

TAK

SZÁKSZEND

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV **2017**

KÖSZÖNTŐ

Tisztelt Szákszendi Polgárok!

Nagy örömmre szolgál, hogy átnyújthatom Önöknek Szákszend Község Településképi Arculati Kézikönyvét. A dokumentum bemutatja községünk területén található épített és természeti elemeket, kiemelve településünk sajátos, egyedi hangulatát kölcsönző részleteit. Nem tartalmazza, és nem helyettesíti a vonatkozó szabályokat és törvényi előírásokat, de az előbbieket alátámasztó ajánlásaival segít védeni és erősíteni Szákszend építészeti arculatát. Az ajánlások nem kötelező és kizárólagos jellegűek, céljuk nem a tervezési szabadság korlátozása, hanem a település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása.

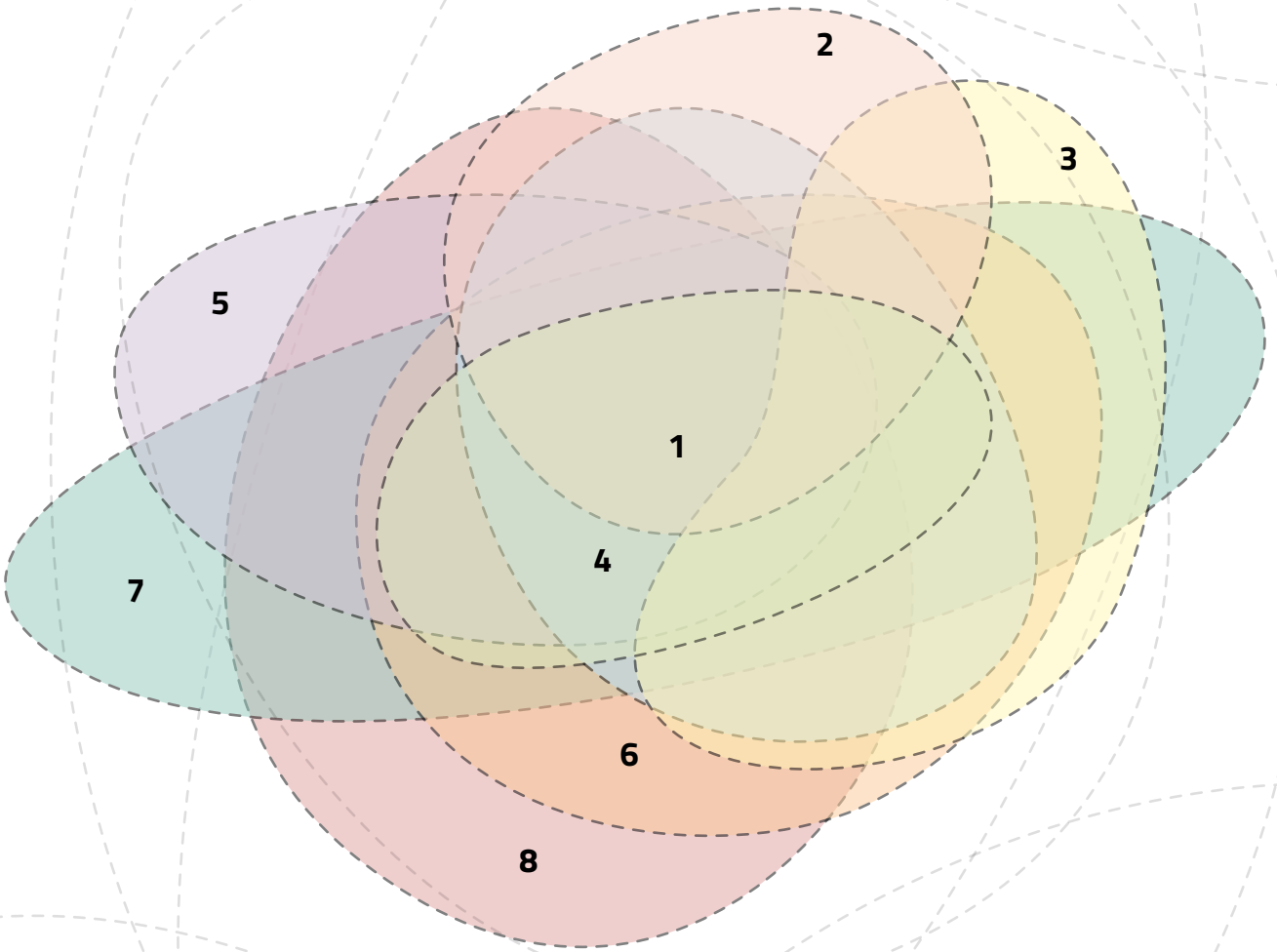
Köszönetemet fejezem ki valamennyi közreműködő munkájáért.

Kellemes lapozgatást kívánok településünk arculatát bemutató kiadványhoz, egyben kívánom, hogy az ajánlások településünk komfortosságát szolgálják.

László Kálmán
polgármester

SZÁKSZEND
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV 2017

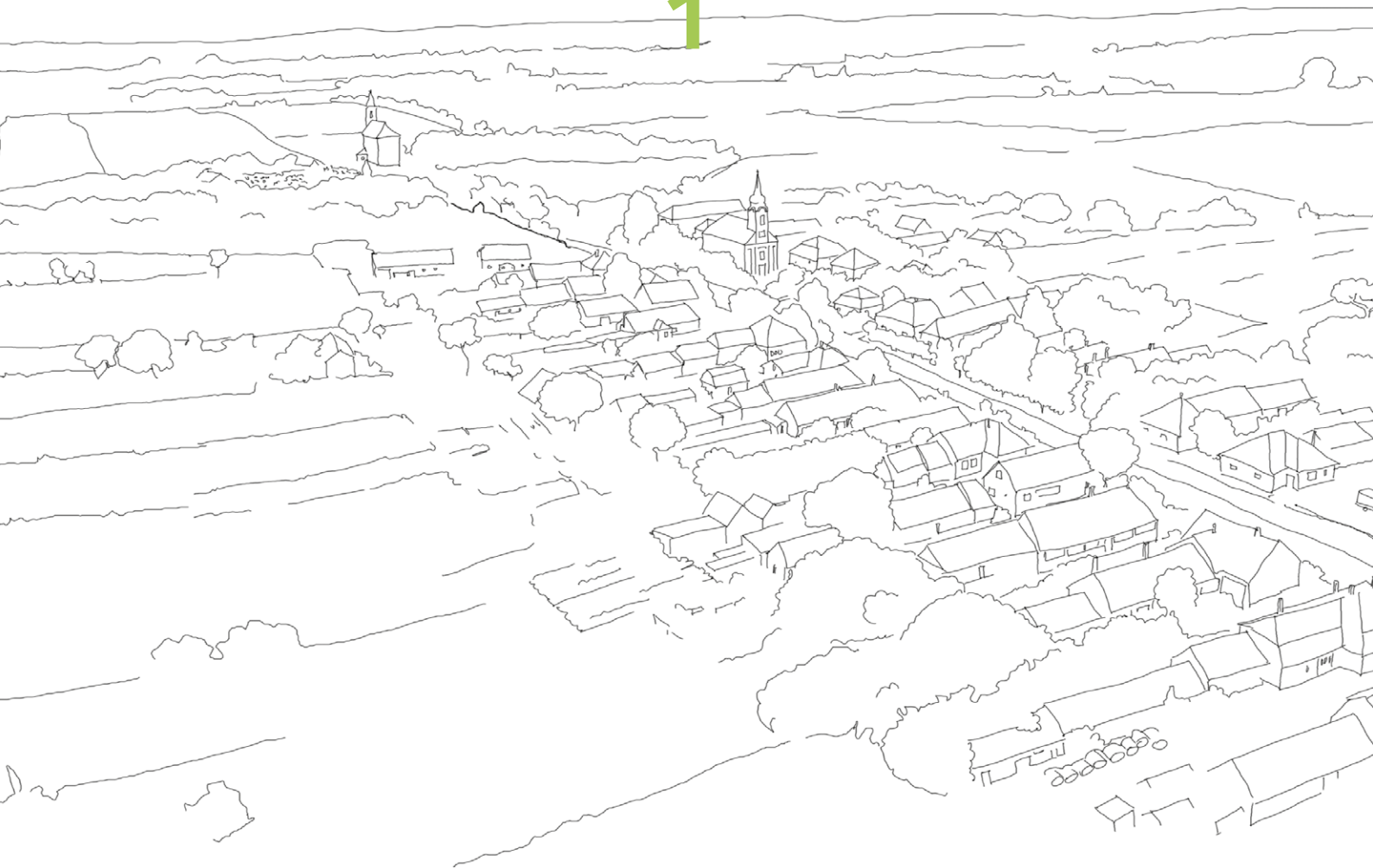
TARTALOMJEGYZÉK

	OLDAL:
1 BEVEZETŐ	6.
2 SZÁKSZEND BEMUTATÁSA	10.
3 ÖRÖKSÉGÜNK	16.
4 ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLTEK ÉS AZOK ARCULATI JELLEMZŐI	32.
1. Történeti településrészek	
2. Vegyes beépítésű lakóterületek	
3. Kialakuló lakóterületek	
4. Üdülőterületek	
5. Gazdasági, mezőgazdasági üzemi és közmű területek	
6. Rekreációs területek	
7. Temető területe	
8. Vízgazdálkodási területek	
9. Erdőterületek és erdőszülő területek	
10. Kertes (mezőgazdasági) területek, szőlők	
11. Mezőgazdasági területek	
5 ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ ÁLTALÁNOS ELVEK	64.
Az épület és környezetének viszonya; A ház telepítése az építés kezdete; Terepalakítás, domborzati adottságok; A településképet meghatározó tényezők; Épületmagasság, utcakép; Tetőhajlásszög, tetőforma; A homlokzat képzése és a tömeg formálása; Kerítések a közterület és a magánterület határán	
6 JÓ PÉLDÁK ÉPÜLETEKRE, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEKRE	78.
Házak, a homlokzat és a tömeg formálása	
Ajtók, ablakok, árnyékollók	
7 JÓ PÉLDÁK KERTEKRE, ZÖLDFELÜLETEKRE	89.
Kerítések, támfalak	
Közterületek, utcák, terek	
Melléképületek, magánkertek	
8 REKLÁMOK, CÉGÉREK, MŰSZAKI ÉPÍTMÉNYEK	97.
Reklámhordozók,	
Sajátos építményfajták, egyéb műszaki berendezések	
IMPRESSZUM	103.

BEVEZETÉS

1

BEVEZETÉS

A kézben tartott könyv olyan leírások és ajánlások gyűjteménye, mely Szákszend mai és jövőbeni településképi arculatát kívánja megismertetni az olvasóval.

A kézikönyv használója lehet mindenképp előtt Szákszend lakossága és a település döntéshozói. Javasolt a könyv olvasgatása mindazon szakemberek számára is, akik a település fizikai, vagy természeti környezetébe beavatkoznak, akik azt alakítani kívánják. Fontos megismernie a kézikönyvet annak, aki már lakója vagy lakója készülni Szákszendnek, de leginkább annak fontos, aki Szákszenden házat, egyéb építményt tervez létrehozni.

Útmutatásaival és javaslataival a könyv szemléletet kíván formálni, irányt mutatni azok számára, akik tetteikkel Szákszend településképi arculatát befolyásolják. A Kézikönyv azok számára is útmutatóul szolgál, akik megismerni kívánják bármilyen céllal Szákszend épített és természeti értékeit, kialakult településképi arculatát és annak az elkövetkező időkre tervezett alakulását.

▲ Szákszend Szend-i része

A falu múltjának és jelenének megismerése segít megérteni a falu számára fontos helyszíneket, felfedezni a meglévő értékeket, melyeket védeni és megőrizni kell a magunk, s az utánunk jövő generációk számára. A kézikönyv, ha betölti szerepét, akkor hozzájárul a helyi közösség egyetértésén alapuló, közösen vállalt és egymástól kölcsönösen elvárt értékrend kialakításához, annak megformálásához, mely a harmóniát, a nyugalmat, s az elhagyni nem kívánt otthon-érzetét és biztonságát adja.

▲ Szákszend Szák-i része

A Kézikönyv létrehozását a „Településkép védelméről” szóló törvény rendelte el. A törvény a települések közösségére bízta annak eldöntését, hogy a jövőben hogyan alakuljon a saját környezetük. Arra ösztönöz, hogy helyi lakosság határozza meg milyen épített és a természeti értéket tart fontosnak és megővandónak saját településén. A településképi arculati kézikönyv jelen formája és tartalma az idők előrehaladtával feltételezhetően változni fog, minthogy a környezetünk sem állandó. Idővel megtartva az alapértékeket más-más válik fontossá, vagy mintaadóvá. Ezért az arculati kézikönyvet időnként meg kell újítani, felül kell vizsgálni, vagy csak egyszerűen ki kell egészíteni néhány újabb környezeti elem bemutatásával, hogy naprakészen töltsen be szerepét.

E könyv folyamatosan változásra szánt dokumentum, melynek tartósságát az elkövetkező idők fogják igazolni. Ha hosszú időre szól, az azt bizonyítja, hogy helyes elveket és meghatározásokat tartalmaz. Azt jelenti, hogy valójában a helyi lakosság, illetve Szákszenden élők egyetértésével és közös akaratával alakuló településképet kívánja formálni a javaslataival, az értékekre való rávilágításaival. A kézikönyvben szereplő javaslatokhoz meg kell ismerni a jelen állapotokat, a múltbeli eseményeket, amelyek befolyásolják a településképet. Ugyanakkor el kell képzelni egy olyan jövőképet is, mely befogadja tud lenni az egyéni építési szándékoknak, s a konszenzusra (közmegegyezésre) épülő fejlesztési elgondolásoknak.

A településképi arculati kézikönyv Szákszend teljes közigazgatási területére készült, mint ahogy a vele egy időben kidolgozott településképi rendelet is, mely a kézikönyvben szereplő ajánlásokon, megállapításokon alapul. A kézikönyv nem tartalmaz kötelező szabályokat, előírásokat. Alkalmazása során minden esetben figyelembe kell venni az országos és a helyi érvényű szabályokat, melyek a településképet és az építést befolyásolják, s nem utolsó sorban a települést ismerő és értő főépítési javaslatokat.

A kézikönyvre épülő rendeletben foglalt településképi követelmények úgy fogalmazódnak meg, hogy a kézikönyvben szereplő javaslatok és minták segítségével létrejöhessen az önkéntes jogkövetés, az egyéni tervezési szabadság, mely a település karakteréhez illeszkedik.

▲ Szák és Szend találkozási pontja, új központi rész a 2000-es évek elején

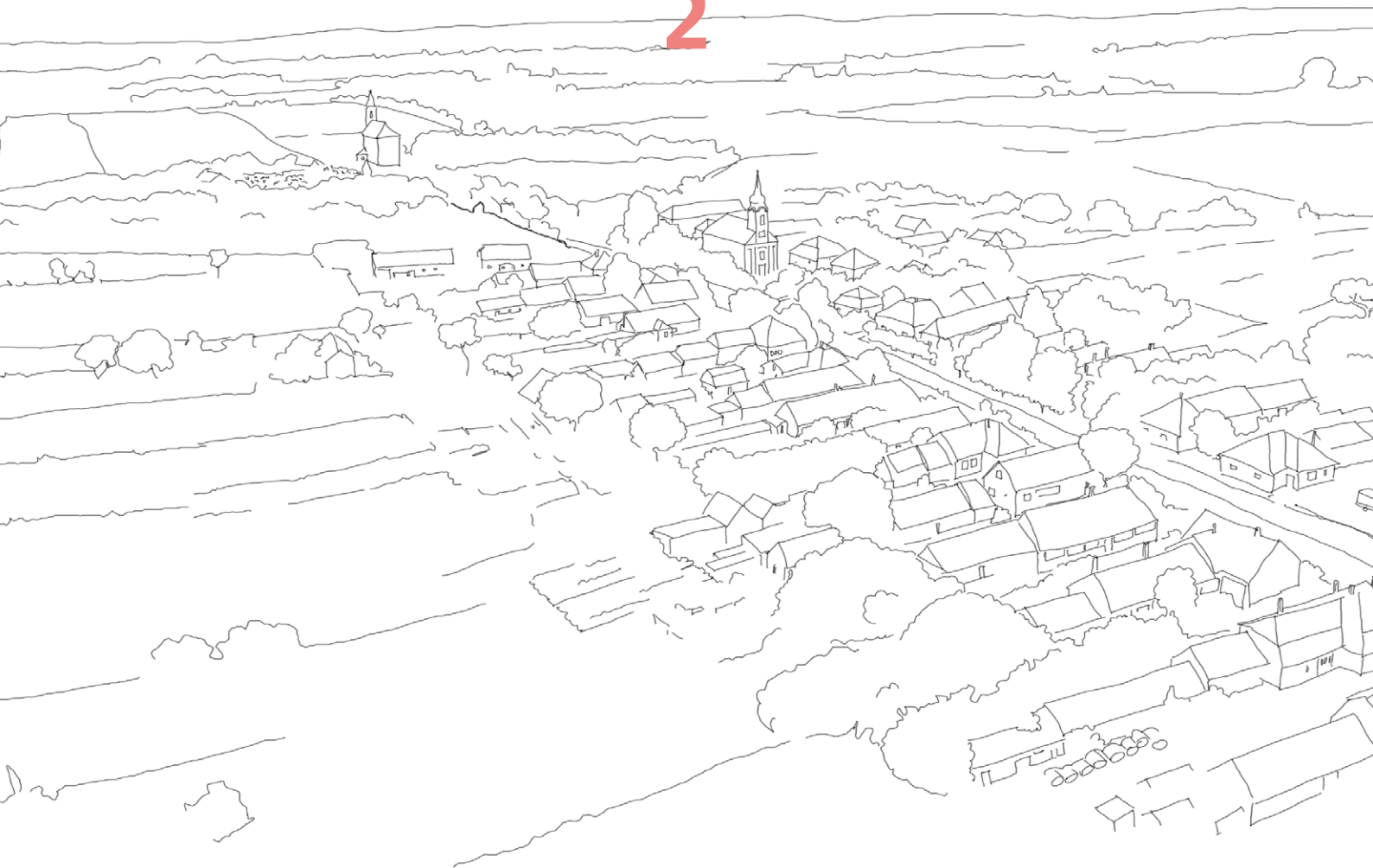
▼ Szákszentlőrinc látványa a légből, a déli irányból, Szák felől Szend felé tekintve

SZÁKSZEND BEMUTATÁSA

2

SZÁKSZEND BEMUTATÁSA

„Összenő, ami összetartozik.” (Willy Brand)

Szákszend Komárom-Esztergom megye középső részén a Vértes hegység északi előterében, a Bársonyosi-dombvidéken helyezkedik el, az Oroszlányi járásban. Tatától 18 km-re, míg Tatabányától a megyeszékhelytől 26,7 km-re található. A táj enyhén hullámos, völgyekkel tagolt. A felszíni vizeket a Szendi-Dadi-ér, a Szendi-ér és a Komáromi-ér gyűjti össze és viszi a Concó-patakba. Állóvize a Száki tó. A kissé hűvös és száraz éghajlat, valamint a barna mezőgazdasági talaj kedvez a mezőgazdaságnak és kedvező a kevésbé vízigényes kertészeti növények számára is. A löszös üledéken kialakult homokos vályog hasznosítható nyersanyaga a téglá- és cserépgyártásnak.

Szákszend község déli részén Szák falut, az északi részén Szend falut öleli fel, melyek területeinek egyesítésével jött létre. A középkortól mint két különálló település létezett. A mai Száki utca és a Móra Ferenc utca összeépülésével 1984-ben a két falu közigazgatási egyesülésével Szákszend néven lett a megye leghosszabb faluja. A lakásállomány számát tekintve egy lakásra átlagosan 2,3 fő jutott. A lakónépesség száma 2015-ben a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján közel 1500 fő volt. Szákszenden 276 db a regisztrált vállalkozások száma. A falu közigazgatási területe közel 3600 hektár, mely a Bársonyosi-dombság enyhén hullámos tájegységén található. Az Által-ér választja el a Vértes-hegységtől. Regionális kapcsolatait Oroszlány, Kisbér és Tatabánya jelenti. Ide irányul a városi munkahelyeket és szolgáltatásokat igénybe vevő ingázó forgalom.

Megközelítése déli irányból a Tatabánya-Kisbért, illetve északi irányból a Kisbér-Komáromot összekötő közutakról lehetséges. Az M1-es autópálya nagyigmándi leágazásától 17 km-re délre fekszik.

Mivel a területen a megye legjobb minőségű földjei találhatóak, a településen ma is meghatározó tevékenység a földművelés, ezt a község címerében is ábrázolták ekevas és aranyszínű gabonaszál formájában. Az ekevas mindkét község régi pecsétábrájában is megtalálható.

Szákszend háromszögű pajzs alakú címere ábrázolja a település múltját és jelenét meghatározó értékeket. Alul az ekevas és a gabonakalász, míg a címerpajzs felső részén a három történelmi egyház jelképe, középen a Luther rózsa, jobbra a nyolc ágú aranycsillag és balra az apostoli kettőskereszt látható. A településen ma is megtalálható mindhárom történelmi egyház temploma, két katolikus, két evangélikus és egy református templom. A fő motívumok közül az ekevas a Szák és Szend község régi pecsétábráit idézi, egyben az önkormányzat fontosságára és régi voltára emlékeztet. A búzakaralász az életet jelenti és egyben a mezőgazdaságra utal, amely mindig is jellemző volt a településen.

A társadalmi élet mindkét településen az egyesületekben zajlott. Volt Önkéntes tűzoltó Egyesület, Polgári Lovászegylet, Levente Egyesület, valamint működött a Telkes Gazdák Legeltetési Társulata is. Szákon két iskola volt, a római katolikus és az evangélikus, mindkettő 1 tanteremmel és 1 tanerővel működött. Szenden 2 tanterem és 2 tanerős állami elemi népiskola volt.

A II. világháború harcai 1945. március 19-én értek véget.

A háború után továbbra is a mezőgazdaság jelentette a megélhetést, megalakultak a termelészövetkezet Szákon az Új élet, Szenden az Új tavasz mgtsz, melyek 1977-ben egyesültek és utána már 2817 hektáron gazdálkodtak.

A LAKOSSÁG VALLÁSA, A FALU GAZDASÁGA, HAGYOMÁNYAI

Szend régi község. 1434-ben kapott Gordovai Fancs László itteni birtokaira adománylevelet Zsigmond királytól. a 16. században több család szerzett rá jogcímet. Egyházi téren osztozott Szák sorsában. Nem is csak filiája, hanem társgyülekezete volt Száknak. Volt külön evangélikus temploma és volt reformátusoknak is anyagyülekezete. A kuruc világban, mikor már az Esterházyiak voltak földesurai a szákiakkal együtt igen sokat szenvedtek a szendiek is, mivel sík mezőn laktak és a prédáló népek igen pusztították őket. A Csallóközből érkeztek más települők is, vallásuk miatt üldözött nemesek és tehetős emberek.

Esterházy József a 18. században katolikus németeket és református magyarokat is telepített Szendrea szlovák evangélikusok mellé, hiszen az 1739-es pestis járvány idején nagyon sokan meghaltak. 1743-ban Esterházy József elvette a templomukat a haranggal együtt. 1787-ben a 338 evangélikus mellett 182 református és 294 római katolikus vallású lakója volt Szendnek. Ekkora már külön anyagyülekezetté lett, saját lelkésszel.

Szák régi evangélikus eredetileg magyar egyházközség. Szákon a török világban is voltak evangélikus lelkészek. Temploma 1610-ben épült. A 17. századra a hadjáratok során elpusztult a falu. 17004-ben is még pusztta volt. A török kiűzése után az Esterházyak Nyitra megyei tótokat telepítettek le, akik elmagyarosodtak.

Szák és Szend a 17. század elején is, mint társgyülekezeteket említették.

A két község hagyománya, gazdasági alapját képező tevékenysége bizonyos mértékben eltért. Már a 18. században is Szákon inkább az iparos tevékenység volt a jellemző. Volt malma, fűrészüzeme majd az uradalmi téglagyártás is jelentőséggel bírt. Ugyanezen időben Szendre inkább jellemző volt a mezőgazdasági tevékenység, a gabonatermesztés, a ló- és szarvasmarha-tartás. Az uradalom 1902-től Szenden okszerűen kezelt halastavat tartott fenn.

A 20. század elején, Szákon 713 éltek, Szend lakossága pedig 1110 volt. Mindkét községben volt posta és 1910-ben a két községnek már Szák-Szend néven közös vasútállomása volt ahol távíró is működött. A század eleji kivándorlási hullám nem kerülte el Szákot és Szendet sem, így jelentősen csökkent mindkét település lakóinak száma. Az I. világháborúba a két községből több százan vettek részt és a veszteség is jelentős volt. Ennek tiszteletére 1926-ban Szenden emlékművet állítottak. Szákon az evangélikus templom előtt elhelyezett kőtáblán is megemlékeztek az I. vh. hőseiről.

A két világháború között a lakosság száma és megélhetési forrása nem sokat változott. A megélhetést továbbra is elsősorban a mezőgazdaság biztosította. Szákon az erdőművelés és a szőlőtermesztés volt a jelentősebb, amíg Szenden a szántók hoztak nagyobb jövedelmet. A legjelentősebb birtokosok az Esterházyak voltak, akik a két községben 2252 katasztrális holdon gazdálkodtak. A jelentős állattenyésztés mellett Szákon ahol „a legjobb téglát készült a megyében” uradalmi téglagyártás és cserépgyártás működött, ezzel biztosítva környék építőanyag ellátását. A két településen 41 kisiparos volt, de mindkét községben volt szabó, cipész, borbély, bognár, asztalos és kovács. A termékeket a tatai piacon értékesítették. A kereskedelmet 7 szatócsüzet és a Fogyasztási és Értékesítési Szövetkezetek képviselték.

A társadalmi élet mindkét településen az egyesületekben zajlott. Volt Önkéntes Tűzoltó Egyesület, Polgári Lovászegylet, Levente Egyesület, valamint működött a Telkes Gazdák Legeltetési Társulata is. Szákon két iskola volt, a római katolikus és az evangélikus, mindkettő 1 tanteremmel és 1 tanerővel működött. Szenden 2 tanteremmel 2 tanerős állami elemi népiskola volt.

A II. világháború harcai 1945. március 19-én értek véget.

A háború után továbbra is a mezőgazdaság jelentette a megélhetést, megalakultak a termelőszövetkezetek Szákon az Új élet, Szenden az Új tavasz mgtsz, melyek 1977-ben egyesültek és utána már 2817 hektáron gazdálkodtak.

► Szend pecsétje

◄ Szák pecsétje

A II. világháború után a két község között községháza, takarékszövetkezet, élelmiszerbolt, posta, faluház, orvosi rendelő és iskola, valamint számos családi ház épült, így Szák és Szend az iskola alapítását követően beépülése tekintetében is összeért és 1984. január 1-vel közigazgatásilag is egyesült Szákszend néven.

Szákszend közös iskolája 1962-től, napközi otthonos óvodája 1979-től működik. Az óvoda 2 csoporttal, az iskola 8 osztállyal, összesen 200 gyermek nevelést, oktatását látja el. Az infrastruktúra látványosan fejlődött, 1995-ben kiépült a gázvezeték, 1997-ben a korszerű telefon, 2001-ben pedig a csatornázott településen átadták a szennyvíztisztítót. 2002-ben csillagpontos kábel TV-hálózat készült. 2000 karácsonyán megnyílt a faluház. A nyugdíjas klub mellett két sportegyesület (Szák és Szend), horgász- és vadásztársaság is, valamint polgárőrség működik a településen.

▲ Községháza a Száki utcában

TERMÉSZETI, TÁJI ADOTTSÁGOK

Szákszend területe a Dunántúli-középhegység elnevezésű nagytáj része. Földrajzilag a Bársonyosi-dombság tájegységen fekszik, de terepadottságait tekintve síkvidék. A Szendi-ér gyűjti össze területén a Szend-Dadai-ér, a Parnaki-ér és a Komáromi-ér vizét, majd Nagyigmánd közigazgatási határán belül beleömlik a Concóba, amely elvezeti a Dunába. A kedvező éghajlatú tájain fekvő kiváló minőségű földjei alkalmasak a mezőgazdasági művelésre.

Ezt kihasználva gyakori a kertgazdálkodás, a szántóföldi művelés és a gyümölcsstermesztés a községben, de a szőlőtermesztésre is láthatunk példát. A réteket és a legelőket is rendszeresen kaszálják, az erdőterületek aránya azonban az intenzív mezőgazdasági hasznosítás miatt nagyon alacsony. A település déli részén, az egykori honvédségi hasznosítás alatt álló területen fekszik egy nagyobb kiterjedésű, összefüggő erdő.

A település erősen módosított, mezőgazdasági tájban fekszik, ahol a még fennmaradt táji és természeti értékek, az értékes élőhelyek megőrzése és jó állapotban tartása kulcsfontosságú. Figyelmet igényel, de kívánatos tájképi szempontból is, ha a fennmaradt, őshonos faállományt megőrizzük, illetve kiegészítjük ahhoz illeszkedő, tájjellegű növényzet ültetésével. Egy-egy nagyméretű lombkorona vagy növénycsoport jótékony hatást gyakorol a környék mikroklímájára, árnyékoló hatásukkal biztosítani tudják a lakók védelmét, javítva a zöldfelületek vízháztartását is. A vízfolyások, állóvizek mentén kialakuló dús növényzet, mint speciális élőhely, értékes zöldfolyosó és nem utolsósorban vonzó tájképi elem megőrzése különösen fontos. Szeizmikusan érzékeny terület.

▲ Művelt földek láthatók minden irányban.

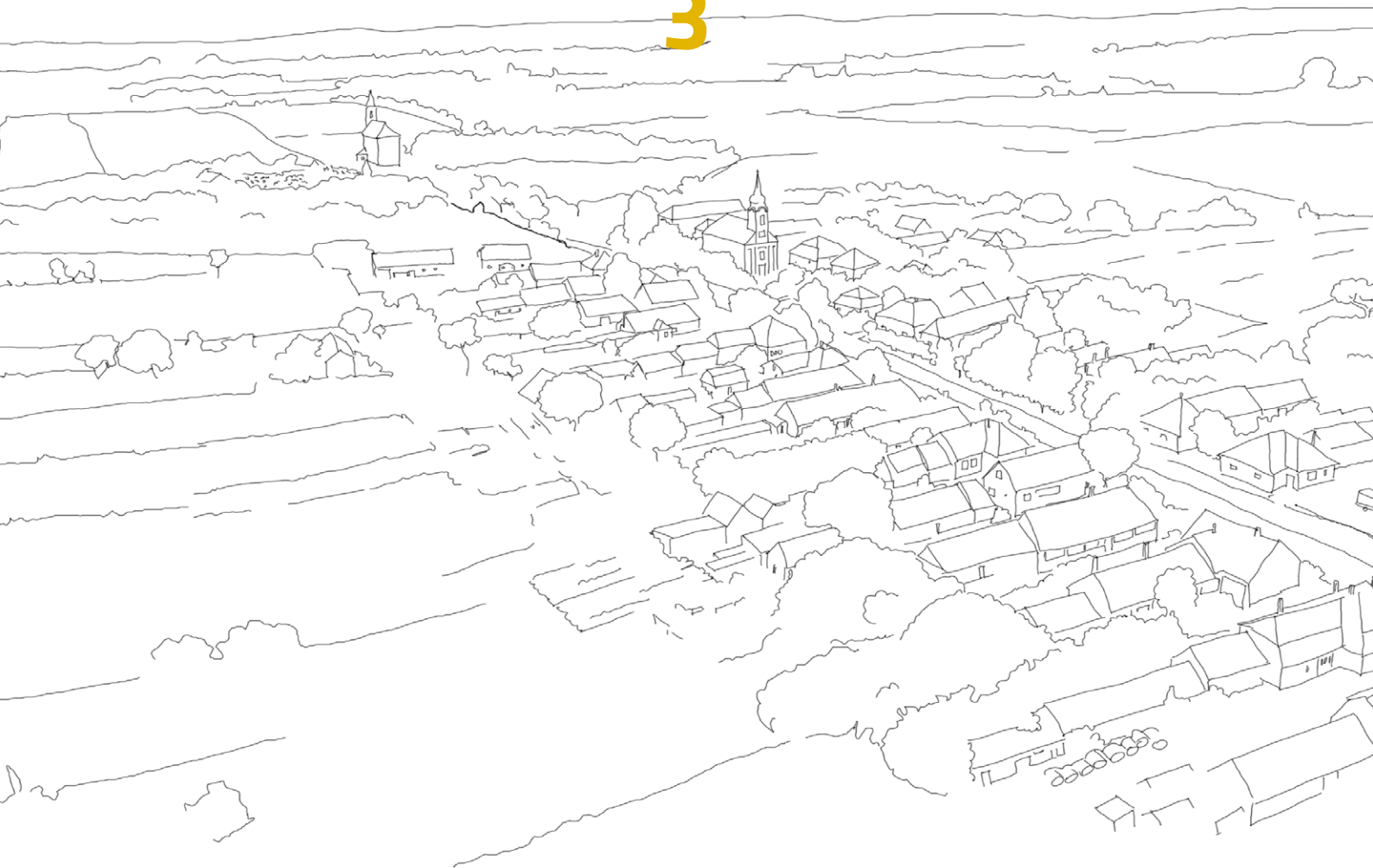
▼ A Szendi-ér megduzzasztással létesített horgásztava

ÖRÖKSÉGÜNK

3

ÖRÖKSÉGÜNK

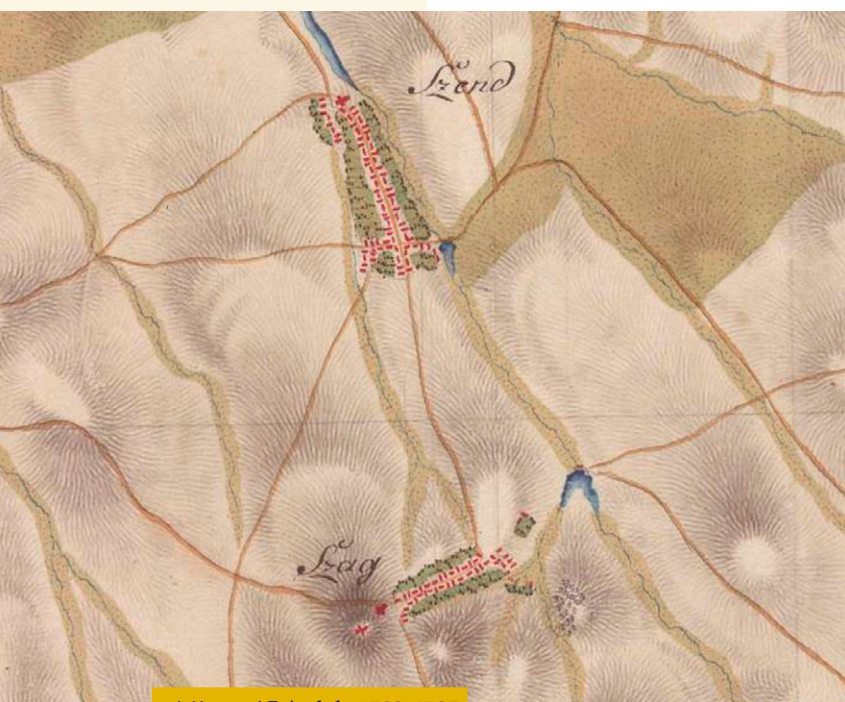
„Jól csak a szívével lát az ember. Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan.” (Antoine de Saint-Exupéry)

Örökségünk megjelenik az épített és a természeti értékeinkben, az elmúlt korok történéseiként fennmaradt emlékeinkben, a lét-rejött közösségeink szokásaiban, a minden napjainkat meghatározó lakóhelyi és munkahelyi környezetünkben. Szákszend története, szerzett öröksége messzi időkre tekint vissza.

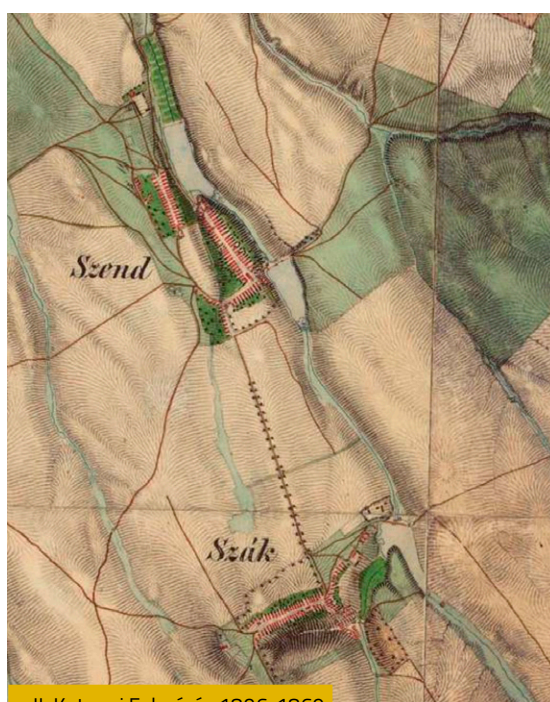
SZÁKSZEND MÚLTJA, KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETE

A terület már az ókortól fogva lakott volt. Szákon feltártak egy 5. századi germán lakóházat és határában egy avar kori temetőt. Szák első okleveles említése a Szák (Zaak) nemzetség birtokaként 1281-ben volt. Szenddel csak a késői középkorban, 1421-ben találkozunk. Gordovai Fancs László 1435-ban kapott itteni birtokára Zsigmond királytól adománylevelet. Szákot 1326-ban a Csák nemzetség birtokolta, később a királynak adományozta.

Az 1543 évi török hadjáratok során mindkét település elpusztult, ezt bizonyítja Szenden a 18. században az ingoványban talált harang, amit bizonyára a török elől menekülve rejtettek el.

▲ I. Katonai Felmérés 1763-1787

▲ II. Katonai Felmérés 1806-1869

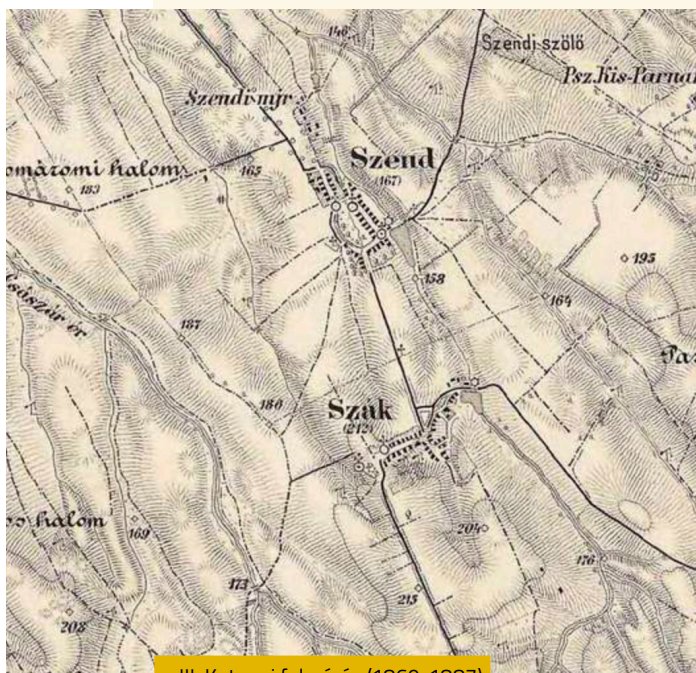
A török kiűzése után a területre a 17. századi betelepítések során tót és magyar lakosság érkezett. Szákra Nyitra megyéből evangélikus tótok települtek, Szendre református magyarok és evangélikus tótok érkeztek. 1739-ben miután a pestisben 303-an meghaltak, Szákra református magyarok és katolikus németek is települtek a szlovák lakosság közé.

Ebben az időben Szák gróf Nádasdy Ferenc birtoka volt, míg Szend az Eszterházyak birtokai közé tartozott, s református magyarokkal és evangélikus szlovákokkal telepítették be. Az újratelepült evangélikus lakosság anyanyelve szlovák volt.

Szák-szend településszerkezetén követhető és jól látszik a két település külön-külön önálló, s mégis a kettős közös múltja.

Az első katonai felmérés idején Szák és Szend is egy utcás elágazó útfalvak voltak. Ebben az időben Szenden 1, Szákon már 2 templomot jelöl a térkép a települések peremén. Míg Szend a Szendi-ér és annak tavai mellett fejlődött, s elsődlegesen mezőgazdálkodott és állattartással foglalkozott, Szák a termőföldek mellett inkább az iparosodására alapozta megélhetését. Mindkét település rendelkezett malommal a Szendi-ér megduzzasztásával képzett tavak partján. Természetes eredetű állóvíze Száknak volt, a 3,1 ha-os száki halastó.

Fényes Elek 1851-ben a következőket írta Szákról: „A helység egy tóparton, hol vízimalom is van, dombon fekszik, s Szend helységgel szép fasoros út köti össze. A tó mellett nagyszerű téglavetője van, mely a megyében legjobb téglákat készít. Káposztát sokat termeszt. Dombos határa a legjobbak közül való fekete föld, különösen nehéz és tiszta búzát terem. Jó karban tartott kis szőlőhegye, a tó völgyében szép kaszáló rétsége, és sz. Erzsébet felől kis erdeje van. A falu szélén egy régi klostrom maradványai látszanak. E mellett a falu felett legnagyobb tetőn áll a kath. Templom, kilátása messze vidékre szép és tornya szinte Győrtől belátható. A falu közepén nem régen találtak egy pincét, mely fölé az uradalmi magtár épült.”

▲ III. Katonai felmérés (1869-1887)

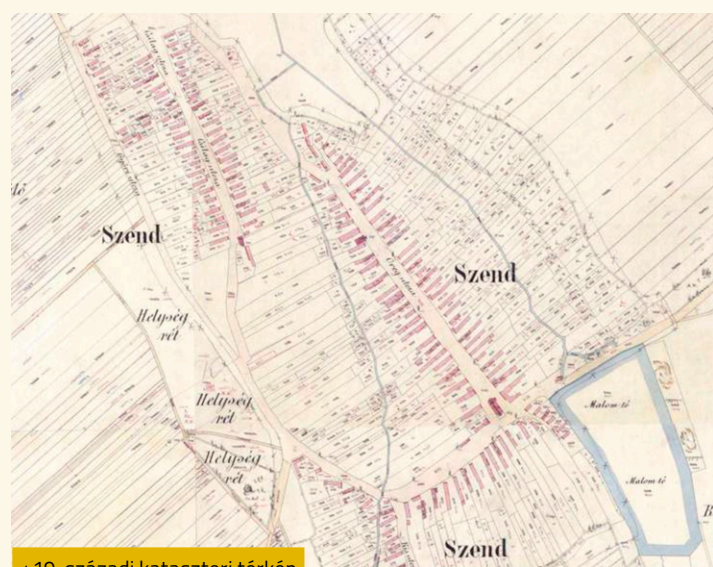
▼ A barokk Magtár tetőzetének felújítása, cseréje előtti korábbi leromlott állapotot mutató felvétel

Szendről pedig az alábbiakat jegyzi Fényes Elek: „Határa alacsony dombos, földje Komárom megyében első osztályú, s igen termékeny. Van két tava egy malommal. Rétjei szépek, de szőlőhegye csekély bort terem. A nép szorgalma szembetűnő, különösen a lótenyésztés körül dicséretet érdemel. Legelője bő.”

A második és a harmadik katonai felmérések, valamint a később készült térképeken ábrázoltak szerint Szák a meglévő utcák beépülésével egyre inkább a Szendi-ér felé növekedett, míg Szenden a mai Győri út folyamatos beépülésével alakult ki az Öreg utcával (ma Fő u.) párhuzamosan. Szákszend egyik jelentős, az északi irányból a faluba érkezőt forgató utcája a Győri utca.

A Harmadik Katonai Felmérés (1869-1887), az 1941-es Magyarország térképrészletinek és a legutóbbi topográfiai térképének összevetéséből látható miként változott a két falu belterülete, és összeépülésének folyamata.

A 19. századi kataszteri térkép a falu 1986-os beépítéséről ad tájékoztatást, mely egy-egy részletén a korabeli épületeket és a területhasználatokat is részletesen mutatja.

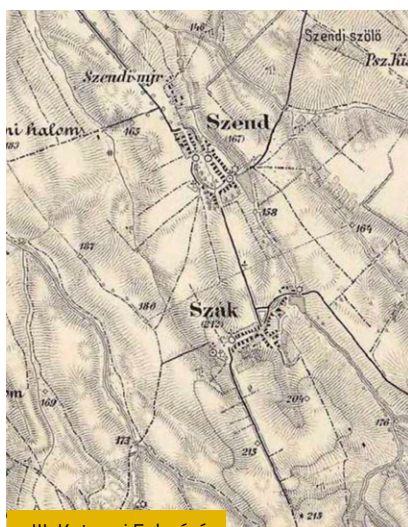
▲19. századi kataszteri térkép

A 18. században már mindkét települést az Eszterházyak birtokolták, a lakosság megélhetését a mezőgazdaság, a gabonatermesztés és a szőlő termesztés biztosította, de szép bevételt hoztak a környező erdők is. Szákon volt halastó, vizimalom és fűrészüzem is az uradalomban, míg Szend népe a mezőgazdaság mellett a szarvasmarha- és lótenyésztésben jeleskedett. Szenden a felsőtői kápolna alapfalának szétbontásakor 1788-ban »Bonae Fortunae M. Septimius Valentinus Dec. Brig. Ex Voto» feliratú kőre bukkantak, melyen szereplő jókívánság eredetét még nem sikerült megfejteni.

A 19. században több csapás is érte a két települést. Szendet 1809-ben francia katonák szállták meg. 1856-ban tűzvész pusztított el 66 házat, s így néhány ház kivételével az egész község leégett. 1892-ben Szák nagy része - ahol volt katolikus és evangélikus elemi iskola is – egy tűzvész alkalmával szintén leégett.

Az 1856-os nagy tűzvész alkalmával a katolikus templom tornyában elolvadt a török elől elrejtett, és az ingóréten ásás közben megtalált három mázsás harang is.

A történeti leírások és térképek szerint Szákot és Szendet mindig is buzgó hívők lakták, ezt bizonyítja a településen ma is megtalálható és működő 5 templom. A száki Magyarország legrégebbi lutheránus gyülekezeteinek egyike. A 17. században a protestáns vallásüldözések során artikuláris helynek ismerték el. A protestáns vallásüldözések alatt már szabadalmazott anyaggyűlekezet volt, az egész vidékről, még Győrből és Komáromból is ide gyülekeztek az evangélikus hívek istentiszteletre. A török időkben a Dunántúlnak ezen a részén csak a száki evangélikus lelkész élt a helyén, ezért ebben az időben nem csak az evangélikus gyerekeket hozták ide keresztelni, hanem más felekezetűeket is. A templom körüli tágas téren székértáborok álltak vasárnaponként, és vásárokat is tartottak itt.

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGEK

MUNKÁS SZENT JÓZSEF RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM - MŰEMLÉK 1746-1794 (Szend, Fő utca)

Százszend legkorábban épült temploma a szendi római katolikus templom. Szend történeti szerkezetének központjában, a Fő és a Kis utca metszéspontjában helyezkedik el. A téglalap alaprajzú, egyhajós templom szentélyével fordul a Fő utca tengelyébe.

A Munkás Szent József római katolikus templom 1746-47-ben épült Kutner Jakab tervei alapján. 1793-94-ben Gött Antal terveinek megfelelően átépült és kibővült. Ekkor épült déli homlokzata elé a tornya is. Az építkezés anyagi támogatója gróf Esterházy József volt. A templomot a 19. században felújították. A templombelső három boltozatmezőjében Prokop Péter 1955-ben készült freskói láthatók.

A Kis utca és a Fő utca találkozásában egy szigeten áll az egyhajós, nyújtott félköríves szentélyzáródású templom, a déli főhomlokzatán toronnyal. A félköríves záródású szentély homorú ívvel csatlakozik a főhajóhoz. Jobb oldalon kis sekrestyét

építettek hozzá, mely ezt a lendületet folytatva íves kialakítású oromfallal csatlakozik hozzá. Az épület magán viseli mind a barokk, mind későbbi korok építészetének jegyeit. A főhomlokzaton a templomhajó sarkai hátrahajló ívben lemetseztek, felül ezt az ívet követve a torony háromszögletű oromzattal csatlakozik a hajóhoz. Az attika szélén két oldalt a vértesszentkereszti bencés apátságából származó oroszlánokat ábrázoló kőfaragványok építettek be. A templomhajót kontyolt nyeregteretűs kialakítású fedélszék és cserép fedi, a torony háromszögletű oromzatos törtvonalú órapárkány feletti nyolcszögletű toronysisakját fémllemezrel fedték be. A templom külseje gazdagon díszített. A szegmensívvel keretezett táblásdíszrel ellátott ablakok felett, tükrös, triglifes párkánydísz látható. A szentély hátsó falának tengelyében az ablakokhoz hasonlóan kialakított falfülkében Madonna szobrot helyeztek el.

A bejárat a torony aljában van, előtte támfalakkal gyámoltított feltöltésen kis parkot alakítottak ki.

SZENT ŐRZŐANGYALOK RÓMAI KATÓLIKUS TEMPLOM - MŰEMLÉK 1766 (SZÁK, DÓZSA GYÖRGY UTCA)

A település belterületének déli végén, a temetőben álló Szent Őrzőangyalok római katolikus templom a korábbi 15. századi gótikus templom felhasználásával, 1776-ban épült Fellner Jakab tervei alapján. A templom Szák egykori fő utcájától nyugatra fekvő dombon, az egykori (1500 körül emelt) kolostor romjaira épült. Az átépített egyhajós templom megőrizte a középkorban szokásos kelet-nyugati tájolást. A kontyolt nyeregtetővel ellátott templom nyugati oldalán a főhomlokzat elé lépő harangtornyot gótikus lépcsős támpillérek erősítik. A tornyot a párkányzat felett kőből rakott gúla alakú sisak zárja le. Nyugati homlokzatához lépcsős támpillérek csatlakoznak. A támpilléreken túl a torony lőrészzerű ablakai és nyílásai szintén a korábbi gótikus középkori templom megmaradt részletei. A templomba a lizénákkal tagolt kelet-nyugati tájolású templomhajóhoz déli oldalon csatlakozó kis előtéren keresztül a karzat alatt lehet bejutni. Ezzel szemben az északi oldalon sekrestye épült. A belső tér boltozatos, az egyenes záródású szentélyben kis falfülkében festett Madonna szobor látható. A templom veszélyeztetett állapota a néhány éve történt statikai megerősítésnek köszönhetően megszűnt, ezt követően a belső tér felújításra került.

MAGTÁR - MŰEMLÉK 1766 (SZÁK, DÓZSA GYÖRGY UTCA)

A Fellner Jakab által tervezett épület a Dózsa György utca déli oldalán helyezkedik el az óvoda mellett az utca kiteresedésében. A magtárat az Eszterházy család építette 18. század második felében. A cserép fedésű kontyolt nyeregtetős épülethez az északi oldalon földszintes toldalék épült. Két bejárata van a homlokzatán, valamint egy befalazott ajtó. A valamikor vakolt épület ma csupasz külsején jól látszanak a többszöri átalakítás nyomai. A kétemeletes (összesen négyyszintes) épület belső terében még megvannak a magtár eredeti szintjeinek fa ácsolatai, a közlekedőlétrák, deszkázatok és az egész belső épületszerkezet. Egy időben a Termelő Szövetkezet használta, volt itt kocsmá és lakás is. Sajnos az épületet jelenleg nincsen hasznosítva, erősen pusztul, várja gazdáját, aki méltó funkciót talál majd számára.

REFORMÁTUS TEMPLOM - MŰEMLÉK 1789; 1936 (SZEND, CSILLAG UTCA)

A Türelmi Rendeletet követően 1789-ben épült a mai Csillag utcában, kerítéssel körbe kerített telekre a református templom. Az egyszerű megjelenésű egyhajós téglalap alaprajzú hajóhoz a főhomlokzaton, elé álló négyzetes alaprajzú torony csatlakozik. Az épületet a külső nyílásokon túl csupán a templomhajó toronyra is ráfutó főpárkánya tagolja. A tornyot a profílozott párkányzata felett törtvonalú, palafedésű gúlisíak zárja le, a hajót cseréppel fedett kontyolt nyeregtető. A síkmennyezetes belső térbe a torony aljában található kőkeretes kapun át lehet bejutni, a bejárat feletti fakarzat alatt. A templomtér síkfödémrel záródik, hátfalán egy ablak van, amely mellett áll a szószék. A papi szék hátdalán felirat: „1936. Készítette Sarudi György ref. lelkész”. A vörösmárvány szenteltvíztartó 1903-ból Varga János adománya, a 1904-ből származó vörösmárvány keresztelőkút a református egyház nőtagjainak adománya volt. A karzaton még megvannak az eredeti legénypadok. Szintén eredeti a toronyfeljáró, a bejárat kapu és a szép kovácsoltvas csillár. A templomot 1936-ban átépítették.

EVANGÉLIKUS TEMPLOM - MŰEMLÉK 1848 (SZÁK DÓZSA GYÖRGY UTCA)

Az eredeti evangélikus templomot 1610-ben emelték Szák történelmi fő utcájának 90 fokos kanyarjától északra fekvő kiteresedésben. Az átalakításkor alapkövét 1848 márciusában fektették le, s szeptemberben már fel is szentelte Haubner Máté püspök, melyről a bejárat felett elhelyezett táblán is megemlékeztek. A templom a korábbi 1661-ben épült templom átépítésével nyerte el mai klasszicista stílusú formáját. Az egyhajós, egyenes szentélyzáródású keleti tornyos épület a Dózsa György utca ölelésében, szigeten található. A főhomlokzatot páros lizénák tagolják, melyek között a kőkeretes bejáraton át lehet bejutni a templomba. A bejárat fölött torony emelkedik. A templom a kor nagy építőmesterének és ezen a vidéken számos épületet alkotó Fellner Jakabnak nevéhez köthető.

RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉG

Szákszenden 4 db nyilvántartott régészeti lelőhely van:

- Nagy Gyeptörés
 - Szák – Vasútállomás környéke
 - Szák – id. Murcsik János földje (korai bronzkori leletanyag)
 - Téglagyár (későbronzkori „Halomsíros” kultúrához tartozó ház, s egy V. századi, népvándorlás kori ház)
- További régészeti értékek a korábbi nyilvántartás szerint Pesty Frigyes adatgyűjtései alapján:

- A falutól nyugatra 100 öl távolságra zárda romjai
- Szt. Mihályi pusztán régi kolostorrom
- Szenden a régi oratóriumban a Nemes - tó partján feliratos római kő került elő
- Szend Fortunának dedikált oltár

A felsorolt műemléki és helyi védelemre éremesként jelölt épületeken, valamint a régészeti lelőhelyeken kívül számos táji érték és táji jelleget hordozó lakóépület található Szákszenden. A 1. mellékletben megtalálható a teljes felsorolásuk, ismertetésük, melyekből néhányat kiemelünk.

▲ Helyi védelemre érdemes épület: Evangélikus templom 1860 (Szend, Fő utca)

A TELEPÜLÉSKÉPET MEGHATÁROZÓ VÉDELEMRE/ARCHIVÁLÁSRA JAVASOLHATÓ ÉPÜLETEK

1. Gazdasági épület (volt magtár), az oromfalas nyeregtetős kétszintes főtömeghez a keleti hosszoldalon 2 kisebb egyszintes, szintén oromfalas nyeregtetős épületszárny csatlakozik. Egyszerű, de szép arányú, téglá architektúrájú épület a főtömegben fogazott ereszpárkánnyal és cserépfedéssel. A földszinti ablakok feletti kiváltók nagyon szépen faragottak. Az emeleti ablakok körül karakteres pallótok. Nyugati oldalán 20. századi csarnoképületek, silók. Jelenlegi állapota pusztuló.

Javaslat: építészeti értékeinek figyelembe vételével teljes felújítás, megfelelő rendeltetéssel, értékőrző használatlall ellátva.

► Malom,
takarmánytároló
Kossuth Lajos utca végén
302 hrsz.

2. Előkertes, oldalhatáron álló földszintes lakóház, utcával párhuzamos mind a két végén kontyolt nyeregtetővel. Az utcai homlokzat megőrizte eredeti nyíláskiosztását, az ablakok eredetiek.

Javaslat: a tetőhéjazat cserépfedésének visszaállításával az épület eredeti, méltó állapotát nyerné vissza. A homlokzat megsemmisült tagozatának visszaállítása kutatás, vagy analógiák alapján jelentős értéknövekedést eredményezne látványán.

► Lakóház
Száki utca 36.
573 hrsz.

3. Minimális előkerttel épült, oldalhatáron álló földszintes lakóház-ügynevezett hosszúház, magasított utcai homlokzat felett kontyolt nyeregtető cserépfedéssel, az utcai homlokzat hajlított párkánnyal zárul. Az utcai homlokzaton az ablakot nagyobbra cserélték.

Javaslat: az eredeti nyílászárók méretét követő utcai homlokzat visszaállítása. A legközelebbi homlokzatszínezéskor az eredeti színhez (tört-fehér, drapp, sárga,) közelebbi színválasztás szerencsés lenne.

► Lakóház
Győri út 13.
627 hrsz.

4. Előkert nélküli, oldalhatáron álló földszintes tornácos lakóház-úgynevezett hosszúház. A magasított utcai homlokzat felett a kontyolt nyeregtető cserépfedésű. Az utcai homlokzat markáns lépcsőzetes tagozatos párkánnyal zárul. Az utcai homlokzat megőrizte eredeti tagolását, az ablakok eredetiek, az ajtót kicserélték. falazott oszlopokon álló mellvédfalas veranda szép látszó mennyezeti gerendázattal.

Javaslat: Teljes felújítás az eredeti nyílászárók megtartásával – tornác-ajtó eredetihez hasonlóra cseréjével. Az utcai homlokzat festése egyszerűsítendő.

► Lakóház
Győri út 33.
639 hrsz.

5. Minimális előkerttel rendelkező, oldalhatáron álló földszintes tornácos lakóház –úgy nevezett hosszúház,-magasított utcai homlokzat felett kontyolt nyeregtető palafedéssel, az utcai homlokzat hajlított párkánnyal zárul. Az utcai homlokzaton az ablakot egy nagyobbra cserélték a szabad oszlopos veranda végét vélhetően utólag beépítették.

Javaslat: az utcai homlokzaton az eredeti nyílásméretek és az eredeti homlokzati színezés visszaállítása komoly értéknövekedést eredményezhetne.

► Lakóház, Győri út 43., 645 hrsz.

6. Előkertes, oldalhatáron álló földszintes lakóház-úgynevezett hosszúház, magasított utcai homlokzat felett kontyolt nyeregtető cserépfedéssel, a falazott veranda oszlopok lépcsőzetes gallérral zárulnak, a mellvédfalas verandán szép látszógerendás mennyezet van. Az utcai homlokzat megőrizte eredeti tagolását, a nyílászárók eredetiek (a tornác ajtaja hiányzik) a homlokzatnak finom vakolat architektúrája van szép részletekkel - sajnos pusztul.

Javaslat: Eredeti építészeti elemek –nyílásméretek, tornácos kialakítás, homlokzati vakolat-díszítések, megtartásával teljes felújítás. Tornác faajtót autentikus formában pótolni.

► Lakóház
Dózsa György utca 30.
1226 hrsz.

7. Előkert nélküli oldalhatáron álló földszintes lakóház, úgynevezett hosszúház, oromfalas utcai homlokzattal, cserépfedéssel, részben mellvédfalas tornáccal. Eredeti nyílásméretekkel az utcai homlokzaton, eredeti fa szerkezetű nyílászárókkal. A tornác szintjére vezető utcai külső lépcsővel.

Javaslat: az utcai homlokzaton, az eredeti nyílászárók méretének és jellegének megtartásával az épület hiteles teljes felújítás. Az udvari kerekeskút megóvása.

► Lakóház
Dózsa György utca 7.
1316 hrsz.

8. Előkert nélküli, oldalhatáron álló földszintes tornácos lakóház-úgynevezett hosszúház. A magasított utcai homlokzat felett a kontyolt nyeregtető cserépfedésű. Udvari homlokzata szép tornácos nyerstégla mellvéddel kialakított.

Javaslat: az utcai homlokzat újrafestésekor halványabb színárnyalat alkalmazása, és hozzá illő, kevésbé kontrasztos nyíláskeretező szín használata. Megfontolandó a lábazat burkolása a mellvédek anyagával megegyezően.

► Lakóház
Csillag utca. 54.

EGYÉB A TELEPÜLÉSTÖRTÉNETÉBEN JELENTŐSÉGGEL BÍRÓ ÉPÍTMÉNYEK

▲ Világháborús emlékmű (Szák)

▲ Első világháborús emlékmű (Szend)

▲ A Szabó kereszt

▲ Szovjet katonai temető a Száki temetőben

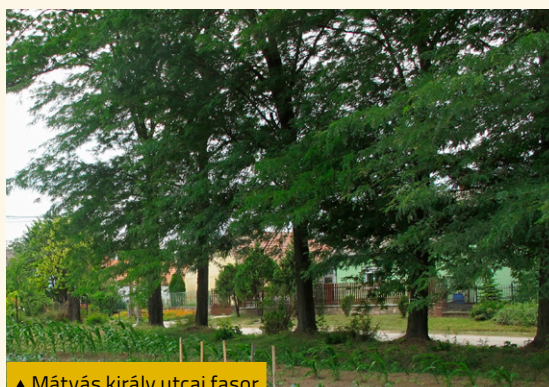

◀▶ Helyi védett temető Szenden a Kocs felé vezető út mentén

ÉRTÉKES NÖVÉNYEK

▲ Száki utca 71. sz előtt álló ritka szépségű gesztenyefa

▲ Máttyás király utcai fasor

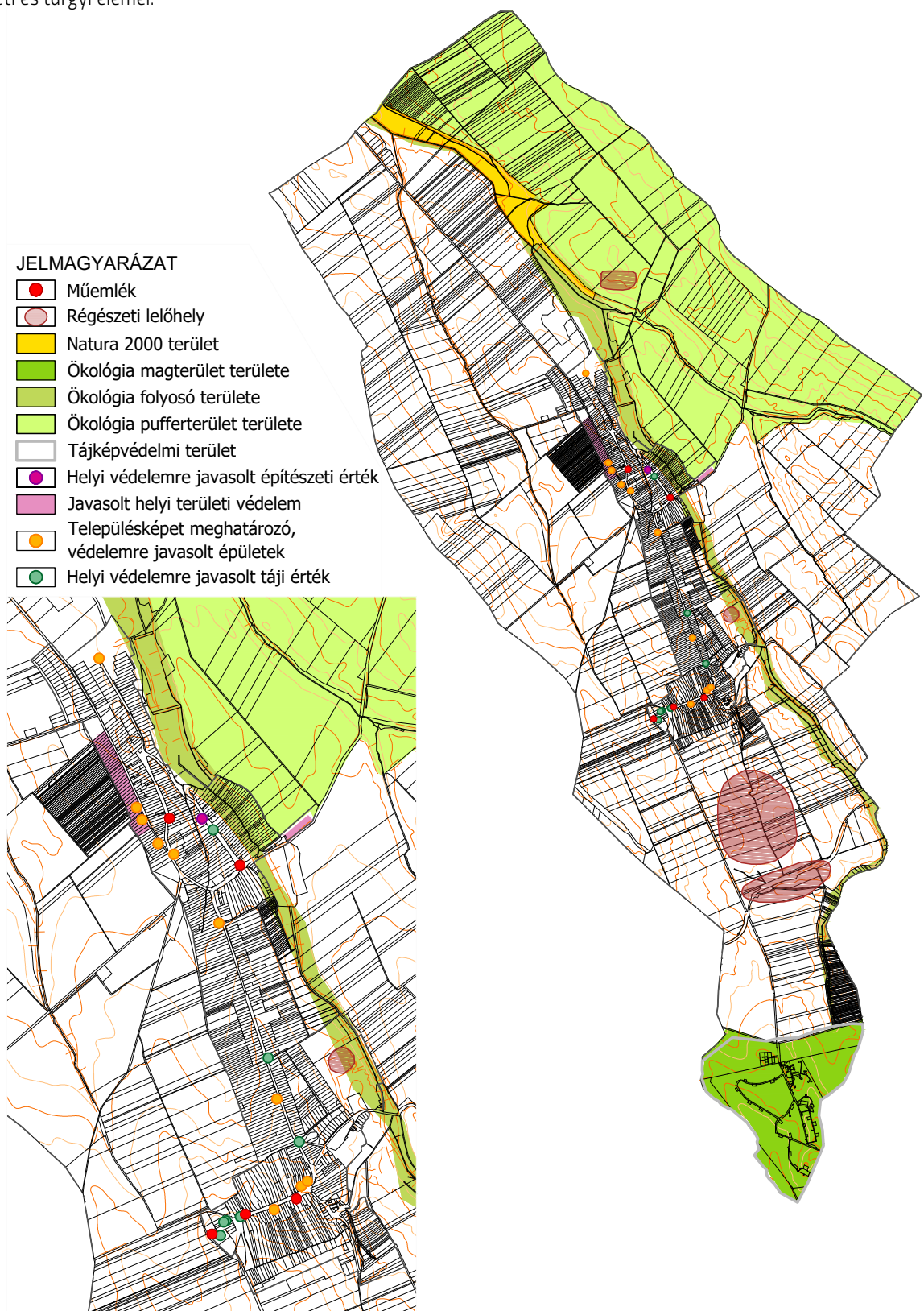
▲ Figyelemre méltó szivarfa és csörgő-fasor a Petőfi S. utcában

Szákszend széles közterületein a vízelvezető árkok és a járdák mellett nagy kiterjedésű zöldfelületek is helyet, ezért az utcákon idős, szép alakú, nagyméretű fákat, fasorokat is láthatunk. Ezek elhelyezkedését a fenti ábra mutatja. Védelmükre, a fasorok hiányzó egyedeinek pótlására nagy hangsúlyt kellene fektetni hiszen a jól megválasztott zöldfelületek rendkívül fontos elemei az utcaképnek, az egészséges és keresett lakókörnyezetnek. A látványban betöltött szerepükön kívül árnyékot adnak és kedvezően befojásolják a levegő minőségét.

VÉDETT TERÜLETEK, VÉDETT ÉRTÉKEK, HELYI VÉDELEMRE JAVASOLT ÉRTÉKEK

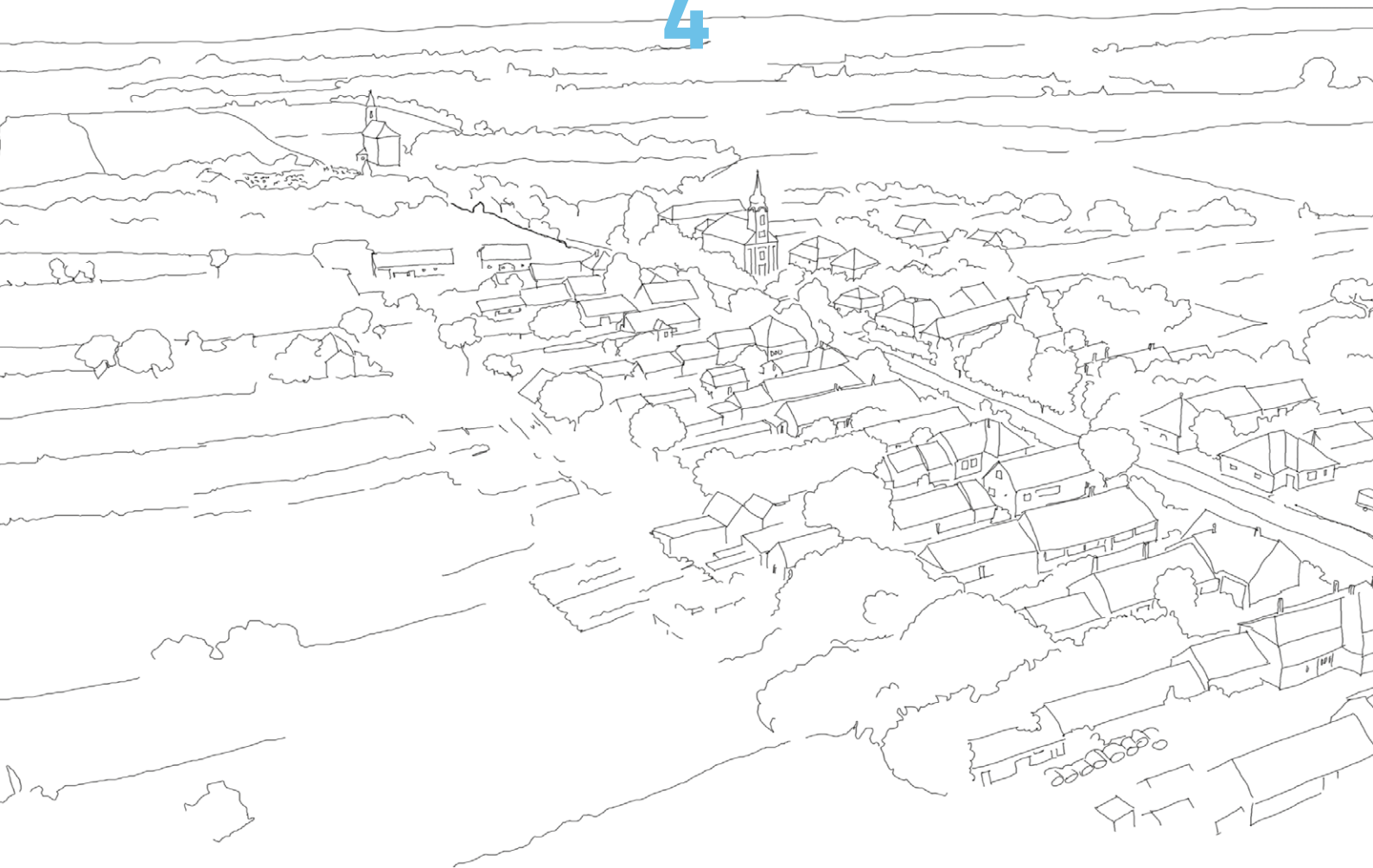
Védett értékek: régészeti lelőhelyek, műemlékek, nemzetközileg és országosan védett természeti értékek, javasolt helyi védelem területi és tárgyi elemei.

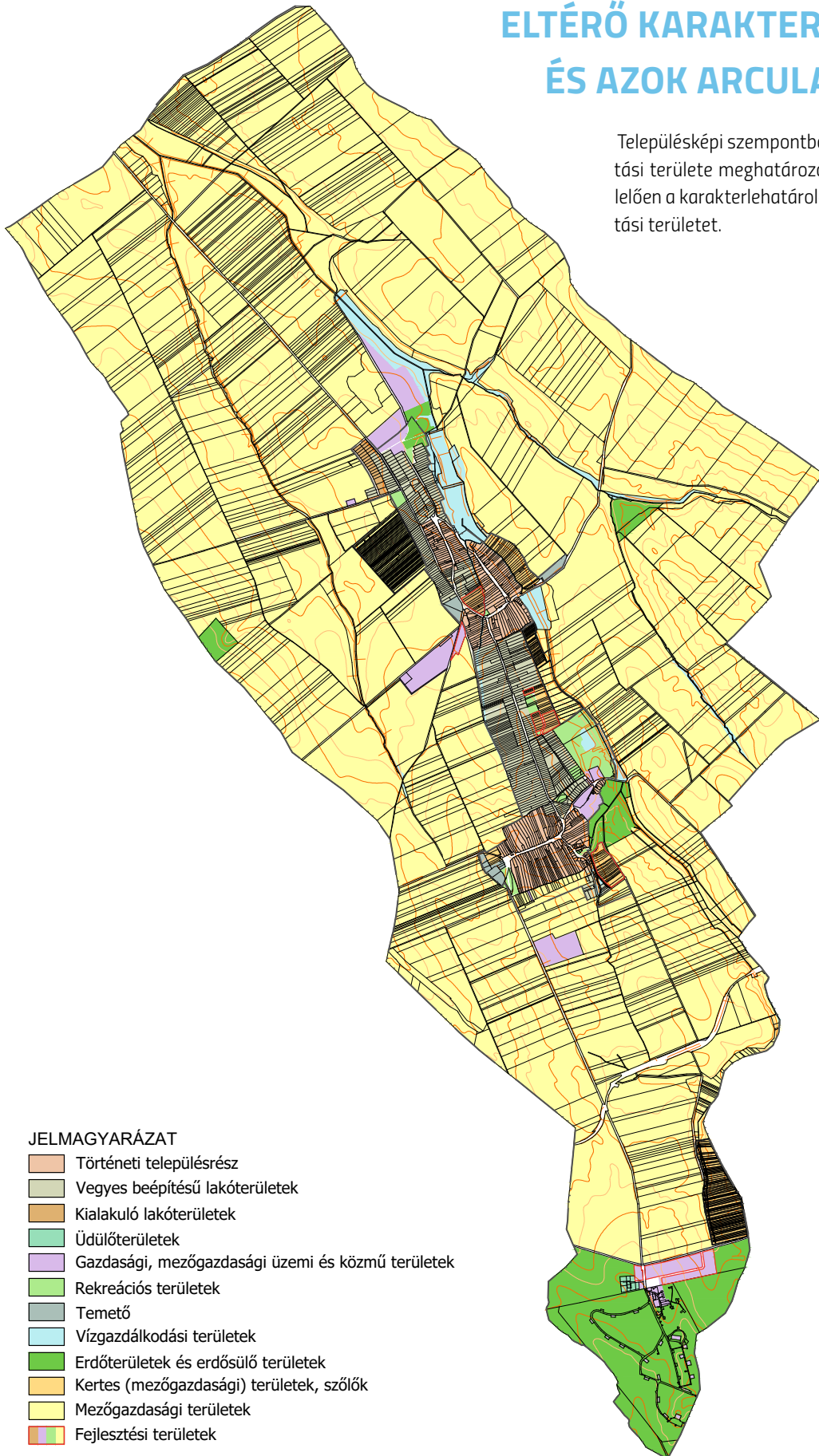
ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK SZÁKSZENDEN

4

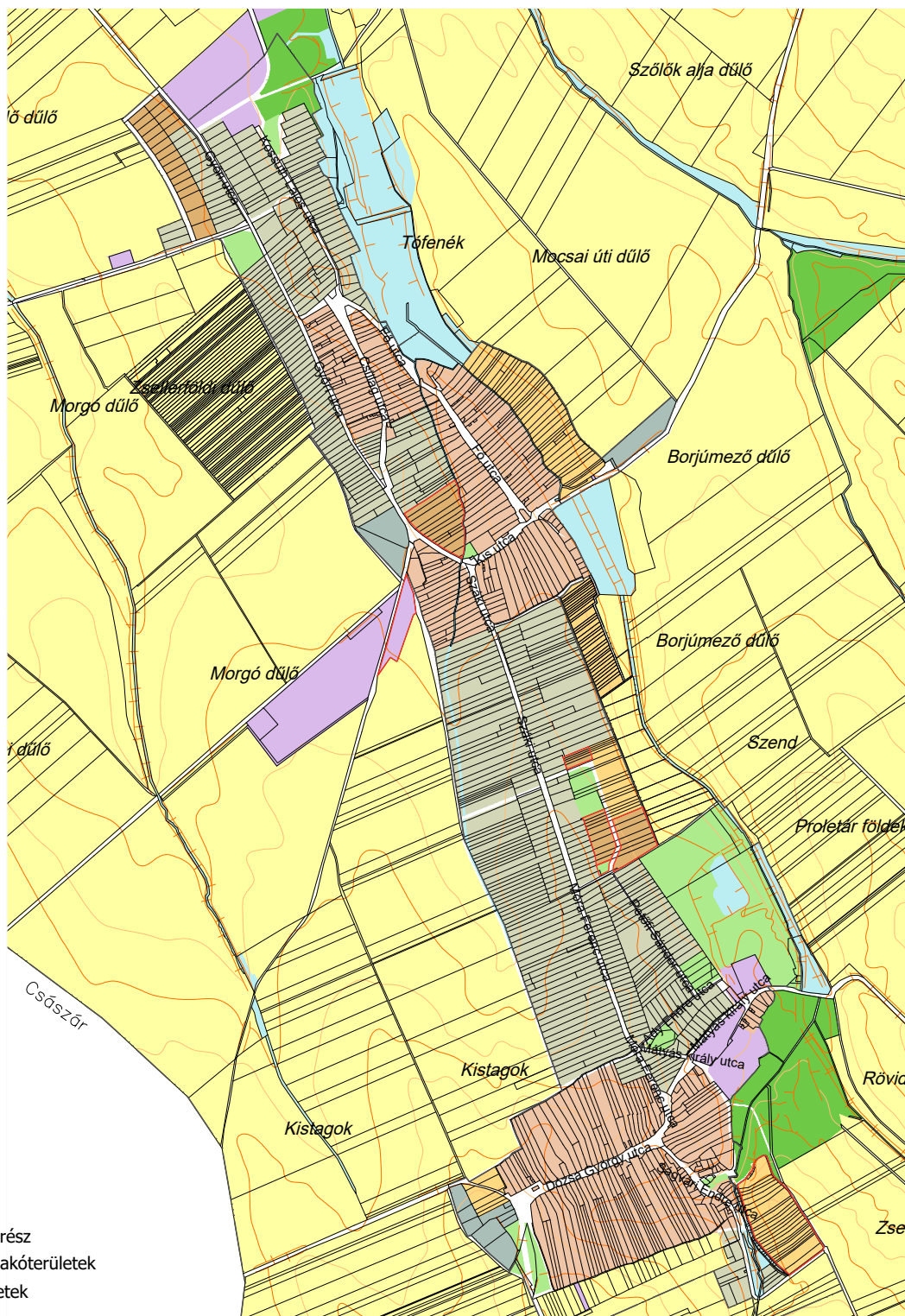

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK ÉS AZOK ARCULATI JELLEMZŐI

Településképi szempontból Szákszend teljes közigazgatási területe meghatározó szereppel bír. Ennek megfelelően a karakterlehatárolások felölik a teljes közigazgatási területet.

SZÁKSZEND BELTERÜLETI TÉRKÉPÉN LÁTHATÓ ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEI

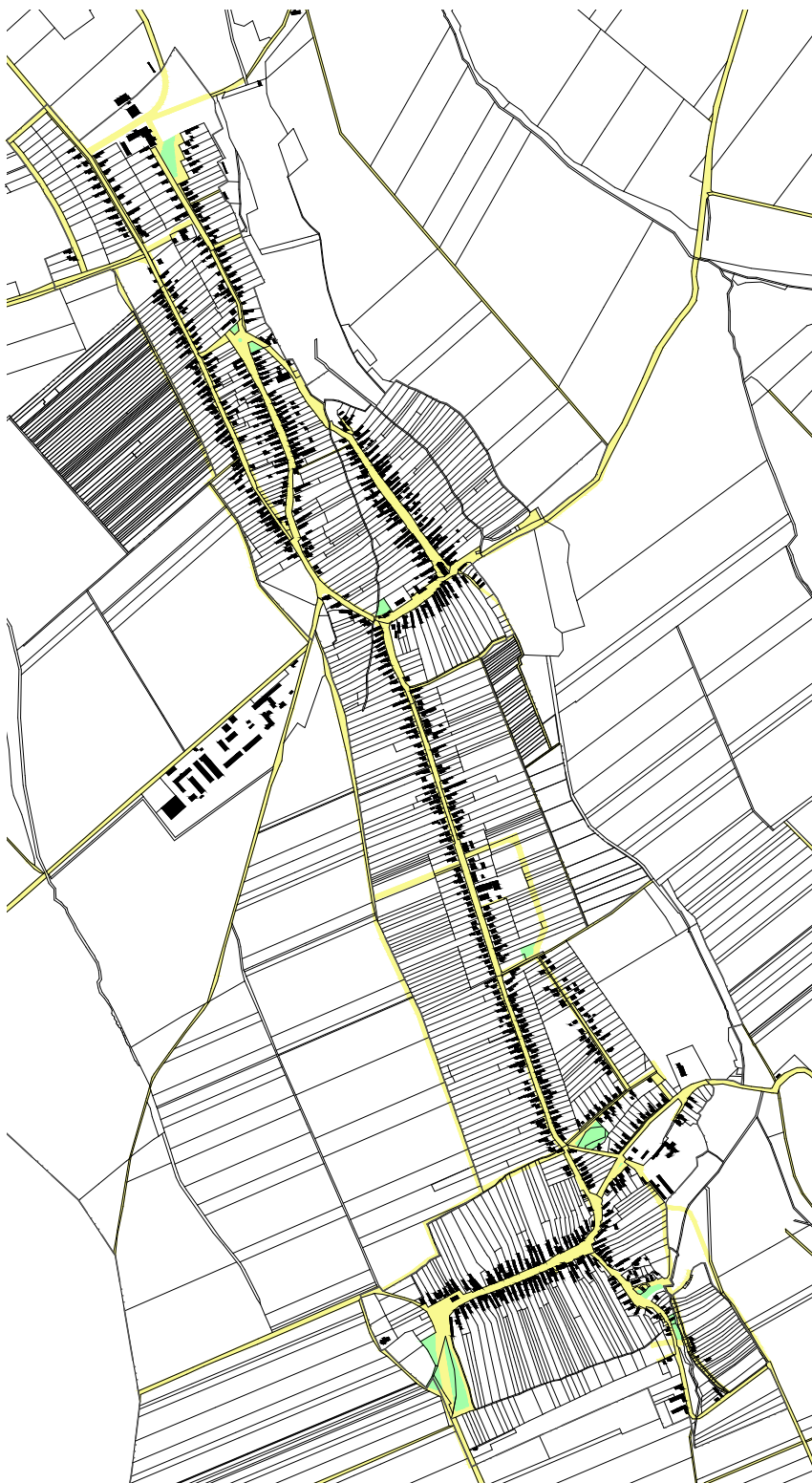

JELMAGYARAZAT

- Történeti településrész
- Vegyes beépítésű lakóterületek
- Kialakuló lakóterületek
- Üdülőterületek
- Gazdasági, mezőgazdasági üzemi és közmű területek
- Rekreációs területek
- Temető
- Vízgazdálkodási területek
- Erdőterületek és erdőszülő területek
- Kertes (mezőgazdasági) területek, szőlők
- Mezőgazdasági területek
- Fejlesztési területek

TELEPÜLÉSSZERKEZET, BEÉPÍTETTSÉG

Szákszend mára kialakult településszerkezetét vizsgálva megállapítható, hogy a megye leghosszabb településévé vált a Szák és Szend összenövésével kialakult mai településszerkezet.

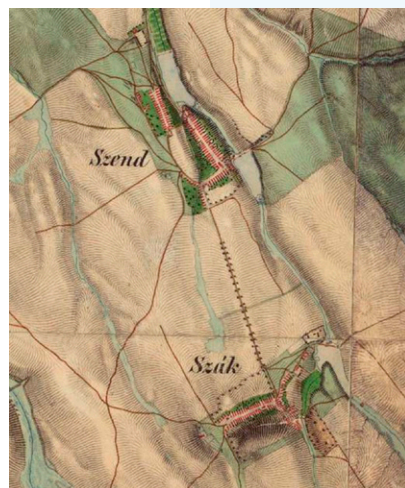

A történeti térképek bizonyossága szerint (lásd előző fejezetekben) az utcahálózat fő elemei nem változtak, az újabb beépítésű településrészek szervesen kapcsolódnak a már kialakult településszerkezethez. Úthálózatának fő eleme az országos úthálózati elemet képező Győri utca–Száki utca–Móra Ferenc utca–Dózsa György utca útvonal, melyek a község fő szervező tengelyei, az utcahálózat többi eleme erre fűződik fel.

A történeti központ volt az elsősorban mezőgazdálkodással, állattenyésztéssel foglalkozó lakosság lakhelye és a település egyházi illetve egyéb intézményeit befogadó épületeinek helyszíne.

Szákszend eltérő karakterű területei a következők.

1. Történeti településrész
2. Vegyes beépítésű lakóterületek
3. Kialakuló lakóterületek
4. Üdülőterületek
5. Gazdasági, mezőgazdasági üzemi és közmű területek
6. Rekreációs területek
7. Temetők területe
8. Vízgazdálkodási területek
9. Erdőgazdálkodási területek
10. Kertes (mezőgazdasági) területek, szőlők
11. Mezőgazdasági területek

1. TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRESZ

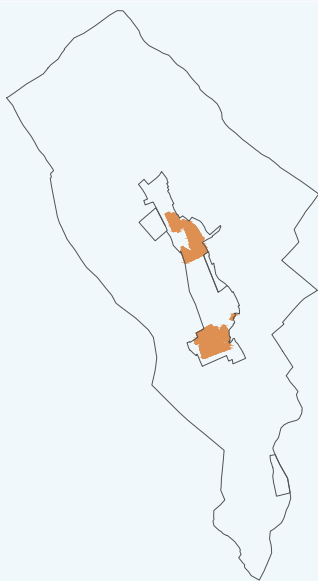
Százszend történeti településrészeiként megjelölt területek Szák és Szend korai beépített területei. A két történeti településmag alapszerkezete, utcahálózata és tömbstruktúrája évszázadok óta szinte érintetlen. Továbbépülésükre a szerves fejlődés jellemző.

Szákban a legrégebbi utca a kelet-nyugat irányú Dózsa György utca. Ebből ágazik ki DK-re a Burga utca, míg ÉK-re a Mátyás király utca. A Burga utca első szakasza, további lakóterületekkel egészíti ki a történeti településrészt.

Szenden összetettebb utcahálózatot figyelhetünk meg. Az első katonai felmérésen látható, hogy a településrész gerincét adó Fő utcára szerveződött a település többi utcája. A Fő utcához merőlegesen csatlakozik a Kis utca. A Csillag utca és a Száki utca északi szakasza is beépült ekkorra, és létrejött néhány lakóház a Csillag utcai telkek végében.

▲ Második Katonai Felmérés (1806-1869)

A történeti településrészen kialakult lakótelkek ma is őrzik szalagtelkes szerkezetüket, az oldalhatáron álló földszintes épületeik ritmust adóan sorakoznak egymás mellett. A széles utcákat előkert nélküli házak szegélyezik, melyek között többnyire áttört kerítések engednek betekintést az udvarba. Az utca tengelyére merőleges gerincű lakóépületek vakolt homlokzatúak, többnyire cseréppel fedett teljesen kontyolt, vagy utcára merőleges gerincű oromfalas tetőkkel fedett kialakításúak.

Némelyike a hosszházas tornácos formát képviseli. A történeti településrészek területén az épület lábazata általában környékbeli természetes kőből készült. Mivel a helyi lakosság intenzív földműveléssel és állattartással foglalkozott, a telkeken a melléképületek is épültek. A hosszú szalagtelkek keskenysége miatt ezek jellemzően a lakóépületek mögött helyezkednek el. Helyi sajátosság a telkek használat szerinti hármass felosztása. A lakóház mentén van az első udvar, melyet kerítés választ el a második udvartól. Itt kapnak helyet az állattartással és a háztartással összefüggő egyéb épületek, építmények. Ezt követi a harmadik „udvar”, melyet ismét kerítés választ el az előző gazdasági udvartól, s ez a mezőgazdálkodás a növénytermesztés területe.

Mivel a történeti településrészek, a régi településmagot képviselték, amelyek a két falu központjait képezték, ezért ezek a településrészek képviselik a hagyományos településkaraktert. A templomok környezete képezi a legkorábbi beépülést, itt található olyan lakóépületek is, melyek leginkább őrzik a hagyományos karaktert.

A két falu folyamatos „összenövésével az újonnan épülő közintézmények is a két település közötti területre kerültek, így a két településmag között kialakult egy harmadik intézményi terület is. A történeti területeken az egyházi intézmények körül érintetlenül maradtak meg a község életében jelentős teresedés, s a találkozási helyszínek.

▲ A Szák-i településrész evangélikus templomához vezető
Dózsa György utca felőli látvány

▲ Szákot bemutató korabeli felvételen
templomba menet látható a falu lakossága

A régi központok rendeltetésüket tekintve ma jellemzően az egyházi rendezvényekhez kötődnek, a Száki részen a római katolikus és az evangélikus templom található, látogatottságát tekintve talán az evangélikus a dominánsabb, míg a Szendi részen mindhárom felekezet temploma megtalálható, Szákszend másik római katolikus és evangélikus temploma mellett itt található a református templom is.

Az evangélikus templom körül kiépült lakóházak formájukban, telepítésükben megtartandó utcaképet képviselnek. A tornácos hosszházak példáit mutatják teljes konttyal képzett cserép fedésű tetőkkel. Az utcai főhomlokzatukon tornácajtó és eredendően egy vagy két keskeny ablaknyílás kialakításával.

A Dózsa György utcában a telkek beépítése nem követi az utcavonalat. Az épületek az északi oldalon többnyire előkert nélkül utcavonalra épültek, míg a déli oldalon előkerttel épültek. A zömében hosszházas („L” alakban hajlított) formában kialakított épületek hol merőleges tengellyel állnak az utcavonalra, hol attól eltérően szögben, de követve a változó szélességű utca vonalát. Ez az egységes utcaképben nem okoz problémát egyrészt az utcában jelenlévő fasorok miatt, másrészt éppen ez adja az utca változatosságát, természetes kialakulásának hatását és nem pedig a mérnöki pontossággal szerkesztett voltát.

Az örökségünk fejezetben látható településképet meghatározó épületek sora, melyek karakterjegyei a településrészen megőrzendő, felújításuk során, vagy új épületek építésekor hozzájuk illeszkedő épületeket javasolt tervezni, építeni.

Némelyik udvar belső kialakítása is követi a célszerű használat által megkívánt beépítést, ettől a melléképületek, vagy a pincelejáratok kialakítása az udvarban természetes, és hiteles.

▲► A Szák-i településrész néhány figyelemre méltó régi lakóháza

▲ Szendi településrészén a Csillag utca és a Fő utca településképi látványa

▲ Csillag utca végén a református templom

A Fő utca széles impozáns zöldfelületi sávokkal biztosítja az előkert nélküli beépítésű utca kellemes térerányát. Jó példa az alábbi képeken a tornácra vezető utcai homlokzati ajtó felszámolása után annak jelzés értékű megtartása. Az épület színezésére javasolt a hagyományosan használt színek közül választani (pasztell sárga, fehér, vörös).

A Kis utca és a Fő utca lakóházai fésűs beépítéssel őrzik a hagyományos beépítésű utcaképet.

▲ A Szend-i településrész látványa a Szák-i római katolikus templom dombjáról észak felé tekintve.

Az udvari nyílások az eredeti ajtók és ablakok méretét, formáját őrzik. Ennek megfelelően javasolt az utcai homlokzat visszaállítása is. Egy újabb felújítás során a homlokzat színezésénél javasolt a hagyományos színeket alkalmazni. A tetőhéjazat cseréje is gondos anyagválasztást igényel, hogy az épület megtartsa példa értékű megjelenését. Kerülendő a betoncserép, vagy a bitumenes zsindegy alkalmazása. Javasolt a hófarkú, az égetett agyagcserép a homlokzat választott színével harmonizáló színű cserépfedés alkalmazása.

A történeti településrészen több figyelemre méltó épület található melyek a korábbi átalakításokból „rontott” homlokzati elemekkel is rendelkeznek, de alapvetően még magukon hordozzák a múlt hagyományos karakterjegyeket. Ilyenek találhatóak a Száki rész főutcáját képviselő Dózsa György utca mentén, vagy a Szendi részen a Kiss utcában, a Fő utcában és a Csillag utcában.

▼ Szend Fő utcájának látványa az 1930-as évek előtti időkből.

Szend Fő utcájának korabeli látványa, háttérben a rk. templom, míg az előtérben az evangélikus templom. A felvételen még nem a mai toronysüveg látható, hanem az 1936 előtti, mivel azt a templom nagy felújításakor a maira cserélték.

2. VEGYES BEÉPÍTÉSŰ LAKÓTERÜLETEK

A vegyes beépítésű lakóterületek a történelmi településrészek továbbépülésével hozzájuk kapcsolódó utcahálózat tovább építésével alakultak ki.

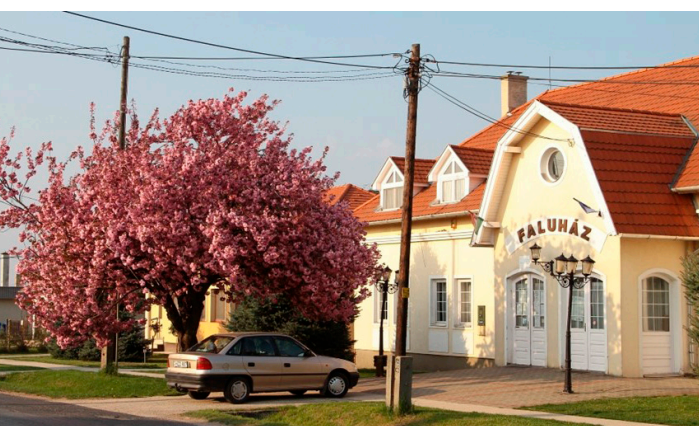
A vegyes beépítésű területek közé sorolódtak a második világháború után megindult intenzív lakásépítés során kiépült, vagy legalábbis akkor a beépítéssel besűrűsödő lakóterületek. Ezek megjelennek a település északi részén (a Győri utca mentén és a vele párhuzamos Kossuth Lajos utcában, illetve a Csillag utca déli szakaszán) vagy a történelmi településrészeket összekötő, településrészen, a Száki utca, a Móra Ferenc utca és a Petőfi Sándor utca mentén. Szintén ide sorolható a Burga utca déli szakasza.

A területek a történelmi településrészhez kapcsolódnak. Új és hagyományos módon kialakított épületekkel vegyesen beépült utcák, melyek jellegükben hasonlóak a történelmi településrész utcáinak látványához. Mivel beépülésük szakaszosan jött létre, kevésbé egységes az építészeti arculatuk. A két település összekapcsolódásával az új település „súlyponti része” a két települést összekötő út középső szakaszán jött létre, ahol az új központ kialakult.

▲ Szákszend új intézményi központja

A tudatos településtervezés következtében Szák és Szend a második világháborút követően összeépült. Közigazgatásilag 1984-ben egyesültek, ezzel létrejött a megye leghosszabb 5 km-es faluja. A község legjelentősebb intézményei a két falu közötti út mentén helyezkednek el. A Száki utca keleti oldalán található egymás mellett egy élelmiszerbolt, a Posta, a Községháza, a Faluház és az Öveges József Általános Iskola. A nyugati oldalon a Községházával átellenben az Orvosi Rendelő, három telekkel arrébb a Takarékszövetkezet. Nem véletlen, hogy az új-központ mindkét korábbi településtől egyforma távolságra épült ki.

A közel egy időben megépült intézményi épületek az aktuális építészeti divatnak megfelelő stílusban készültek. A helyi lakóházakon megjelenő karaktertől eltér építészeti megformálásuk, de ez rendeltetésükből fakadóan elvárt különbözőség.

Színeikben harmonizálnak egymással. Tetőhajlásszögben a Faluház és az iskola újabb épületszárnya egyezik. Eltér a tornaterem lapostetős nagy tömege, de ez az utcaképben nem jelenik meg.

A később épült Községháza és az Orvosi rendelő építészeti megformálása eltér az előzőekétől, alacsonyabb hajlásszöggel szerkesztett tetők újabb építészeti divatot követnek.

Több féle karaktert képeznek a vegyes beépítésű lakóterületek is. Egy részük követi, a parasztházaknál megszokott hagyományos utcára merőleges hosszházas, tornácós épületeket, oromfalas vagy kontyolt tetőformával lefedve. Ezzel megtartják a hagyományos utcaképet.

Másik részük a modernebb, de még mindig szigorúan oldalhatáron álló épülettípusok, melyek az újjáépítés utáni időszak tömeges lakásépítés következtében létrejövő épületek falusias típusai. Az 50-es és 60-as években megjelenő „kocka-házak”, sáttetővel és manzárdtetővel, majd később a 70-es és 80-as évek kétszintes „óriás-házai”, melyek olykor a tetőtér beépítése révén a három lakószintet is elérik. Ezek öszszképe nagyon vegyes, az épületek többféle karaktert képviselnek.

Az alapvetően eltérő karakterű épületek alkalmazása mellett ezen a területen azért sem alakult ki egységes építészeti arculat, mert a terület nem egyazon időben, hanem szakaszosan épült be. Ez a „különböző időbeliség” a településrész arculatán is jól látszik.

A már kialakult településrészek folytatásaként kijelölt területek szervesen kapcsolódnak ugyan a történeti magokhoz, de a telekosztás és az utcák vonalvezetése tudatos, szerkesztett tervezés során alakult ki, elvesztve a korábbi „ad hoc” módon kialakult utcák sokkal természetesebb képét.

Az épületek oldalhatáron álló beépítési móddal jöttek létre és jellemző a kisméretű előkert, vagy előkert nélküli beépítés. A hozzájuk köthető építészeti formavilágot a keletkezés időszaka szerint lehet meghatározni. Egyes részeken még erősen kötődnek a hagyományos beépítést képviselő hosszházas építési formához, más részeken a hatvanas évekre jellemző kockaházak beépítése, vagy a hetvenes évek második felére felerősödött „romfalas, vagy utcával párhuzamos gerincű többszintes épületek is jelen vannak.

Tégla alaprajzú, vagy hajlított házas, azaz „L” alakú alaprajzzal, sátor, vagy manzárd tetővel is épültek lakóházak. Megjelentek a több-szintes épületek és az utcával párhuzamos gerincű tetőszerkezetek is. Eltekintve néhány kirívó esettől az utcák összképe, ha szakaszosan is, de szerencsére egységes maradt. Az oldalhatáron álló beépítési mód továbbra is megmaradt, melyet a kialakult telekszerkezet meg is követelt. A homlokzatok színei változatosak, olykor élénk színezésűek, azonban jelen van a puritánabb formálású fehér és pasztellszín alkalmazása is. Egyes épületeken megjelentek a kőporos vakolat-színek, de ezek még a „földszíneihez” hasonlóak nem olyan harsányak, mint az újabbak, a műanyag-festékkel felújított homlokzatok. Ezeken a területeken továbbra is az egymáshoz jobban illő, harmonikus összképet adó színezést érdemes követni. Az említett pasztellszín mellett, még a föld színek telítettebb árnyalatai adhatnak ilyen összhatást.

Az újabb 70-80-as években épült épületekre jellemző a több szintes, oromfalas kialakítás, hatalmas tömegükkel a nagyobb előkertek ellenére is uralkodnak az utcaszakaszon. Az ilyen földszint, vagy alagsor + emeletet, illetve földszint + beépített tetőteret tartalmazó, utcával párhuzamos gerincű tetővel tervezett családi házak épültek a Száki utca keleti oldalán, vagy a Győri utca nyugati oldalán.

Az újabb épületek alapterülete nagyobb a korábbiakhoz képest, többszintesek is, így az utca felé méretes homlokzatokkal és a tagolatlan tető miatt hatalmas tömegükkel fordulnak.

Látványuk tagolható, az elő kerti növényzet jó megválasztásával, vagy a közterületi zöldfelületek szerencsés beültetésével harmonikus összkép alakítható ki az utcában. A hagyományos és az új épület megfér egymás mellett, ha anyaghasználatuk karakteresen nem tér el, ha színezésük harmóniára törekszik, s nem utolsó sorban, ha a meglévő szomszédos épületekre „felel” az új beépítés.

Néhány példa arra, hogy miként változik meg az épület egyes homlokzati részlete, ha utólagos hőszigeteléssel látják el az épületeket. A két baloldali képen látható épület esetében nem készült új tetőszerkezet, ezért az ereszalj szinte eltűnik, s a lábazat vagy új burkolatot kap, vagy hátra lép a homlokzati síktól. A jobboldali esetben új tetőszerkezet készült, nagy méretű párkány kiüléssel, így újra kalapos a ház, míg az előző esetekben inkább csak sapkát visel.

Utcával párhuzamos gerincű alagsor + földszint + tetőteres épületek is jelen vannak a Száki utcának egyes szakaszain, mely ismét egy újabb karaktert képvisel az utcaképben.

3. KIALAKULÓ LAKÓTERÜLETEK

Ebbe a karakterbe tartoznak a legutóbbi időkben tervezett fejlesztési területek, valamint az elmúlt évtizedek alatt utcahálózattal kialakított, de még nem teljesen beépült lakótelkek, a folyamatos beépítésre alkalmas telkek, de mindazok a területek is, melyek már telekosztásuk megléte miatt az megfelelő úthálózat kialakítása után bármikor beépülhetnek. Ezek közé tartozik a község északi részén a Győri utca nyugati oldalán, vagy a Száki utca elején lévő, valamint az új-központtól keletre fekvő telkek. Az új beépítéseknél felmerül a kérdés, hogy az épületek tömegének formálásakor, kiváltképpen a tetők kialakítása során, milyen trendet is kövessenek. Szabadon saját értékrend határozza-e meg, vagy majd mindig az éppen aktuálisan elsőként építők karaktere?

Vannak olyan beépülésre váró területek is melyek még nem rendelkeznek feltáró úthálózattal, telekosztással, ma még művelt mezőgazdasági területek. Amikor a területek beépítése megkezdődik, valószínűleg az akkor divatos építészeti stílust fogják választani a területen építkezni vágyók. Nem tudható milyen időtávban következik ez be, s, egyáltalán fennáll-e még a fejlesztési területek ilyen számban való megtartásának szándéka. Erről természetesen majd a településfejlesztési koncepció felülvizsgálata során dönt a község vezetése.

De karakterükben milyenek is a legújabb beépítésű területek, vagy legújabb trendet képviselő lakóházak? Az újabb házak egyszintesek, tetőtér nélküli beépítésűek. Ez által nagyobb alapterülettel, alacsonyabb épületmagassággal rendelkeznek. A nagy egybefüggő felületek, tömegek látványát növényzettel szépen fel lehet oldani.

Szükséges az új közterületeken is az egységes, az utca szélességi méretéhez és a beépítések jellegéhez illő fasorok, egyéb növényzet telepítése. Javasolt figyelembe venni, hogy milyen magasságú a létrejövő beépítés, egyszintes, vagy kétszintes, milyen méretű az előkert, milyen sűrűségűek a telekbehajtók, a telekosztások, mivel a közterületi fák kiválasztásakor mindezen szempontok figyelembe vételével, mérlegelésével lehet jól eldönteni.

A legújabbon épülő házakon megjelennek a hagyományos tetőformától és lejtéstől eltérő, az enyhébb hajlásszögű tetővel fedett földszintes, vagy részben kétszintes, nagy alapterületű és osztott tetőzetű lakóházak is.

Ezek között egyre nagyobb számban jelenik meg a „mediterrán típusnak” elnevezett építési forma. Legfőbb jellemzői a „mediterrán típusnak”: a hazai szokásos tetőhajlásnál kisebb lejtésű (jellemzően 30 fok körüli) több tömegre osztott, tördelt tetőfelület, tetőtér beépítés nélküli, terjengős alaprajzú sok-teraszos ház.

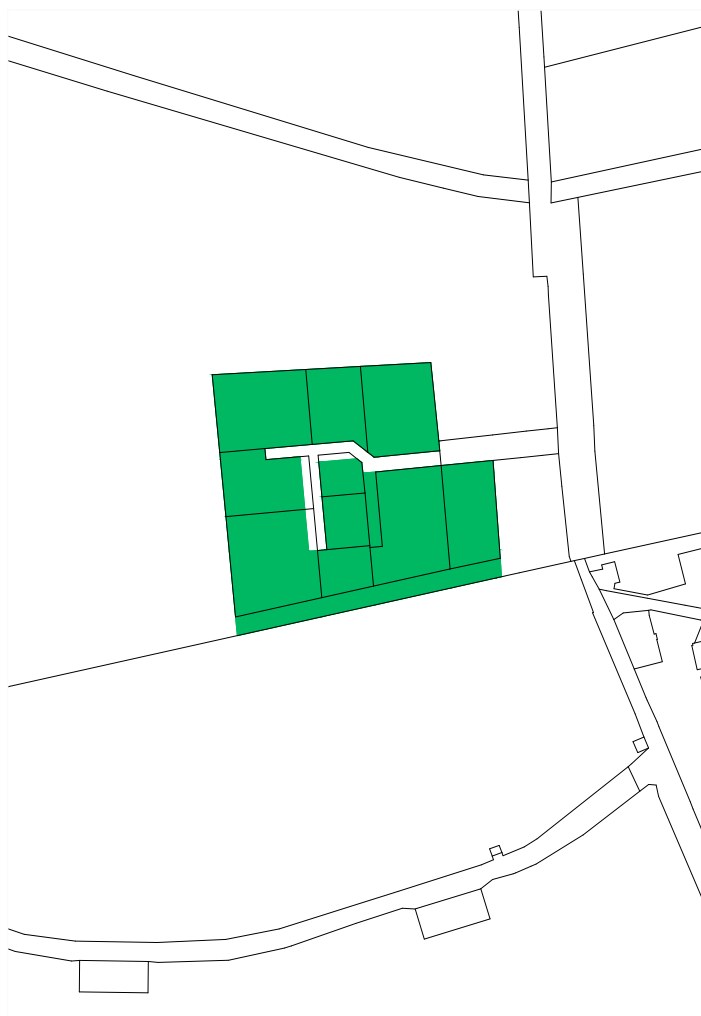
A „mediterrán típusú” épületek gyakran erősebb színezéssel készülnek mind a homlokzat, mind pedig a tető színét tekintve. Meleg, telített színek használatosak, de nem okoznak problémát, ha egymással harmonizálnak. E területek településképi karakter-alakításában ajánlott a kötelező főépítési konzultációt bevezetni.

Az új beépítésű területeken az épületek egyedi formát változatos, osztott tömegeket képviselnek. Látványukat a gazdag növénytelepítés, a természeti táji környezet egységbe foglalja.

Szerencsés, hogy a kerítések követik a kialakult állapotot, így a legtöbb helyen alacsony lábazattal oszlopok közötti áttört mezőkkel, összesen legfeljebb 1,8 méter magasságú kerítés épül.

4. ÜDÜLŐTERÜLETEK

A település déli részén, a 8135-ös számú úthoz kapcsolódva, attól délre jött létre egy üdülőterületi besorolást kapott már korábban beépített területrész. A beépítés előzménye volt, hogy korábban az itt állomásozó orosz hadsereg laktanyájának itt volt a bejárata, s annak közelében jött létre e beépített terület. Ezeket magánemberek felvásárolták a laktanya megszűnte után, részben üdülési, részben lakhatási szándékkal. Itt kapott helyet egy édesipari kisüzem is. A területet betonkerítés veszi körül, hiszen a laktanya működésekor hozzá tartozott ez a terület is.

Az üdülőépületeket jellemzően lakó rendeltetéssel használják. A házak oldalhatáron vagy szabadon állnak, földszintesek, oromfalasak. Tömegük, a nyeregtetőjük hajlásszöge és látványa is a hagyományos lakóépületekre emlékeztet. Közelben áll egy háromszintes nagy lapostetős tömbház is, mely a laktanyához tartozó épület volt, ez ma üres, nem használják. A volt laktanyai területen a bejárat közelében több 2-3 szintes épület is várja a hasznosítását.

Az üdülőterületként jelölt területen elsősorban a faluban házat vásárló, illetve idelátogató külföldiek kezdtek nyaralót kialakítani, majd lakó jellegű ingatlanokká váltak. A földszintes épületeket az elmúlt 15-20 évben átalakították, felújították és korszerűsítették. Hiányzik a terület takarófásítása, védő zöldterülettel, erdőszávval való betelepítése.

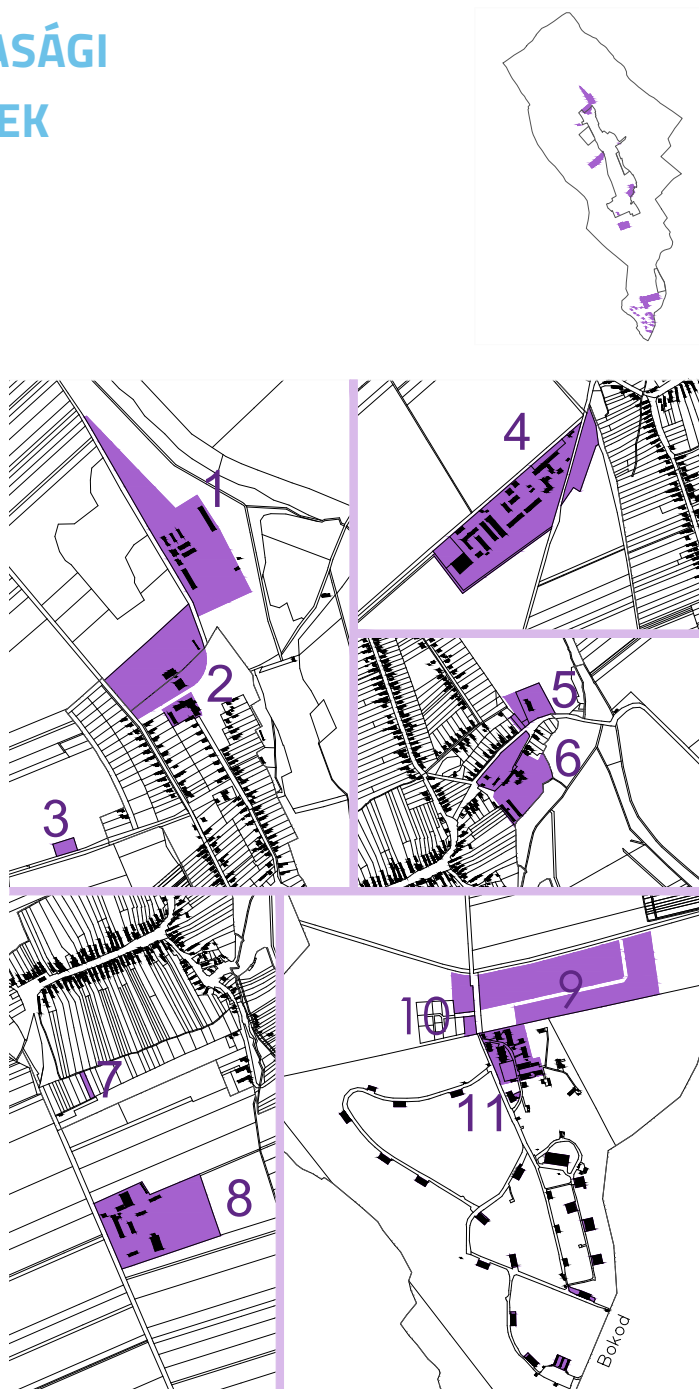

5. GAZDASÁGI, MEZŐGAZDASÁGI ÜZEMI ÉS KÖZMŰ TERÜLETEK

Számos (13) helyszínen van részben működő részben kijelölt gazdasági, mezőgazdasági üzemi, vagy közmű terület. Ezek közül a 3. jelű helyszín a szennyvíztisztító és átemelő területe, valamint a 7. jelű a vízmű-kút terület. A közművek telephelyeinek, vagy műtárgyainak kedvező látványát zöld növényzet telepítésével lehet a megkívánt utcakép elérése érdekében kialakítani.

Az 1. jelű terület déli részén üzemel egy sertésstelep. Épületei földszintesek, látványuk a megfelelő fásítás következtében beleolvad a tájba.

Az egyik legrégebbi hagyományos gazdasági területnek számít a község északi részén fekvő, egykori magtár és a környezetében kialakult mezőgazdasági üzemi terület, mely még az uradalmi időben keletkezett. (2. jelű terület). Az építészeti értékét képviselő magtárépület nem rendeltetése szerint használt. Olyan romos és elhanyagolt, hogy félő egyszer visszafordíthatatlanul kezd majd pusztulni, s hiába várja jobb sorsát. A magtár épületegyüttes mellett, csarnok jellegű épületek is találhatóak, melyek léptékükben kitűnnek a szomszédos lakóterületek közül. Településképi szempontból eredményt hozott a terület északi határán megtörtént intenzív növénytelepítés.

▲ Takarmánykeverő telephely, háttérben a sertés-telep és a Szendi-ér egyik tava

A 4. jelű terület a Morgó dűlőben besorolása szerint különleges mezőgazdasági üzem. Ez a volt „szendi tehenészet”, melyet egy holland család szintén tehenészet céljára megvásárolt, és gazdálkodik benne. A területen a hagyományos állattartó épületeken kívül két nagyobb csarnok telepítésére lehetőség adódik.

Az 5. területen egy helyi tánc-klub céljára hasznosított alacsony tetőhajlásszögű csarnok áll. Településképi szempontból azért nem kifogásolható, mivel az utcától távol helyezkedik el az épület, s növényzettel takarható.

A 6. terület a régi Eszterházy-birtok egyik megmarad gazdálkodási egysége. Egyes épületei őrzik az akkori épületek sajátosságait. Az alulhasznosított területen mezőgazdasági és állattartási tevékenység folyik. A 8. területen is a gazdálkodáshoz kötődő épületek láthatóak.

A Szákszend déli részén áthaladó Császár és Dad településeket összekötő út mentén, attól délre lévő 9. és 10. tervezett gazdasági terület hosszan elnyúlik az úttal, ezért a gazdasági területen az útról való rálátással kell számolni az épületek és a növényzet telepítése során. A 11. területet egykor a honvédség kezelésében állt, épületállományának stílusa is ennek megfelelő, azonban mára elhanyagolt állapotúak.

Ezen területek látványát a telekhatárra telepített növényzettel lehet kedvezőbbé tenni. A hosszú tömör betonkerítések sívár megjelenését szintén oldja és tagolja a felfutó növényzet.

▲ Morgó dűlő tervezett beépítése

▲ Tánc-klub épülete

A 6. jelű terület a volt urasági major területe, ahol ma is állattartás és egyéb mezőgazdálkodással összefüggő tevékenység zajlik. Mezőgazdasági üzemi használatát javasolt továbbra is biztosítani, meglévő hosszabb távú hasznosításra alkalmas épületeit múltjához méltóan felújítani. Ennek érdekében a főépítési konzultációt építési tevékenység végzéséhez javasolt kötelezővé tenni. A 8. jelű terület egy volt szarvasmarha telep átalakulásával létrejött vállalkozási terület, melynek látványt is kevezően befolyásoló hasznosítása még várat magára. Mivel déli irányból a belterülethez közeledve az első beépített terület, ezért javasolható különös odafigyeléssel kezelni a faluról első benyomást adó tájképi alakulását. A 9. jelű terület kialakításra váró gazdasági terület, mely az országút mentén terül el. Ha beépül és hasznosul, elhelyezkedéséből következően látványnak kitett terület. Hasznosításakor, mint a 8. jelű terület esetében, megkívánja a gondos odafigyelést, a főépítési konzultáció megkövetelését.

Javaslat: a meglévő gazdasági területeken az új épületek alkalmazkodjanak a meglévő épületállományhoz, mind a beépítés, mind az építészeti megformálás tekintetében. Ez természetesen az anyaghasználatot és a színek kiválasztását is magában foglalja. A tájban hangsúlyosan megjelenő épületek esetében fokozottan kívánatos figyelni a természet színeihez igazodó színhasználatra. Kerülendők a harsány és tájtól idegen színek. A nagy épülettömegek megjelenését megfelelő növényzet telepítésével oldani lehet. A tervezés során javasolt vizsgálni az épületek tájban való megjelenését, és olyan megoldásokat választani, amik a természettel harmonizálnak.

A 10. jelű terület a volt orosz-laktanya területe, melynek visszamaradt használaton kívüli épületei árulkodnak a terület múltjáról. Az épületek szerkezete, formavilága a legénységi épületek szocreálból maradt formajegyei, felújítással izgalmas és egy letűnt korra jellemző építészeti stílust tudnának képviselni.

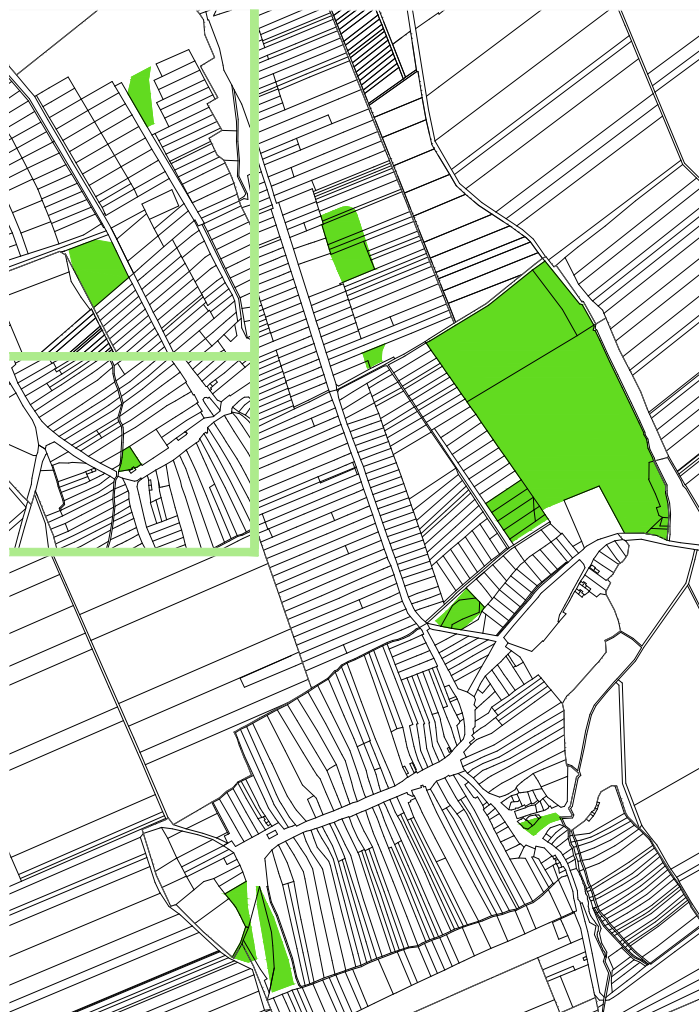
6. REKREÁCIÓS TERÜLETEK

Szükszend belterületén a nagy telekméreteknek és a fásított széles közterületeknek köszönhetően sok a zöldfelület. A magántelkek jellemzően haszon-növényekkel beültetett kertjei nem pótolják a közösségi zöldfelületeket, de a meglévő zöldfelületek fejlesztésével tovább növelhető a falu zöld jellege.

Közhasználatú rekreációt szolgáló terület a Faluház mögött kialakított játszótér és a sportpálya. Szükszenden három sportpálya is szolgálja a település lakóinak a szabadtéri sportolási lehetőségét. Külön-külön Szend és Szák is rendelkezik saját sportpályával és sportegyesülettel, míg a harmadik a közös, az új központban elhelyezkedő sportpálya. Környezetükben a rekreációt is szolgáló növényzet telepítése javasolható.

A község útjain széles, - fásított és cserjékkel, virágokkal díszített - zóldsávok kedvezően befolyásolják az utcák képét.

A település öt templomának és egyéb intézményeinek korlátozottan közhasználatú kertjei is említést érdemelnek.

▲▼ Az új, a közös sportpálya és a mellette lévő játszótér

▼ A szendi sportpálya

A működő zöldterületeken és gondozott zöldfelületeken kívül a településrendezési eszközök további nagyméretű rekreációs területhasznosítást jelöl, valamint több közterületet parkosításra. A rekreációra szánt legnagyobb méretű és jelentőségű a volt homokbánya területe. A Mátyás király utcától északra tervezett a belterületi horgásztó kialakítása, s ezzel összefüggésben sport-rekreációs területek létesítése.

▼ A száki sportpálya

7. TEMETŐ TERÜLETE

Nagy zöldfelülettel rendelkező különleges területek a temetők. Szákszenden három jelentős, jelenleg is használt temetőterület található. Szend településrészen a belterülethez nyugatról és keletről is egy-egy temető kapcsolódik, mindkettő szép, természeti környezetben. Délen a száki temető dombról gyönyörű kilátás nyílik a községre és a környező tájra, a temető mellett vadregényes környezetben fekszik az egykori izraelita temető és itt található a szovjet katonai temető is.

A temetőben nem javasolt a méretes kriptákat igénylő temetkezési forma. Javasolt az urnafalas temetéshez helyszínt és megoldást tervezni és kialakítani. Tájképi érzékenysége miatt bármilyen építmény elhelyezése vagy növényzet telepítése a területen különös gondosságot igényel. Kripta, egyéb 2,0 métert meghaladó magasságú felszíni építmény elhelyezése esetén javasolt a főépítési konzultáció igénybevétele.

8. VÍZGAZDÁLKODÁSI TERÜLETEK

Szákszend felszíne enyhén hullámos, völgyekkel tagolt. A felszíni vizeket a térség fő vízfolyása a Szendi-ér gyűjti össze, mely a délről északra folyó Concópatakba torkollik. Így a Dadi-, a Parnaki- és a Komáromi-ér által szállított csapadék a Concópatakon át a Dunába jut.

A kisvízfolyás jelentős ökológiai kapcsolatképző elem, partját keskeny nádasok, puhafás állomány jellemzik. Az északi vízfolyásszakasz a Csépi Gyepek elnevezésű különleges természet-megőrzési terület a Natura 2000 hálózat eleme, a régió legnagyobb egybefüggő láprétje. A Csép, Szákszend és Nagyigmánd közötti gyeptöredékek között fellelhető különböző láprétek nagy összefüggő egységet alkotnak. Az egyébként intenzív mezőgazdasági műveléssel jellemzett területen a természetes gyepek a meredekebb lejtőkön és a vízállásos mélyedésekben tudtak leginkább megmaradni. A területen a nedvesebb fátlan élőhelyek dominálnak, amelyek jelenlegi vízmérlegét leginkább az esőzések határozzák meg. Természetes eredetű állóvíze a száki halastó volt.

Korabeli felvételen Szendi-ér Malom-tava a rk. templom közelében.

A Szendi-ér mentén szép fekvésű tavakat alakítottak ki a község északi belterületének határában, ezek jelenleg halas és horgász tóként üzemelnek.

Sajnos a településképet a tavak jelenléte közvetlenül nem tudja befolyásolni, mivel azok megközelítése körülményes, nincsen megfelelő kapcsolatban a település úthálózatával. A leginkább közösségi használatra is alkalmas tó a Malom-tó volt Szend településrészén a Kis utca végén, de a tó mára száraztó lett.

9. ERDŐTERÜLETEK ÉS ERDŐSÜLŐ TERÜLETEK

Százszend térsége erdőterületekben szegény. Csupán a művelésre alkalmatlan adottságú területeket tartják kisebb erdőfoltok, továbbá a vízfolyásokat kísérik nagyobb erdőcsoportok, erdősávok, továbbá telepített erdők szegélyezik a temetőterületeket is.

Nagy összefüggő erdőállomány a külterület déli csücskében, Bokod határában található. A területet a honvédség használta, volt orosz laktanya működött az erdőben. Az erdő ma az Erdészet tulajdonát képezi, kivéve az erdőben visszamaradt laktanyai-építményeket, melyek magántulajdonba kerültek. Az építmények rendkívül változó mérettel, kinézettel és rendeltetéssel bírtak. Ezek „újrahasznosítása” kizárólag az erdő védelmének figyelembe vétele mellett, valamint a tájképvédelmi szempontok érvényesítésével ajánlott.

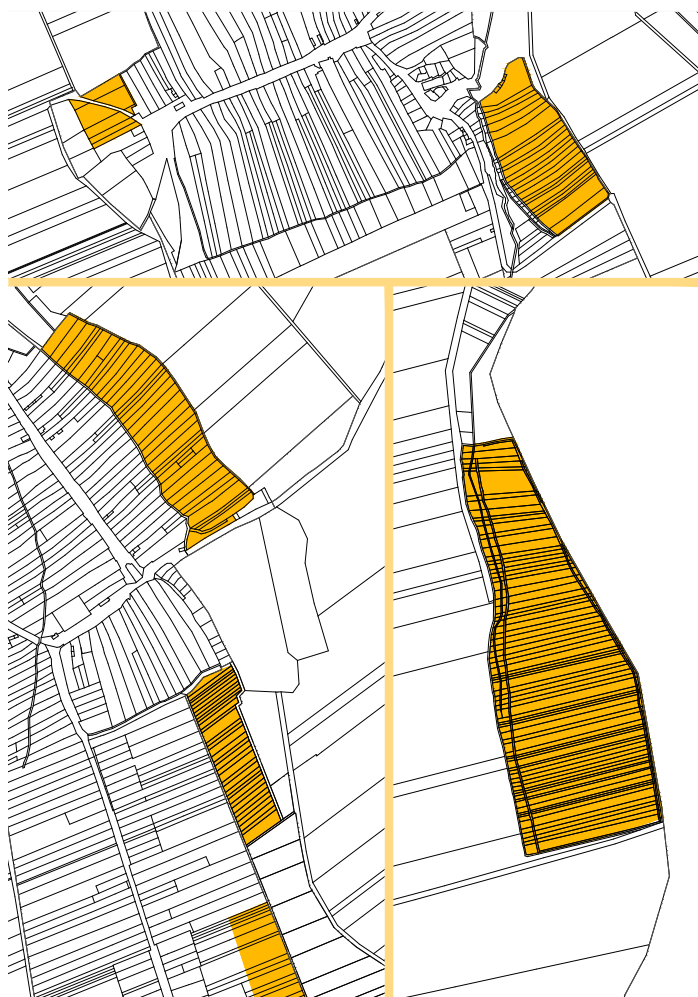
Az OTRT tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területként tartja nyilván.

10. KERTES (MEZŐGAZDASÁGI) TERÜLETEK, SZŐLŐK

A községben a hagyományos, keskeny szalagtelkes beépítés dominál. A lakóházakhoz keskeny, hosszan elnyúló termőföldek tartoznak, teret adva a háztáji növénytermesztésnek. Az intenzív kertkultúra, a szőlőművelés és gyümölcsstermesztés – mint mindenhol másol itt is - visszaszorulóban van. A kertek jelentős részét szántóként hasznosítják. Szákszend, s első sorban Szend mindig is kiváló gabonatermesztő hely volt. A Szákszendi földek mindenhol megműveltek, parlag területeket nem találni.

A belterületi telkek végében helyezkednek el a kertes mezőgazdasági területek, de láthatóan a kertművelést többnyire csak a lakótelken gyakorolják.

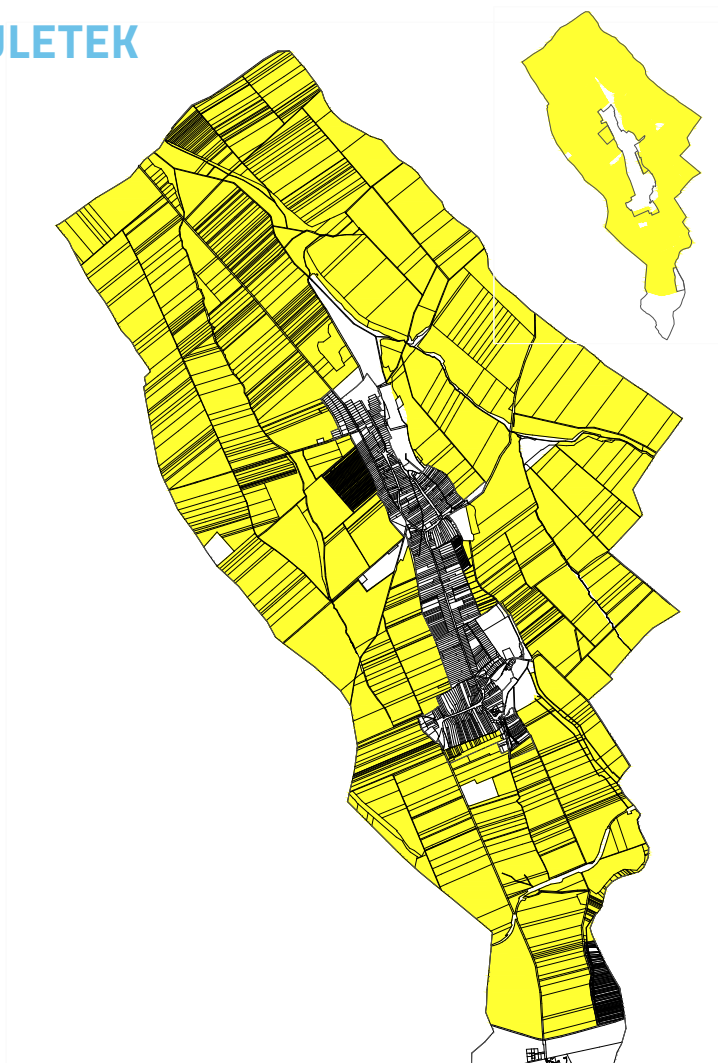
Korábban a történeti leírásokban említést tettek a vidék bortermeléséről. Hozzá tették, hogy nem igazán jó minőségű bor készült itt. Mégis van rá példa, hogy szőlőművelésbe kezd valaki e vidéken.

11. MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETEK

Szákszend tájképének uralkodó elemét a községet övező kiterjedt szántóterületek, kisebb rétek és kaszálók adják. A szelíden hullámzó síkságon a művelt, mezőgazdasági táj látványa dominál, mely az élhető vidék élményét nyújtja az itt élőknek és az ide látogatóknak is. A termőterületeket kisebb-nagyobb erdőfoltok, és az utakat, vízfolyásokat kísérő fasorok tagolják, mozaikos tájhasználatot eredményezve.

Az említett táj sértetlenségének megőrzése érdekében igen kivételes esetekben lehet építeni a mezőgazdasági területeken. Több állattartó telep, illetve mezőgazdasági üzem helyezkedik el a belterület peremén, de ezektől függetlenül a tájban megjelenően újabb beépítéseket csak nagyon körültekintően és szigorúan a tájba illesztés szempontjai szerint javasolt megvalósítani.

▼ Óriás táblákban művelik a földeket Szákszend körül

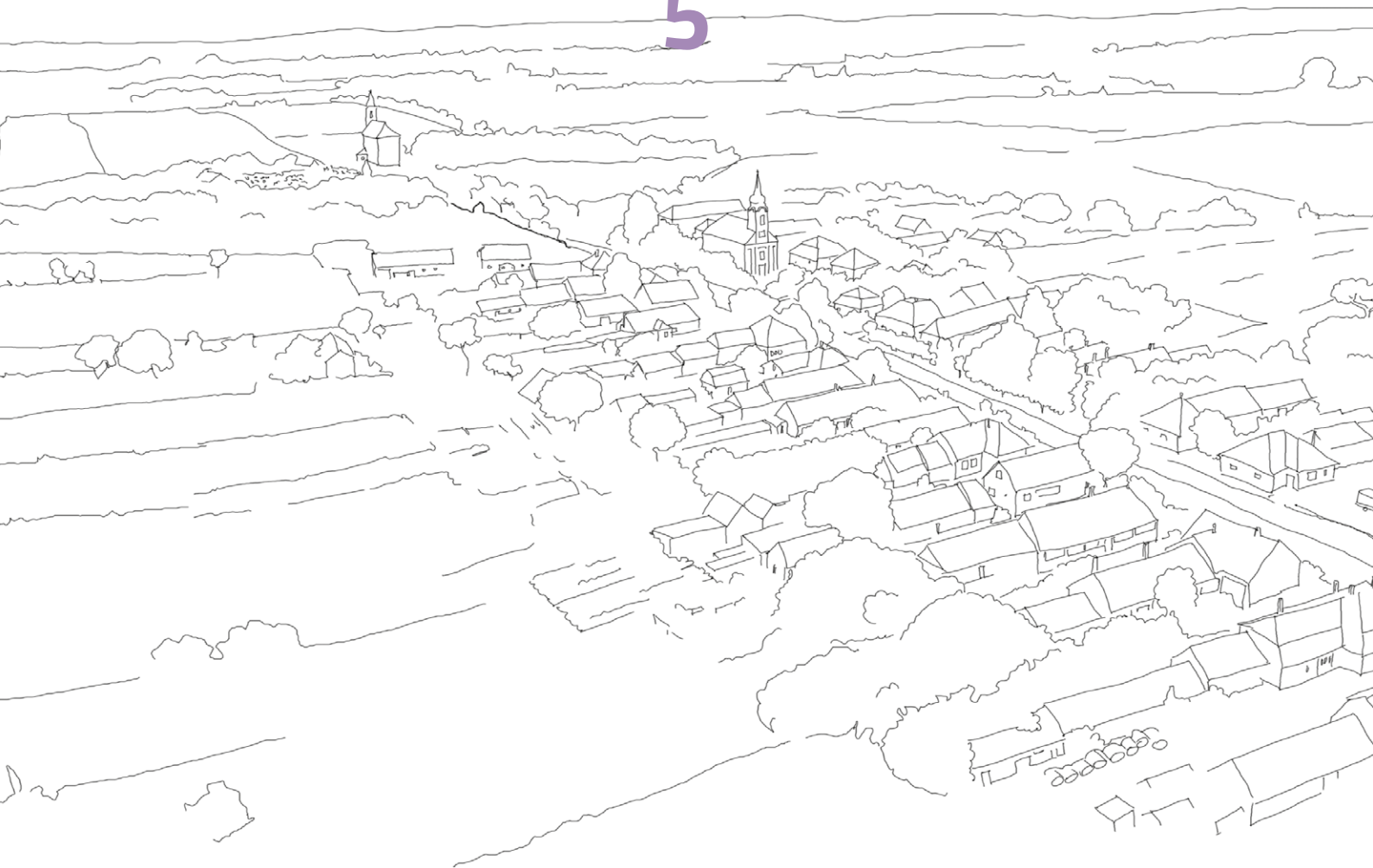
Korábban se volt szokás, s jelenleg sem tendencia, hogy a termőföldek között megjelenjenek a gazdasági, vagy lakóépületek. Lakni van bőven hely a belterületen, s a jól termő föld pedig nagy érték, melyet feleslegesen sem utakkal, sem építéssel nem darabolnak fel.

ÉPÍTÉSZETI
ÚTMUTATÓ
ÁLTALÁNOS ELVEK

5

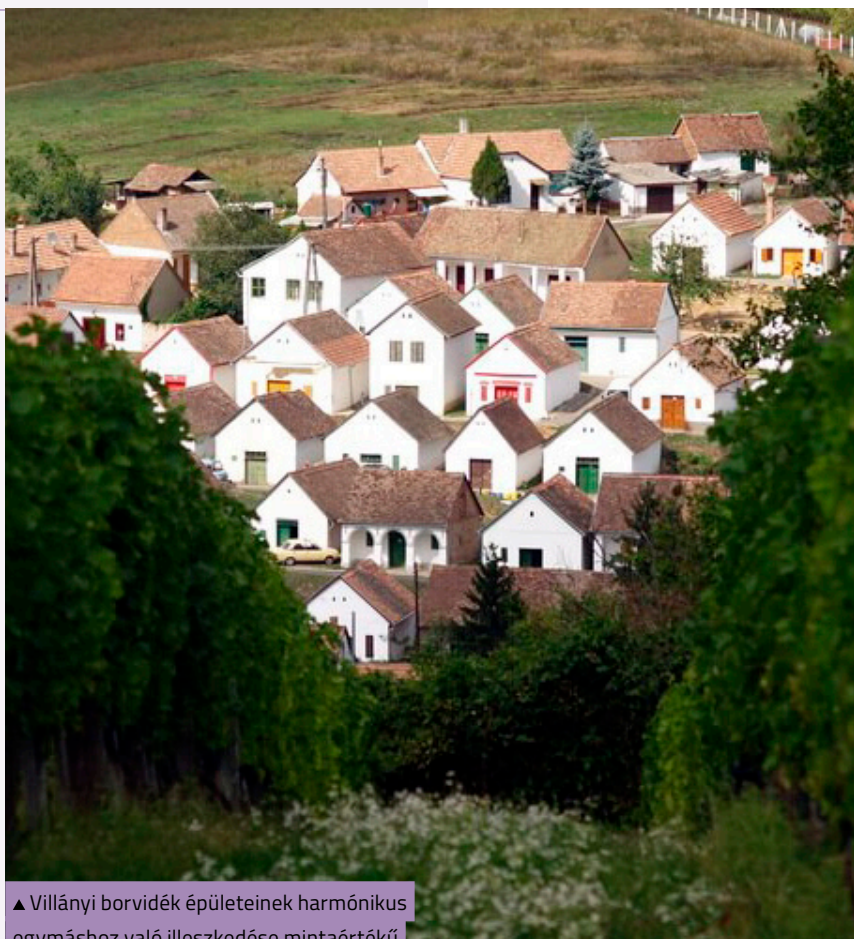
ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ ÁLTALÁNOS ELVEK

AZ ÉPÜLET ÉS KÖRNYEZETÉNEK VISZONYA

Ha építkezésbe fogunk – akár felújítás, akár új ház építése miatt – különösen érzékennyé válunk környezetünk látványára. Amerre járunk különös érdeklődéssel figyeljük a látottakat. Ilyenkor mérlegeljük, hogy tetszik-e nekünk a látott megoldás, a megépült ház. El is döntjük, hogy ízlésesnek találjuk-e a kerítést, esztétikusnak látjuk-e házat, vajon ugyanazokat az anyagokat alkalmaztuk volna-e mi is, hasonló színeket használtunk volna-e. Néha egy összességében számunkra nem tetsző beépítésben is megláthatunk jó részleteket, követendő ötleteket. Amikor az utcáról nézelődve több házhelyet is látunk egymás mellett, akaratlanul is összehasonlítjuk és egymáshoz viszonyítjuk őket. A különböző kialakítású épületeknél keressük, hogy mi teszi őket otthonossá, a lakók milyen igényeket támasztanak lakóhelyük iránt. Figyeljük, hogy az egymás melletti épületek illeszkednek-e egymáshoz részleteiben és teljes látványukban egyaránt. Az utca kialakítása, az ott alkalmazott műszaki épít-

mények és a telepített növényzet szintén nagyban befolyásolja az élményünket, a róla alkotott véleményünket. Egy településen belül számos különféle karakterű utca és abban eltérő rendeltetésű beépítés található. Nagyon fontos, hogy az eltérő jellegű településrészek az adottságokhoz igazodva, a környezetükhöz illeszkedve és a hagyományokat megőrizve épüljenek ki illetve alakuljanak, harmóniát teremtve a részletekben és az egészben.

Mielőtt építkezünk vagy felújítunk, nézzünk körül a szomszédságban! A tervezés során vegyük figyelembe a környező beépítéseket, próbáljunk meg harmonikusan összeilleszteni saját elképzeléseinket a környezet adottságaival. Az alábbiakban ehhez adunk útmutatót. A piros „iksz” jellel a nem ajánlott esetek szerepelnek, míg zöld „pipa” jelöléssel az ajánlott megoldások láthatók.

▲ Villányi borvidék épületeinek harmónikus egymáshoz való illeszkedése mintaértékű

▼ Sarród felújított parasztházai

A HÁZ TELEPÍTÉSE AZ ÉPÍTÉS KEZDETE

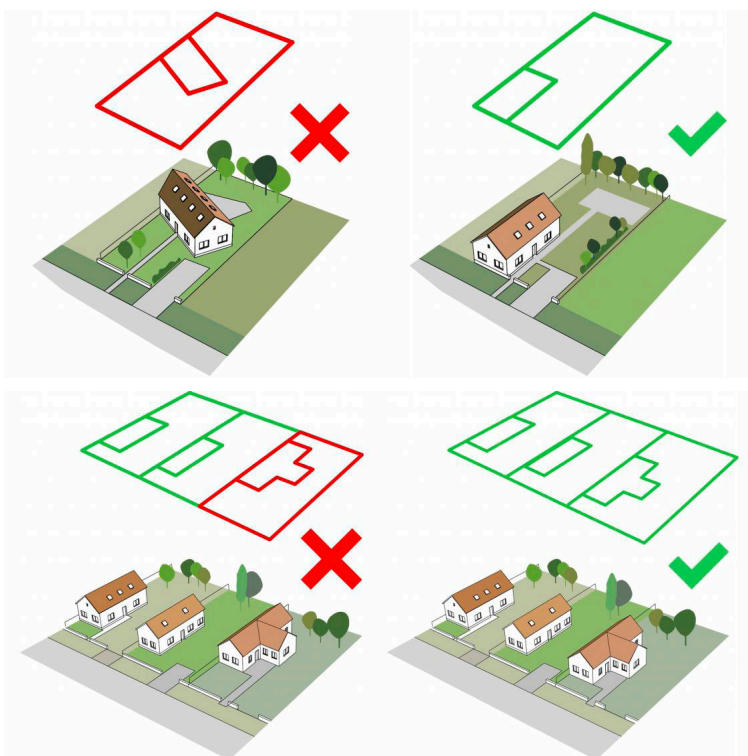
Szánjunk elegendő időt a megfelelő építési telek kiválasztására. Ha energiatudatosan szeretnénk építkezni, alapvető szempont a lakóhelyiségek és a nyílászárók déli égtáj felé tájolása, hogy házunk a Nap energiájából a lehető legtöbbet hasznosíthassa. Árnyékolással, az épületforma kialakításával, valamint a kerttervezés eszközeinek használatával a nyári túlmelegedés ellen is védeni kell az épületet.

Az épület elhelyezése a telken sok szempont együttes figyelembe vételével dönthető el. Az építési helyen belül figyelemmel a telek alakjára, a széljárásra, a napjárásra, a szomszédságra, a telken meglévő növényzetre kell mérlegelni hova kerüljön az épület. Természetesen, ha az előkert mérete nem változhat, s az oldalhatáron álló építés lehetősége meghatározott, vagy a telek szélességi mérete miatt adott, akkor nincsen sok mérlegelni való. Ilyenkor a ház alaprajzi kialakításában, a külső-belső térkapcsolatok és az épület tömegének alakításában rejlenek azok a lehetőségek, melyekkel kedvünkre való házat tudunk megtervezni.

Végig kell gondolnunk akár új házat építünk, akár meglévő épületet alakítunk át, hogy milyen életet szeretnénk élni, mi a fontos és mi a kevésbé fontos. Milyen anyagok és milyen színek, milyen növényzet és kerti építmények azok, ami között jól érezzük magunkat, ami a saját otthon érzetet adja.

Az épület elhelyezése a lakótelken

Az oldalhatáron álló beépítés esetében az előkert mérete meghatározza az utcaképet. Lakóházunk helyének tervezésénél vegyük figyelembe a vonatkozó előírásokat, és illeszkedjünk a szomszéd épületek építési vonalához. Igyekezzünk gondolni a bővítés lehetőségére, a melléképületek elhelyezésének későbbi igényére. Az udvar és a kert használatát hasonló gondossággal tervezzük meg, mint amilyen átgondoltan alakítottuk ki az épületet.

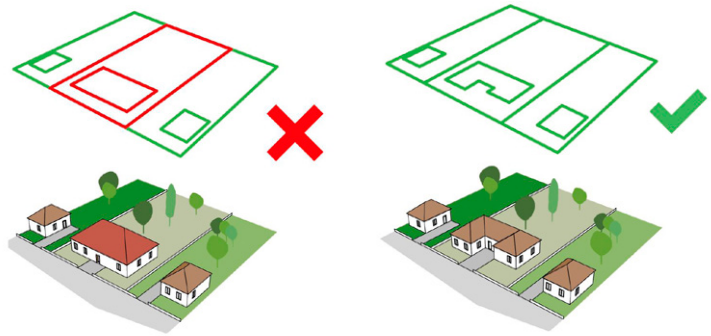

Átlósan semmiképpen ne helyezzünk el épületet egy telken.

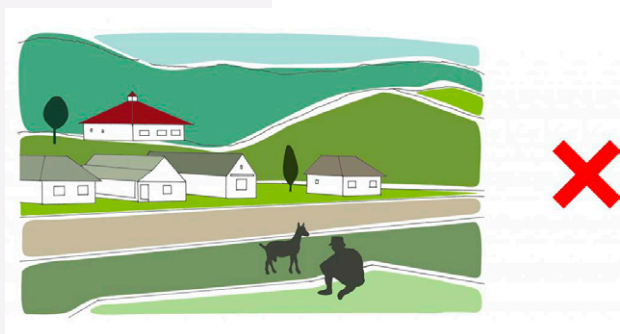
Szákszenden a lakóházak elhelyezésére az oldalhatáron álló beépítési mód jellemző, sok esetben előkert nélküli beépítéssel. Ez a kialakult telekszerkezetből, valamint az új telekosztásnál a telkek alakjából is többnyire következik. A hosszúk és keskeny parcellákon ez a követhető telepítési forma. Az oldalhatáron álló homlokzaton csak bizonyos feltételek betartása mellett helyezhetünk el nyílászárókat, tehát az épület udvar felé történő megnyitására csak a többi homlokzaton van lehetőség. Kárpótlásul az oldalkert maximális szélességű tud maradni, melyet kertként hasznosíthatunk. Mivel a szomszédos épület zárt homlokzata van az oldalkert felé így az kellő intimitást biztosít a különböző lakóhelyiségek számára is.

Az épület bővítésére általában a hátsó kert felé van lehetőség.

Az utcában a közel azonos szélességű telkek biztosítják a hasonló szélességű utcai homlokzatok építését. Azonban, ha dupla szélességű telken építünk és az épület alapterületét is nagyobbra tervezzük, mint az utcában szokásos, akkor vegyük figyelembe a kialakult utca menti homlokzat felületi és tömegarányait. Próbáljuk meg úgy tagolni az épületet, hogy az utcaképben a szomszédos épületek utcai homlokzati méretéhez hasonló mérettel jelenjen meg. A jó utcakép a sűrű beépítést eredményező keskeny telkek esetében feltétlenül megkívánja a gondos épület-elhelyezést, az illeszkedést az utcaképbe. Az illeszkedés egyik lehetséges módja, ha nem lépünk ki a meglévő házak sorából, az azok által kijelölt építési vonalból.

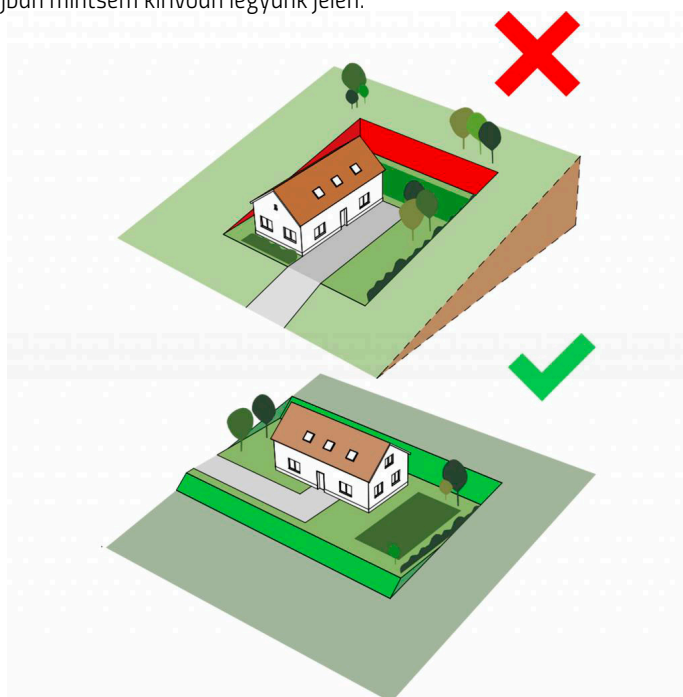

Egészen más a helyzet külterületen, a tájban megjelenő épületek esetében. Ilyenkor a sűrű telekosztás esetén kerülni kell az útvonal menti szoros elhelyezést, hogy az épületek „szóródjanak” szét a tájban, mintha természetüknél fogva keletkeztek volna, mintha úgy nőttek volna ki a földből, mint a gomba az erdőben.

TEREPALAKÍTÁS, DOMBORZATI ADOTTSÁGOK

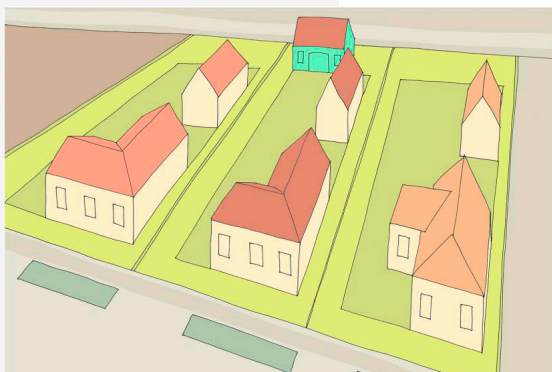
A terepalakítás során fontos, hogy illeszkedjünk a környezet topográfiai adottságaihoz. Ha lejtős terepen építkezünk, úgy kell az épület tömegét kialakítani, padlószintjeinek kapcsolatát a kerttel, a bejárattal úgy kell megtervezni, hogy a ház körüli rendezett terepcsatlakozás minél kevesebb tereprendezési munkával járjon. Ezt úgy tudjuk elérni, ha körülbelül ugyanannyi földet kell kiemelni, mint amennyit azután fel szeretnénk tölteni. Úgy kell kigondolni, s a területhez igazítani épületünket, hogy szinte belesimuljunk a domborzatba épületünkkel. Inkább rejtőzködünk a tájban mintsem kirívóan legyünk jelen.

► Igyekezünk épületünket a terepre ültetve elhelyezni, kövessük a terep természetes lejtését az udvar és a kert kialakításával is.

A főépületen kívüli egyéb rendeltetésű melléképületek telepítését is meg kell fontolni. Célszerűbben tudjuk telkünket, kertünket hasznosítani, ha a melléképületek elhelyezése is olyan körültekintően történik, mint a lakóépületek esetében. Az oldalhatáron álló házaknál mindenképpen azonos oldalon helyezük el a melléképületeket, mint ahol a főépület áll. Ezzel nem okozunk szomszédunknak bosszúságot az esetleg rossz oldalon árnyékot vető melléképülettel, s magunk számára is megfelelő területbeosztással tudjuk a telken belül az épületeinket és a kertet kialakítani.

A TELEPÜLÉSKÉPET MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK

ÉPÜLETMAGASSÁG, UTCAKÉP

Az új épületek tervezésénél figyelemmel kell lenni arra a környezetre, ahol az meg fog épülni. A háznak jó, ha idomul az utcaszakaszon elhelyezkedő meglévő épületekhez, a telekszomszédokhoz és a közterület átellenes oldalán elhelyezkedő ingatlanokhoz egyaránt. A külső megjelenésükben hasonló kinézetű homlokzatok egyfajta ritmusosságot biztosítanak az utcának.

Ha kialakult az utca beépítése, ott az új épületeknek hasonló épülettömeggel kívánatos felépülniük, mint a szomszédos beépítések.

Az utcaképet, a látványt egy oda nem illő, a környezetenél lényegesen magasabb épület rontja, megzavarja. Lehet egy táji adottság csodálatos, ha azt az épített elemek elcsúfítják, kibillentik harmóniájából, akkor rontott tájról beszélünk. A táj, a természet eredendően harmonikus, kellemes a szemnek jó érzést kelt bennünk látványuk.

A szervesen, természetes ritmusban és az igényeknek megfelelően nőtt települések harmonikusan fejlődnek, betartva építési szokásaikat, alkalmazva hagyományos formavilágukat. Ilyen volt a régi magyar falu is. Ha megzavarjuk épületeinkkel a kialakult harmóniát, ha erőszakosan vagyunk jelen a tájban, vagy a harmonikusan kialakult településképben, akkor lehet, hogy azonnal nem tudjuk miért nem érzik jól magukat vendégeink az adott helyen, miért nem készíti őket maradásra házuk, vagy miért nem látnak bennünket szívesen szomszédaink.

Ha kialakult az utca beépítése, ott az új épületeknek hasonló épületmagassággal kell felépülniük, mint a szomszédos beépítések. De ott, ahol még nem kialakult a beépülés, ott az első letelepülő épületek képezik majd az utcakép jellemzőit.

Az utcaképet, a látványt egy oda nem illő, a környezetenél lényegesen magasabb épület rontja, megzavarja. Lehet a táji adottság csodálatos, ha azt az épített elemek elcsúfítják, kibillentik harmóniájából, akkor rontott tájról beszélünk.

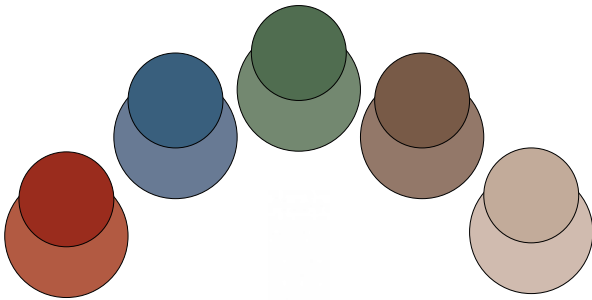

SZÍNEK ALKALMAZÁSA ÉPÜLETEKEN

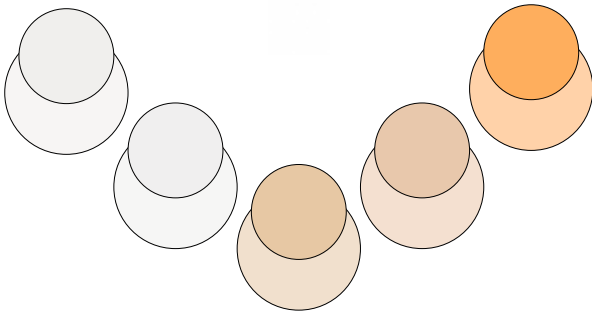
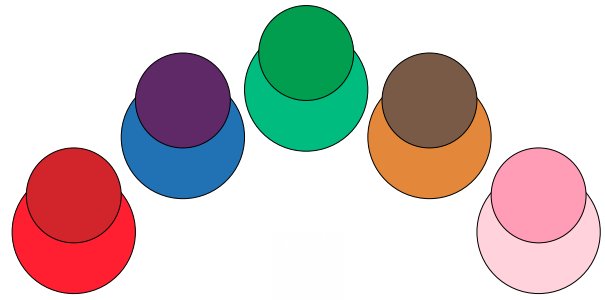
Az épületen alkalmazott szín kiválasztásánál is tartsuk szem előtt a környezethez való illeszkedést. A színhasználat lehet változatos, de vegyük figyelembe a már meglévő épületek színvilágát. Általánosságban megállapítható, hogy a homlokzatokon a pasztell és a földszínek alkalmazása nyugalmat sugároz.

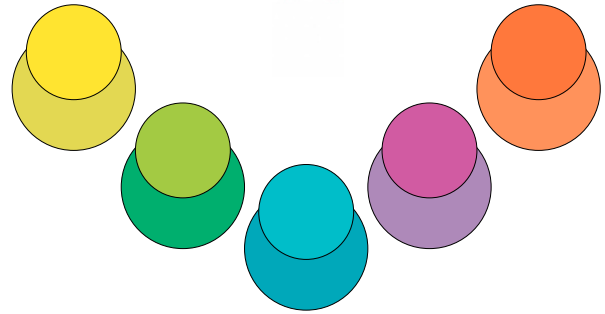
Nyílászárókra javasolt színek

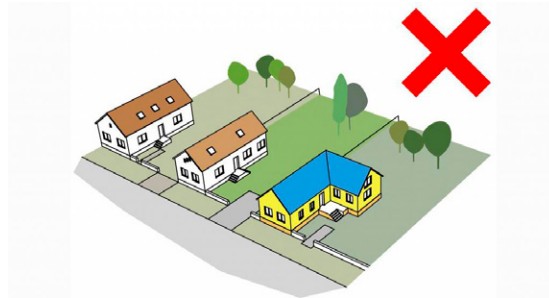
Nyílászárókra nem javasolt színek

Homlokzatra és nyílászárókra javasolt színek

Homlokzatra nem javasolt színek

A ríktó, élénk színek könnyen megbontják az utcakép egyensúlyát, használatuk kerülendő. Körültekintően lehet azért telítettebb (erősebb) színeket is alkalmazni, különösen, ha ezzel például típusházak monotonitását szeretnék megtörni, feloldani. A külső nyílászárók, a redőnyök, vagy a zsalugáterek színezését is a homlokzat színével összhangban ajánlott kiválasztani. Nem javasolt a harsány színezése ezeknek a járulékos elemeknek sem, de különösen akkor nem, ha a homlokzat erőteljesebb színezésű. A tetőfedés színének és anyagának kiválasztásakor szintén gondolni kell a környezetre. Szákszenden nagy számban van még jelen a szürke rombuszpala fedés. Ez által a régebbi épületek tetőzete jellemzően semleges, vagyis szürke. A héjazat lecserélésekor javasolható a természetes, vagy az azbesztmentes, vagy a kevésbé harsány színű cserépfedés választása. Kerülendő az élénk piros, a bordó, vagy a kék színű héjazat alkalmazása.

TETŐHAJLÁSSZÖG, TETŐFORMA

Az épület megjelenésének egyik fontos eleme a tető formája. Amellett, hogy lapostetős, vagy magastetős kialakítású épületről beszélünk, az épület megjelenése szempontjából meghatározó a tető hajlásszöge is. Szákszenden nem jellemzőek a lapostetős épületek, de ha ilyen tervezünk, akkor fokozott figyelmet kell fordítani az épület környezetbe illesztésére. Tartózkodni kell a túl magas, vagy túl alacsony hajlásszögű tetők alkalmazásától, hiszen az utcaképet rendkívül kedvezőtlenül befolyásolja a szokásostól jelentősen „eltérő lejtésű” tető.

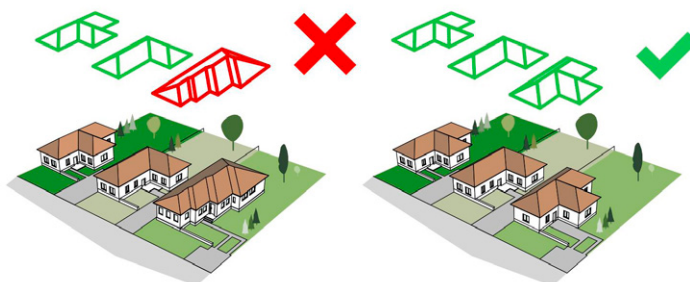
Szákszend kialakult képéhez jobban illeszkednek az egyszerű tömegű épületek. A bonyolult töredezett tetőformák mellett, hogy kirínak környezetükből mindig több műszaki problémát is rejtenek, így nagyobb a meghibásodás veszélye is. A hagyományos magyar építészetben a tető hajlásszöge 35-45 fokok, az ettől eltérő hajlásszögű tető zavaró a már kialakult környezetben. A tető formájának és hajlásszögének meghatározásakor a településre és az építési helyszín közvetlen környezetére jellemző adottságokat szem előtt kell tartani.

► Szákszend kialakult utcaképe követi az egységes tetőformákat

A háztető az épület ötödik homlokzata. Ha erre gondolkodunk, akkor megértjük miért fontos döntés egy házfelújításkor, vagy új épület építésekor a tetőfelület anyagának és színének megválasztása. A tetőhéjazatának anyaghasználatában és színárnyalatában is a harmóniára kell törekedni, hiszen a településképet nagyban meghatározza a háztetők látványa. Kedvező, ha a tető egyenes gerincű és mérsékeltén van megbontva a tető tömege, valamint a tetősík tetőtéri ablakokkal.

A háztető héjazatának anyagválasztása során és színárnyalatának döntésekor is a harmóniára kell törekedni, hiszen a településképet nagyban meghatározza a háztetők látványa. Anyagválasztáskor kerüendő a bitumenes zindely, bitumenes lemez, cserepes lemez, műanyag és fém hullámlemez, valamint a hullámpala alkalmazása. Tetőfedésre javasolt anyagok az égetett agyagcserép, (a hornyolt vagy a kettős cserépfedés), korcolt fémlemez, s nem elegendően nagy méretű tetőfelület esetén a betoncserép. Kisebb méretű épületek tetőfelújításánál ne használjunk betoncserepet, mert látványában „nehézes” lesz az épület, aránytalanul nagy hangsúlyt kap a tetőzet a ház léptékéhez mérten (különösen, ha tördelt a tetőfelület, amelyen a sok tető él miatt a kúpcserépek is nagy számban vannak jelen, s amelyek túlzóan markáns elemei a betoncserép-fedésnek.)

A HOMLOKZAT ÉS A TÖMEG FORMÁLÁSA

A homlokzatok meghatározó jellemzője a nyílások és a tömör falfelületek aránya, továbbá az épület településképi megjelenését befolyásolja a nyílásainak alakja, mérete, kiképzése és anyaga. Különösen a régi épületek felújítása során kerülnünk az aránytalanul nagy ablakok beépítését, s a házhoz illő formájú és anyagú (álló és nem fekvő arányú) jellemzően faszerkezetű ablakokat alkalmazunk. Kerülnünk a műanyag redőnyöket, különösen az olyan külsőtokos kialakításúakat, melyek a fal síkja elé állnak. Külsőtokos redőny helyett inkább zsalugátereket, spalettákat, vagy természetes (tornácok, pergolák) árnyékolókat használunk.

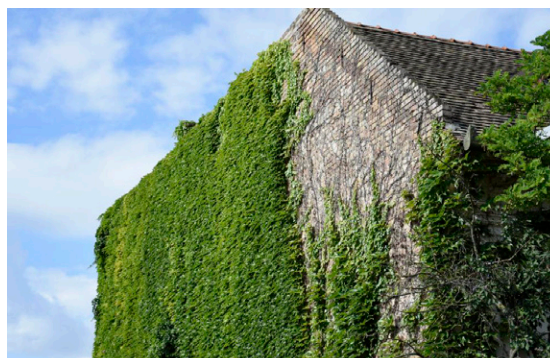
A homlokzatok képzése során formailag és anyaghasználatban is összhangban kell lenni a környezettel annak érdekében, hogy egy harmonikus utcakép jöjjön létre. A közterület felőli homlokzat esetében különösen hangsúlyos a nyílászárók arányának, elhelyezésének módja. Amennyiben egy oromfalas épületről van szó, ez a karakter még inkább meghatározó. Az utcafronti homlokzat alakítja legin-

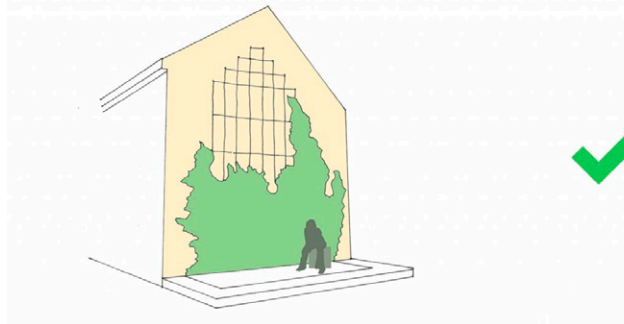
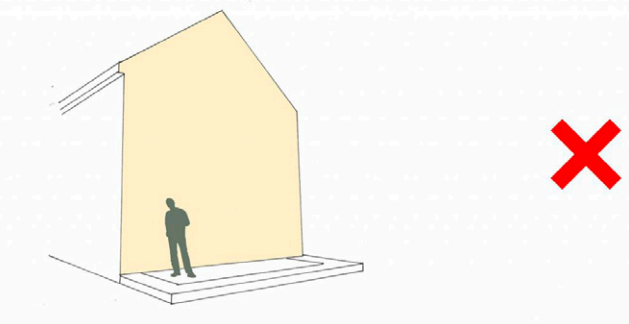
kább a településképet.

A tűzfalak, ha bántóan sivarak növénytakarással kellemes látvánnyá alakíthatóak. Egy tűzfal azért mert tűzfal még nem feltétlenül takarandó. Szép arányú épületen igényes anyagú és megjelenésű (pl. kő, tégl) nyílás nélküli homlokzat még díszese is lehet a háznak.

Az épületek meglévő, vagy bontás után visszamaradó szomszédos tűzfalait takarni szokták. Ha elkerülhetetlen, s nem kívánatos a tűzfal látványa, akkor rácsra, vagy huzalokra futtatott növényzettel teljes, vagy részleges takarása megoldható. Nemesebb anyaggal való burkolása is megoldás lehet. Kő, vagy tégl felülettel a burkoló anyag szén-

► A tűzfalak takarásának lehetősége növény befuttatásával

sége miatt még javára is válhat egy-egy épületnek.

A homlokzatok átalakításánál, felújításánál jó, ha szem előtt tartjuk, az eredeti ház homlokzati kialakítását. Ne rontsuk el a nyílásméretek megváltoztatásával, összehasonlásával, a főhomlokzatot, az utcáról látható nézetét a háznak komoly mérlegelés után változtassuk csak meg.

A bemutatott két képen ugyanazon homlokzat látható az eredeti állapotában és a jelenlegi kinézetében. Az utcai homlokzat eredetileg megemelt oromfallal és párkánnyal zárult és a környékre jellemző „vállas” sarok kialakítással.

A homlokzaton belül, ha több színt használunk, nem mindegy, hogy homlokzati elem melyikét érinti a világos, vagy a sötétebb szín. A lizénák a tartóoszlop hatását keltik, és kicsit előrébb lépnek a homlokzati falmezőktől, ezért azok színe általában vagy világosabb a köztük lévő kitöltő mezőknél, vagy azzal azonos színűek. Azonos anyaghasználat esetében, (pl. vakolat) szerencsésebb, ha a falsík vált, esetleg a felület textúrája is, s nem a szín.

KERÍTÉSEK A KÖZTERÜLET ÉS A MAGÁNTERÜLET HATÁRÁN

A közterületek felől gyakran csak a kerítések és a kapuk jelzik, hogy milyen stílusú, milyen karakterű lehet az épület mögötte. Olykor régi felújításra váró háznak is új kapu, vagy kerítés épül, más arculatot mutatva kifelé, mint ami bent az udvaron létezik. Az utcán járó ember gyakorta nem is látja a házakat, a kerítések, a dús növényzet mögött megbúvó magánterületet.

A tömör kerítés építését indokolhatja a telek fekvése és adottságai, de általában nem javasolt. A sövény ültetése jó megoldás az ilyen ingatlanok védelmére, de ezt se hagyjuk túl magasra nőni.

Nem kellemes olyan utcán sétálni, amit magas falak vesznek körül, még akkor sem, ha ezek a magas falak növényekből vannak.

A nagyon magasra nőtt és tömör falat képező növényzet zavaró. A zöld-fal hatást legfeljebb a kerítés magasságáig, mintegy két méterig lehet elviselni, egyébként nyomasztó hatású.

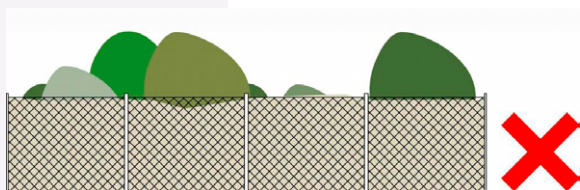
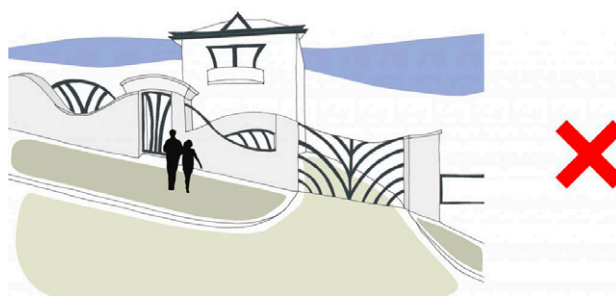
Ahogy az épületek esetében, úgy a kerítésekre is igaz az, hogy jó, ha kialakításukban, anyaghasználatukban alkalmazkodnak a már kialakult utcaképhez. Nem szerencsések itt sem a hivalkodó vagy extrém megoldások.

Az utcaképe otthonosabb, kellemesebb látványt nyújt, ha a kertek is láthatóak.

Az áttört kerítés átszellőzést és átláthatóságot biztosít az utcán járók számára.

Ne ültessünk közvetlen a házunk elé olyan sűrűre és nagyra növő növényeket, melyek eltakarják a házunk látványát.

Ne burkoljuk le a házunk előtti területsávot telekszélességben, mivel szükség lehet a kertünk részleges takarására, a látvány zöld növényekkel való gazdagítására.

Nagyon bántó az utcaképben, ha az elektromos és hírközlési légvetékek pókháló-szerűen beszövik az eget. Törekedjünk épületeink közműcsatlakozását a földfelszín alatt kiépíteni, még akkor is, ha még az utcában felszínen van kiépülve az elosztó vezeték. Közműhálózati légvetétek nélkül megtisztul az utcakép. Nyugodt és átlátható képet nyújt az utca tartóoszlop-mentes és légvetékek nélkül.

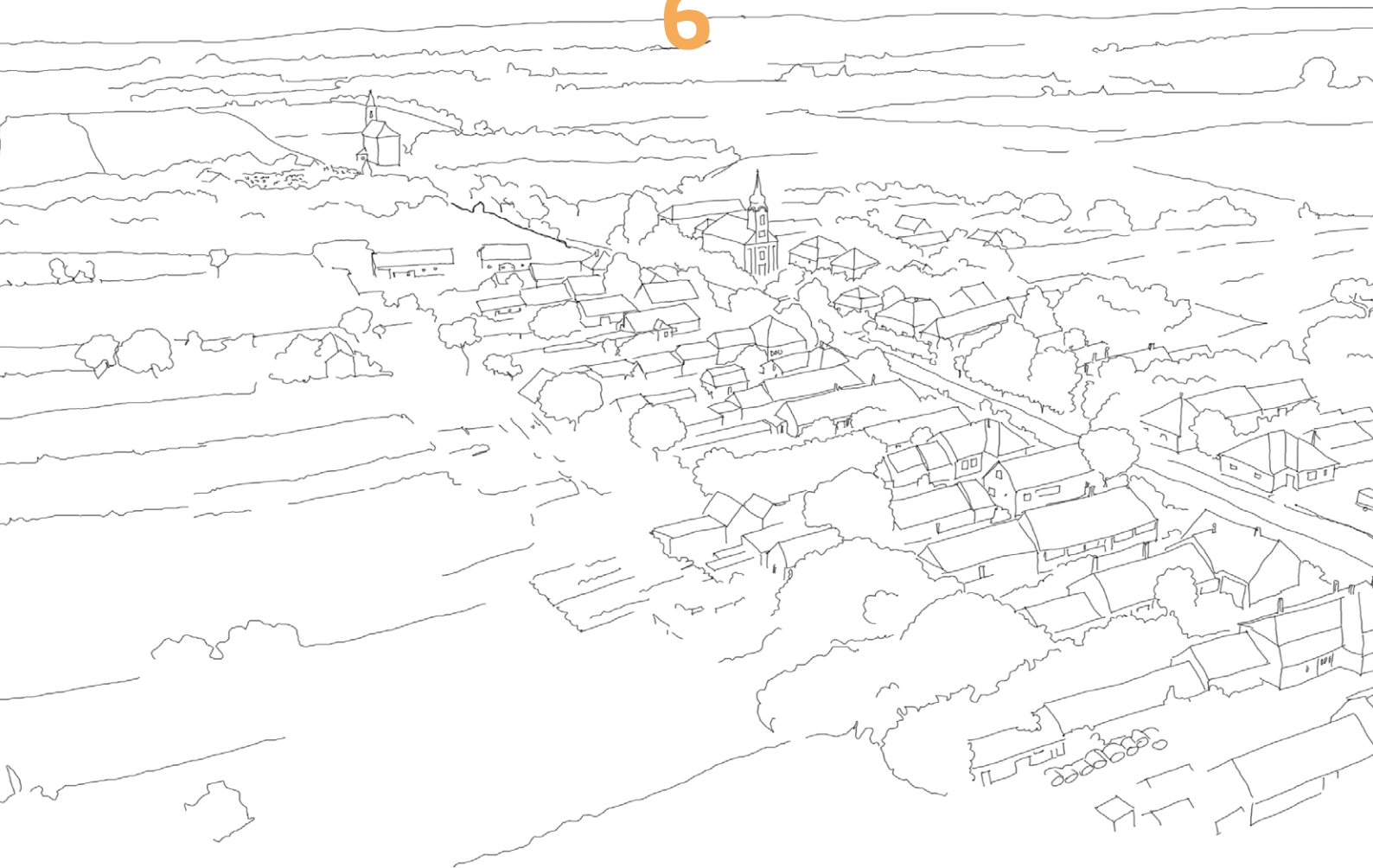
A gyalogos út mentén kellemes, ha dús zöldnövény kíséri azt, csak akkor bántó, ha a gyalogjárda rovására terjeszkedik a zöld, s akkor, ha túlzóan magasra nő. A forgalmas közúttól mélyebb szinten vezetett gyalogos út mentén elhelyezkedő lakótelekek esetében indokolt a védelmet nyújtó tömör sövény telepítése.

JÓ PÉLDÁK ÉPÜLETEKRE, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEKRE

6

HÁZAK, A HOMLOKZAT ÉS A TÖMEG FORMÁLÁSA

Szákszenden, mint ahogyan sokfelé az országban, a paraszti életforma hagyományos lakóépülete a hosszúházas 3 osztatú parasztház volt, mely vagy verandával, vagy anélkül, (de akkor túlnyúló eresszel) az utcára merőlegesen és mindig oldalhatárra épült.

Ezt a 20. században kiegészítette egy az utcafrontra forduló épületrész, és az így kialakult "L" alaprajzú épület, mely már jobban kielégítette a megváltozott igényeket, lehetővé tett egy összetettebb épülethasználatot. Ezek az épületek általában már magasabbak voltak, s a nagyobb homlokzatokra nagyobb nyílások is kerültek. Az ilyen épületek részben a polgáriasodás és a városiasodás miatt a nagyobb településeken zárt sorú, vagy részben zárt sorú egységeket alkottak.

Szákszend-i épületek példáit mutatják az alábbi képek.

Később megjelentek a „tömörebb” négyzetes vagy közel négyzetes alaprajzú épületek, melyek építészeti megformálása már gyakran a villaépítészet jegyeit viselték magukon. Megjelentek az üvegezett verandák és tornácok.

Jó arányú, földszintes és emeletes tetőtér beépítés nélküli épületek, melyek harmonikus színválasztással, nyugodt letisztult tömeg- és tetőformával készültek

Szákszenden lévő lakások zöme (82,5 %-a) 1990 előtti építésű.

Az összes lakás 26,5%-a 1970-1990 között épült, míg az összes lakás közel 20%-a 1960-70 között. Majdnem fele (46,6%-a) a lakásoknak 1960 előtti építésű. A II. világháború előtt épült a lakások 20%-a.

Fenti időszakokhoz köthető épülettípusok jól látszanak és elkülönülnek egymástól az egyes utcaszakaszokon. Megjelennek az egyes utcaszakaszok településképeben az épületek karakterében (az épületek alapvető alaprajzi kialakításában és tömegarányaiban).

Az új épületek környezete még nem kialakult, a zöldfelületek még „növézben” vannak. Javasolt a növénytelepítésnél honos fajokat választani. Egy-egy örökzöld elhelyezése szép dísz lehet a kertnek és különleges is tud lenni, de a sok és nagyméretű örökzöld télen is árnyékol, ezért megfontolandó a házhoz túl közeli telepítése.

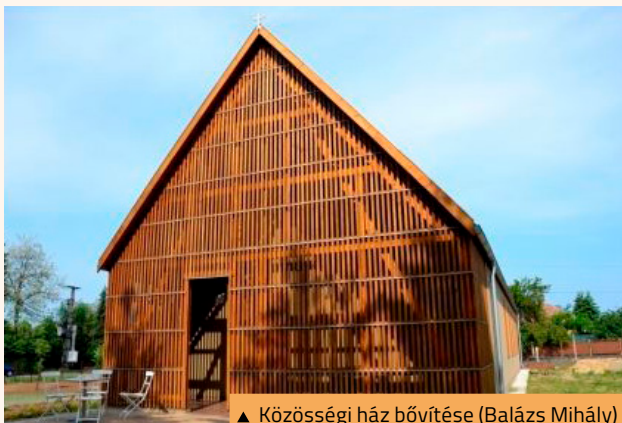

Az új építésű házak új kerítéseinek környezetében még hiányozik a zöld növényzet, mely a településképeben szervezesebben illeszti az új építés révén létrejött művi elemeket.

Ahogy a tűzfalakon a kerítéseken és az épületeken is szépek lehetnek a felfuttatott növények.

AZ ORSZÁG, MÁS TERÜLETEIN MEGÉPÜLT PÉLDAÉRTÉKŰ ÉPÜLETEK

Az épületek a természetes anyagok használatával (kő, tégl, fa) a hagyományos építészetet idézik, de modern felfogásban. Olykor az egyszerű tömegű épületek a népi építészetből vett csűrökre, pajtákra emlékeztető elemekből épültek.

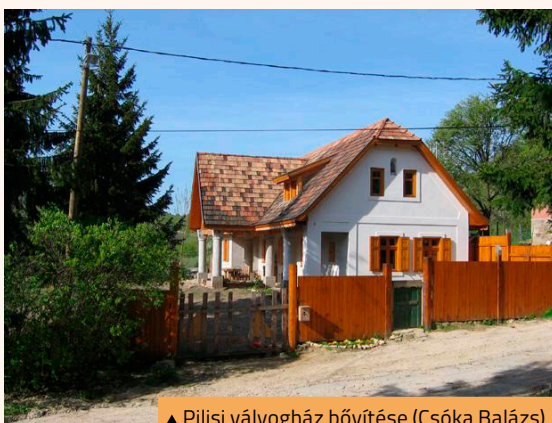
▲ Közösségi ház bővítése (Balázs Mihály)

▲ Lakóház (Benes G.)

A felhasznált anyagok fajtája csekély. A vakolt fehér, vagy a natur téglaburkolatú homlokzaton túl egységes színűre pácolt faanyagú szerkezetek, égetett agyag cserép héjalás és téglafalazat adja meg az épület karakterét. Az egyszerű az egyszerű.

Az épület faszervezetei, fa nyílászárói és a kerítések fából készült elemei szerencsés, ha azonos színezést kapnak ez által az összetartozást hangsúlyozva, s a harmóniát megteremtve az épület és kertje között.

Megfér-e a régi és az új stílusú épület együtt, egy utcában? Ha a tetőformában, a színekben és az anyaghasználatban harmonizálnak, ha a visszafogottan használjuk az építészeti elemeket, akkor azt mondhatjuk igen, nem kizárt, hogy régi épületek között is jól mutasson egy új, korszerű szerkezetekkel létrehozott, vagy más stílusú épület.

Az épületek természetes anyagok felhasználásával készültek. A mai kor ízlése szerint, ugyanakkor az alap épületformák felhasználásával. Hosszúház, oromfal, veranda, nyeregtető.

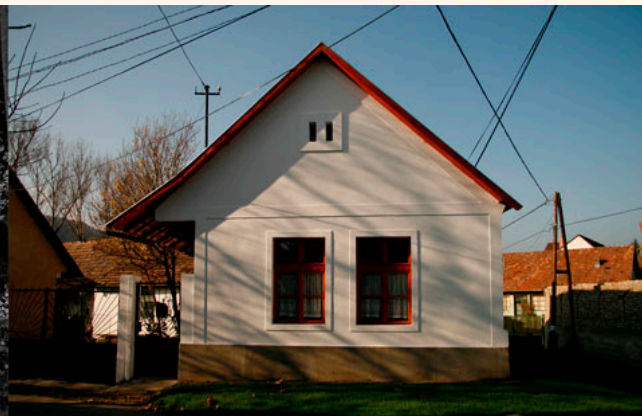

A lepusztult, értékeit vesztett és többször átalakított épület felújítása. Az eredeti alaprajzi méreteket csupán egy verandával bővítették. Az épület népies elemeit megtartották, ugyanakkor a kor igényeit is kielégítve korszerű építészeti megoldásokkal felújított épület.

NÉHÁNY JÓ PÉLDA ÉPÜLET FELÚJÍTÁSOKRA ÉS HELYREÁLLÍTÁSOKRA KISOROSZIBÓL:

A homlokzatok eredeti nyílásméretei és homlokzat díszítőelemeinek helyreállítása mellett az új ablakok is a régi mintájára fából készültek. A helyreállítások, visszaépítések a meglévő töredékek, vagy más autentikus minták alapján lehetséges. Az épületek általában fagyálló lábazati kialakítást kaptak. A jellegtelennek tűnő házak csodálatosan gazdag utcaképet adó módon kerültek megújításra.

Ha nem felújítás, hanem akciószerűen új épületsor építése történik, ez esetben is lehet olyan utcaképet kialakítani, hogy bár az épületek látszólag azonosak, de apró részletekben mégis eltérőek, s ezzel a ház lakóinak egyéni érzését, elgondolását követi.

A hosszázak sajátos épületrészei voltak a változó kialakítású oszlopos tornácok. A tornácokra sokszor ajtón át is be lehet lépni az utcáról. Praktikus megoldás, rögtön fedett helyre jutunk, emellett az utcai homlokzat formálására, díszítésére is lehetőséget adnak. Kialakításuk változatosságát archiválva, javasolt őrizni, s az új építéseknel is alkalmazni azokat. Megőrzésükre is nagy hangsúlyt kell fektetni, hiszen a hagyományos építészet fontos elemei. Létesítésük nem az öncélú díszítés, hanem a szigorú funkcionalitás miatt terjedt el ilyen nagy számban. Külső tér, ám de fedett, mely árnyékot ad a nyári hónapokban, de védelmi rendeltetésű a csapó esőben.

► Tömegükben és tetőformálásukban illeszkedő házak harmonikus utcaképet eredményeznek.

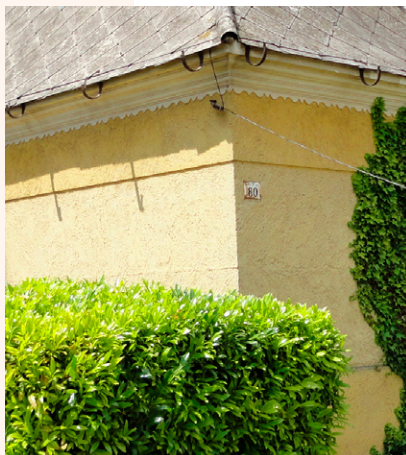

▲ Kolontár: a vörösiszap pusztítása utáni újraépítés

SZÍNEK ALKALMAZÁSA ÉPÜLETEKEN, RÉSZLETEK

Szákszend, mint annyi más településen a hagyományos épületek színezésére is gyakran használták a sárga szín különböző árnyalatait, valamint a vöröset fehérrel, vagy okkerrel kombinálva. A mai színezéseknél a halványabb pasztellszínek használatát ajánlatos. Az alábbi természetes kőlábazattal rendelkező épület utólagos hőszigetelése után a lábazati kő színével harmonizáló homlokzati színeket alkalmazták.

Az ereszképzés gyakran fagyálló téglával kirakott, mely biztosítja a lefagyás elleni védelmet, miközben díszíti a homlokzatnak.

Visszafogott és harmonikus színezéssel a különböző időkben és stílusban épült házak is jól megférnek egymás mellett.

Homlokatok, nyílászárók, tetők összesített harmonikus színpalettája:

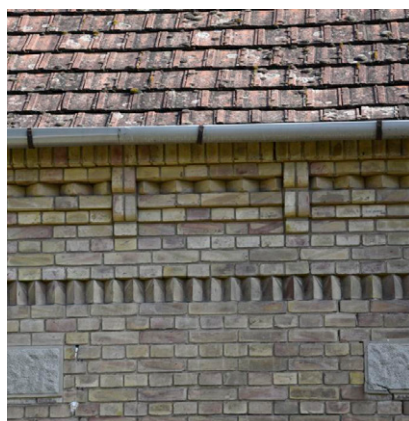

Szép és izgalmas képet adnak a vakolatlan felületek is. Ebben az esetben még fokozottabb figyelmet kell fordítani a jó minőségű építőanyagra és az anyag által megkívánt technológia kivitelezésére.

SZÍNEZÉS, ANYAGHASZNÁLAT MINTÁI:

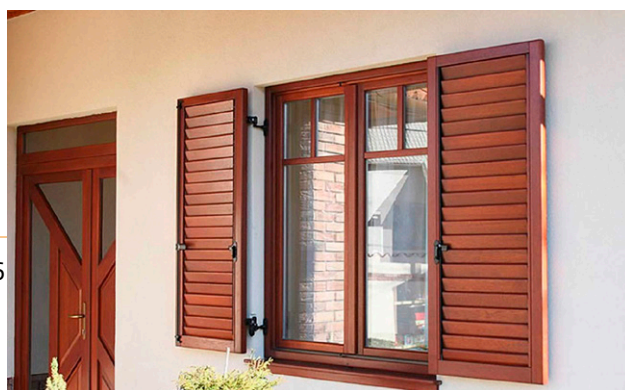
AJTÓK, ABLAKOK, ÁRNYÉKOLÓK

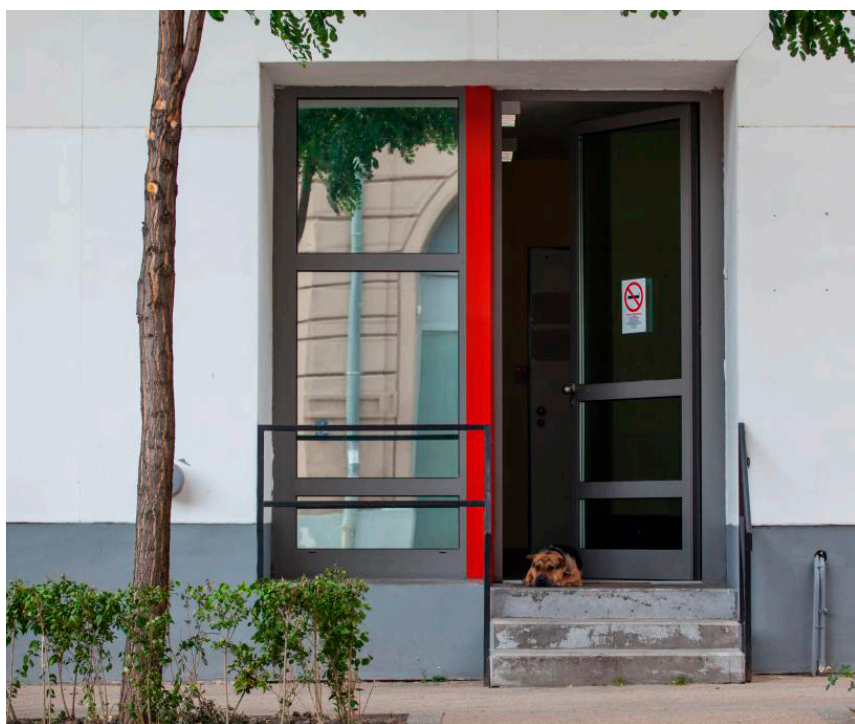
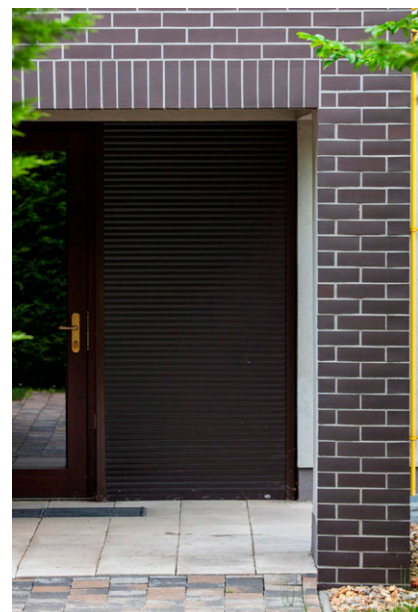
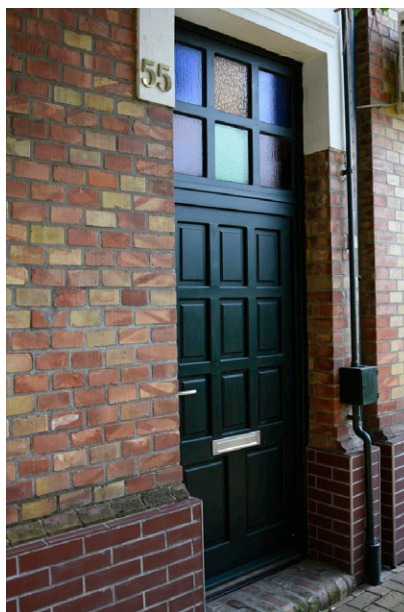
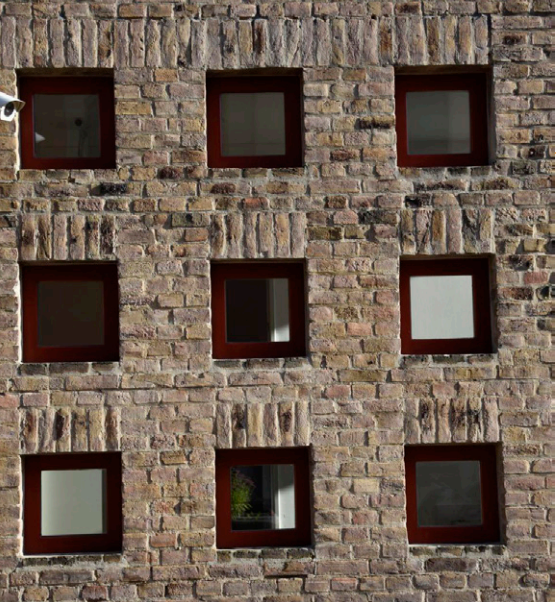
A Pest megyei felújított és bővített parasztházból kialakított épület jó példája az utólagosan részben beüvegezett tornácnak és a házhoz később épült üveges verandának. Az utólagosan épült szerkezetek az épülethez illően fából készültek, osztásuk és díszítésük szépen illeszkedik a meglévő népies épülethez.

Az épület homlokzata a ház arca, a nyílászárók kialakítása nagyban hozzájárul az épület összképéhez. A tetősíkból túlzottan kiemelkedő felépítmények kerülendők. Tetőablakok esetében javasolt a tetősíkban fekvő ablakok beépítése. A hagyományos fa nyílászárók műanyagra cserélése a homlokzat összképét jelentős mértékben átalakítja. Új épületek esetében egyre nagyobb szerepet kapnak a nagyméretű és változó arányú üvegfületek.

► A hagyományoshoz hasonlóan az új épületek nyílásainak összehangolt, olykor a homlokzaton sajátos ritmust eredményező alkalmazása, megfelelő mérete és aránya a településképpen kedvező hatást eredményez.

Új épületen alkalmazott hagyományosnak tűnő ablaknyílás, vagy régi épület hagyományos ablaknyílásában elhelyezett új ablak, ha gondos a tervezés igen impozáns hatást kelthet. Használjuk bátran új épületeinken a harmonikusan összeillesztett anyagokat, színeket a homlokzatok és a nyílászárók kialakításakor.

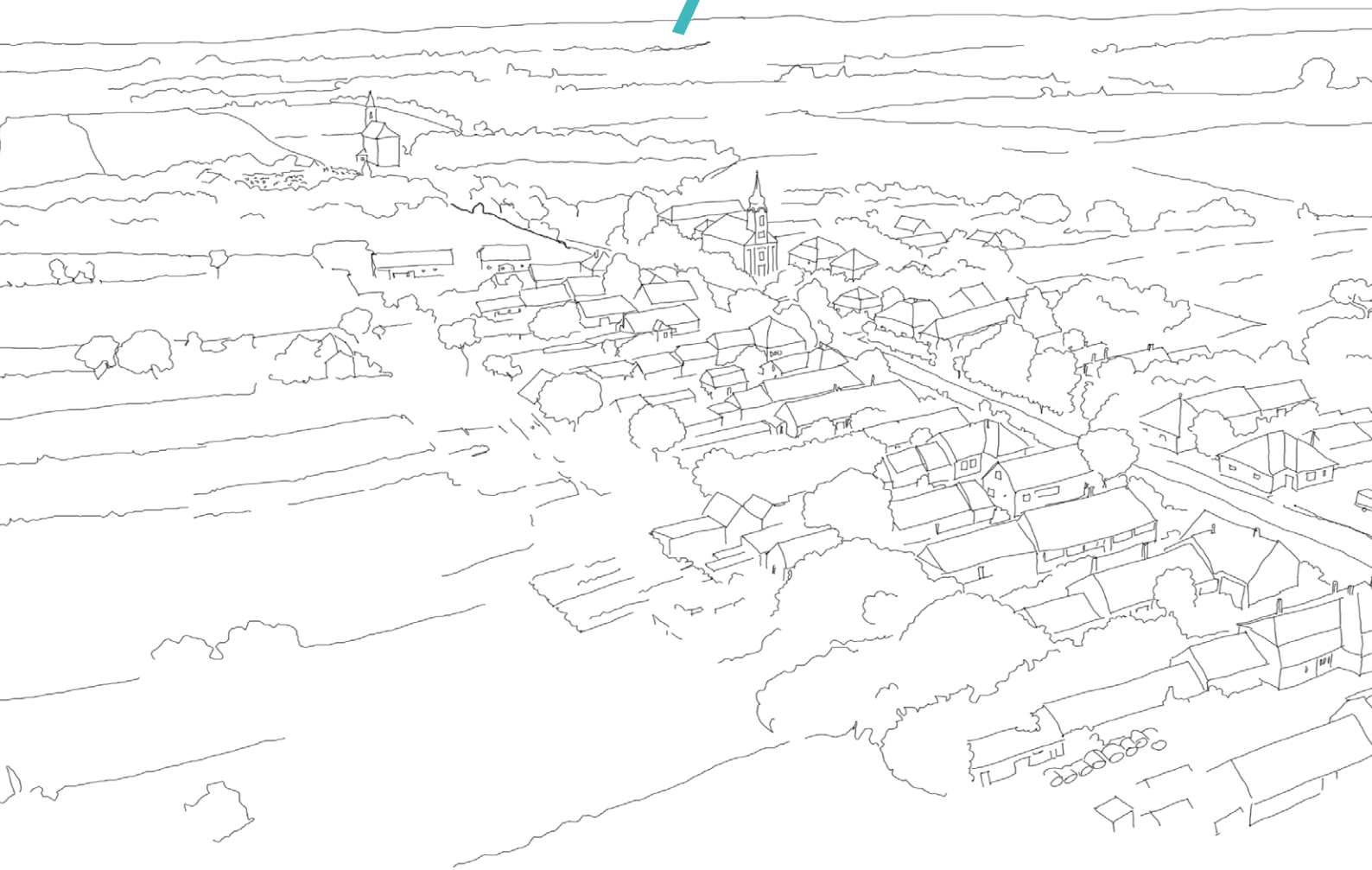

JÓ PÉLDÁK KERTEKRE, ZÖLDFELÜLETEKRE

7

KERÍTÉSEK, TÁMFALAK

Kerítés és a közterület alakítása, növényzet a kertben és a közterületen

Mivel a kerítések a köz- és magánterület határán helyezkednek el, meghatározó elemei egy-egy utcaképnek. Ha például egy szűk utcát magas, tömör kerítések határolnak, az nyomasztóan hat a járókelőkre, úgy érezhetik magukat, mint egy labirintusban. Ugyanez elmondható a nagyméretű sövények telepítésekor is. Az utca és az épületek hangulatához illeszkedve célszerű kiválasztani a kerítés magasságát, színét, anyaghasználatát és formáját. Előnyös lehet a helyi, természetes építőanyagok használata, valamint ha egy-egy utcában egyedi arculati jellemzők jönnek létre.

Százszenden számos táji és természeti érték, védett élőhely található, melyek megőrzése és jó állapotban tartása kulcsfontosságú. Odafigyelést igényel, de nagyon előnyös lehet a tájképi szempontból, ha meglévő faállományt megőrizzük, a hiányzó egyedeket pótoljuk őshonos, a helyi adottságokat jól viselő növényzet ültetésével. Egy-egy nagyméretű lombkorona vagy növénycsoport komoly hatást gyakorolhat a környezet mikroklímájára, árnyékoló hatásukkal biztosítani tudják a lakók védelmét. A vízfolyások mentén kialakuló dús növényzet is rendkívül jótékony hatással van a település életére.

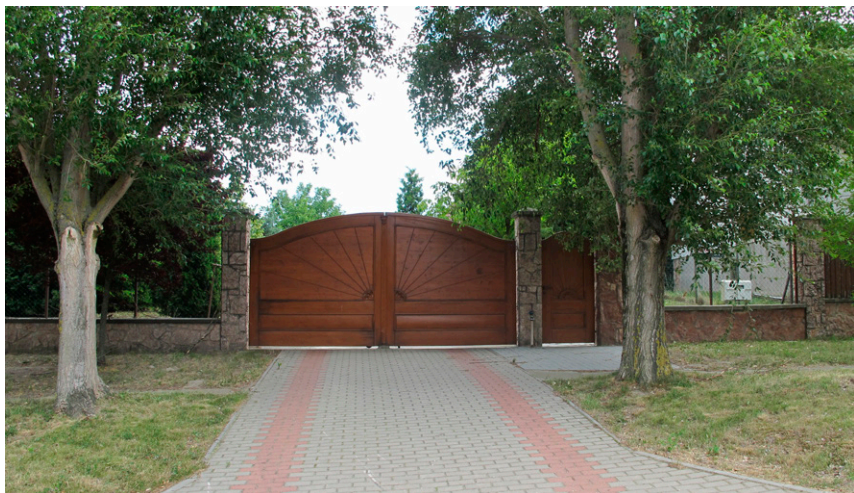
Százszenden számos utcában utcafrontra épültek a házak. Utcavonalon álló házak esetében a kapuk és a teleszélesség függvényében a kerítések jelennek meg a házak homlokzatai között. Ezek anyagukban és formaképzésükben is változatosságot mutatnak. Gyakoriak a lábazatos, hézagosan lécezett vagy fém kerítések, de a növényekkel történő határképzés is ízléses látványelemeket eredményezhet.

Bármelyik változat mellett döntünk is, fontos a szomszédokhoz és a saját épületünkhöz való harmonikus illeszkedés.

Mivel az előkert általában egy szűk terület a ház és a kerítés között, ezért növényzete, kialakítása erősen befolyásolja az utcaképet, a ház megjelenését, vagy éppen meg nem jelenését az utcában. Bármennyire is szép növényzetet ültetünk az előkertekbe, sőt a kerítésen kívülre is, ha teljesen elfedik az épületek látványát. Ilyenkor arctalanok lesznek az utcák, nem érezzük, hogy házak között vagyunk, csak a változó szépségű kerítéseket és a gazdagon telepített növényzetet észleljük. Ezért ahol van ott nagyon fontos településképi szempontból az előkert kialakításának módja, összehangoltsága.

A kerítések a köz- és magánterület határán helyezkednek el, meghatározó elemei egy-egy utcaképnek. Ha például egy utcát magas, tömör kerítések határolnak, az nyomasztóan hat a járókelőkre, úgy érezhetik magukat, mint egy labirintusban. Ugyanez elmondható a nagyméretű sövények telepítésekor is. Az utca és az épületek hangulatához illeszkedve célszerű kiválasztani a kerítés magasságát, színét, anyaghasználatát és formáját. Előnyös lehet a helyi, illetve környékbeli természetes építőanyagok használata, valamint ha egy-egy utcában egyedi arculati jellemzők jönnek létre.

A közterületek felől gyakran csak a kerítések és a kapuk jelzik, hogy milyen stílusú, milyen karakterű lehet az épület mögötte. Olykor régi felújításra váró háznál is új kapu, vagy kerítés épül, más arculatot mutatva kifelé, mint ami bent az udvaron létezik. Fordítottja is előfordul, szép új, vagy felújított ház áll a telken, de a kerítés „még” nem méltó hozzá. Igyekezzünk mielőbb a közterület felé rendezetté tenni kertünket, telkünket.

Ha nagyon dús a növényzet az előkertben, vagy a közterületre kiültetett egyéni ízlésként gondozott zöldfelületen, akkor az utcán járó ember gyakorta nem is látja a házakat, a kerítések, vagy a növényzet mögött megbúvó magánterületet. Ezt gyakran hallani, hogy cél a magánterület „látvány elleni védelme” az idegenek elleni betekintés kizárása. Ez nem jó sem a kerten belül tartózkodónak, mivel a bezártság érzetével él, de nem jó a külső szemlélőnek sem, mivel a közösségtől való elfordulást sugallja az ilyen magatartás. Szerencsére Szákszenden sok az átlátható kerítés, a közösség egymás iránti bizalmának példjaként. Részletképzés teszi a házat mívéssé, az építő, a tervező gondosságára utal, az építető igényességét bizonyítja.

KÖZTERÜLETEK, UTCÁK, TEREK

A közterületek biztosítják a településen a magán területek közötti közlekedési útvonalakat a közművek is ezen a sávon futnak, illetve tereivel és közkertjeivel/parkjaival a közösségi élet kiemelten fontos színhelyei. A közterületeket bárki bármikor használhatja, a közterületek minőségi kialakítása ezért nagyban hozzájárul ahhoz, hogy élhetőnek érezzük a körülöttünk levő életteret. A közterületek megjelenése nagyban meghatározza az adott település karakterét, arculatát, a látogatók, kirándulók számára mély benyomást tesz. Előnyös lehet, ha egy egységes koncepció mentén történnek a fejlesztések.

A közterületi fasorok kiemelik a meghatározó útvonalakat, lombkoronájukkal árnyékolnak, felfogják a port és tisztítják a levegőt. A fajok kiválasztásánál és telepítésüknél vegyük figyelembe annak ellenálló képességét, a kifejlett növény méretét és formáját. A közlekedésbiztonsági szempontok mellett az utcában elhelyezett infrastruktúra és közmű elemekre is legyünk tekintettel, hiszen a felsővezetékek miatt megcsontolt növények nem nyújtanak olyan szép látványt, de gondoskodni kell arról is, hogy a fa gyökerei számára is megfelelő nagyságú, közművektől mentes élettér álljon rendelkezésre.

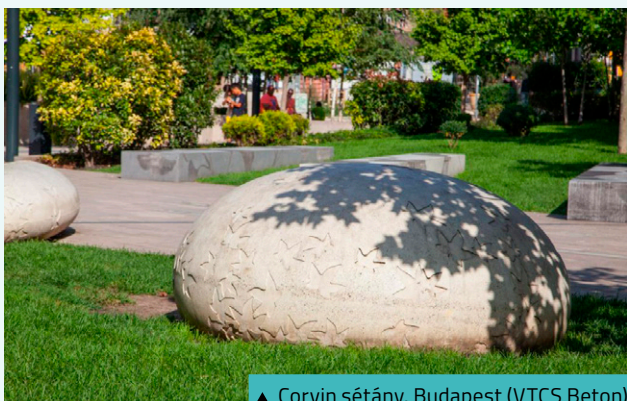
Légvezetékekkel „terhelt” közterületen tehát alacsonyabb, kisebb lombkoronát növelő fák vagy cserjék telepítése javasolt.

A lakosok által ötletszerűen házuk elé ültetett növények sokfélesége rendezetlen utcaképet eredményez. Törekedni kell az egységes fajú és korú, táji adottságoknak megfelelő, honos fajfajták telepítésére, lehetőleg az utcák mindkét oldalán. Kerülni kell az agresszívan terjedő, ún. inváziós, továbbá az allergén, vagy egyéb szempontból zavaró hatású (pl. szemetelő) fajokat.

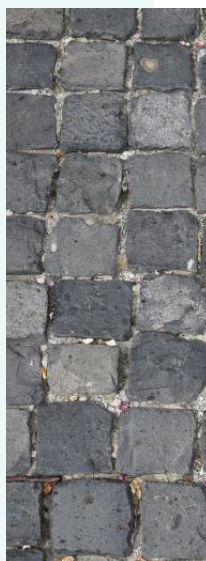

A községben több olyan teresedés, közösségi zöldfelület található, amely díszítő, kondicionáló hatása mellett rekreációs lehetőségeket is biztosítanak a lakosság és az erre kirándulók számára. A település kiemelt zöldterületein kerültek elhelyezésre a különböző emlékművek is. Fontos, hogy a közterületek egységes stílusban, helyi karaktert, arculatot eredményező berendezési tárgyakkal legyenek kialakítva, mind a formaviláguk, mind a szín- és anyaghasználatukat tekintve. A központi utcaszakaszok, közintézmények környezetében célszerű dekoratív virággyásokat, évelőket telepíteni és fenntartani, de a település „kapuinak” díszítése is kedvező benyomást kelt az átutazóban, vagy ide látogatóban.

A közterületeken a burkoló anyaghasználat is átgondolt legyen, s Szákszendnek arculatot adó. A természetes anyagok illenek Szákszend arculatához. A járdaburkolatokat, sőt egyes esetekben a teherforgalmat lebonyolító útburkolatokat is a természetes alapú és elemes burkoló anyagokból kívánatos kiépíteni. Lehet a járda, vagy a díszburkolat természetes és elemes anyagból. (kiskocka bazalt kövekből, vagy téglából megrakott, olykor fakockából).

▲ Corvin sétány, Budapest (VTCS Beton)

Az elemes térburkolatok az esztétikai előnyük mellett környezeti szempontból is kedvezőbbek: elősegítik a csapadékvizek beszívargását is a talajba, a talajszellőzését.

A járőfelületek is jobban harmonizálnak a zöld környezettel, ha természetes anyagokból készülnek. A kerti járdák, utak vagy a támfalak anyagául válasszunk terméskövet, de jó lehetőségek rejlenek a téglá vagy különböző faanyagok alkalmazásában is. Minél kisebb felületet burkoljunk le, összefüggő, jól fenntartható zöldfelületeket kialakítva. A nagyméretű falfelületeket bátran futtassuk be növényvel.

MELLÉKÉPÜLETEK, MAGÁNKERTEK

Szákszend erősen módosított, mezőgazdasági tájban fekszik, ahol a még fennmaradt táji és természeti értékek, az értékes élőhelyek megőrzése és jó állapotban tartása kulcsfontosságú. Odafigyelést igényel, de kívánatos a tájképi szempontból is, ha a fennmaradt, őshonos faállományt megőrizzük, illetve kiegészítjük ahhoz illeszkedő, tájjellegű növényzet ültetésével. Egy-egy nagyméretű lombkorona vagy növénycsoport jótékony hatást gyakorol a környék mikroklimájára, árnyékoló hatásukkal biztosítani tudják a lakók védelmét, javítva a zöldfelületek vízháztartását is. A vízfolyások, állóvizek mentén kialakuló dús növényzet, mint speciális élőhely, értékes zöldfolyosó és nem utolsósorban vonzó tájképi elem megőrzése különösen fontos

Saját kertünkön belül is érdemes az őshonos növényfajtákat választani. Az építkezés megkezdésekor mérjük fel a meglévő állományt, és az arra érdemes, megfelelő fajú és jó egészségi állapotú egyedeket tartjuk meg, mivel egy fa kifejlődése hosszú évekig tartó, lassú folyamat. Törekedjünk a többszintes, gyepes-cserjés-fászszerű növényzet kialakítására. Részesítsük előnyben a falura és környező tájra jellemző növényállományt, az ültetés helyszínéhez illő habitussal. Bár az örökzöldek egész évben jó takarást biztosítanak, de alapvetően tájidegen fajok, túlzott alkalmazásuk disszonáns hatást eredményez a tájban, ezért csak mértékletesen alkalmazandók és a honos fajtákra célszerű szorítkozni.

A táj- és természetidegen kerti elemek, pl. sziklakertek, vagy kerti törpék, „tucat-szobrok” alkalmazása kerülendő, giccses hatást kelt. Általában véve kerülni kell az épített, mesterséges elemek túlzott alkalmazását, a funkcionalitásra, természeti elemekkel való harmóniára kell törekedni.

Az épületek körül kialakított kertrész szerves kapcsolatban áll a házzal és az utcával is.

A kerti építményeket igyekezzünk a főépület stílusához illeszkedve kialakítani, használjunk természetes anyagokat. A járőfelületek is jobban harmonizálnak a zöld környezettel, ha természetes anyagokból készülnek. A kerti járdák, utak vagy a támfalak anyagául válasszunk terméskövet, de jó lehetőségek rejlenek a téglá vagy különböző faanyagok alkalmazásában is. Minél kisebb felületet burkoljunk le, összefüggő, jól fenntartható zöldfelületeket kialakítva. A nagyméretű falfelületeket bátran futtassuk be növényvel.

A kert elrendezését, különböző funkcióit is érdemes előre megtervezni vagy megterveztetni. A házunkon belül sem közömbös, hogy melyik helyiség milyen funkciókat lát el, és ezek egymáshoz képest hogyan helyezkednek el. Ugyanígy a kerten belül is előre kell döntenünk, hogy milyen tevékenységeket hol szeretnénk végezni, az adott kertrészt pihenés, játék, sport céljára vagy éppen veteményes kialakításra szánjuk. A kert és az épület viszonya is meghatározó, nem mindegy például, hogy a nappaliból kitekintve milyen látvány tárul elénk. Ezeket a szempontokat végig gondolva alakíthatjuk ki kertünkben az ideális tereket és látványelemeket a megfelelő anyaghasználattal és odailő növényfajok alkalmazásával. Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy milyen intenzíven kívánjuk fenntartani kertünket, mivel ha kevés időt tudunk rá fordítani, célszerűbb igénytelenebb, kevesebb törődést igénylő növényfajtákat pl. nyírást nem igénylő gyepoptlő évelőket telepíteni nagy felületen.

Mivel a közterületről ez a kertrész látható leginkább, és hazaérkezésünkkor minket is ez fogad, különös hangsúlyt fordítsunk az előkert kialakítására. Egy változatos szín- és formavilágú, virágokkal, évelőkkel és kisebb cserjékkel ízlésesen beültetett kertrész igen vonzó látványt nyújt. Ugyanakkor, ha a növényzet elfedi az épületek látványát, akkor arctalanok lesznek az utcák, nem érezzük, hogy házak között vagyunk, csak a kerítéseket és a növényzetet észleljük. Az előkertbe tehát alacsonyabb növésű lombhullató fákat és bokrokat telepítsünk.

A kertek megpihenést biztosító, vagy társasági összejövetel befogadó helyszínei a teraszok. Ezért kialakításuk nagyon személyre szabott kell, hogy legyen, egyéni ízléssel megformált. A magánkertek látványa csak abban az esetben jelenik a településképpen, ha rálátással rendelkezik a település több pontja. Szükszennem ilyen. Rejtve tud maradni egy kertrész, vagy terasz, hiszen nincsenek magaslati pontok, melyek belátást biztosítanának.

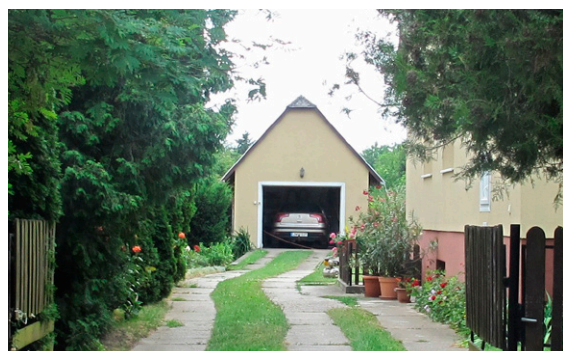

Régi, igényesen kialakított kis gazdasági épületek, díszítésekkel és homlokzati tagozatokkal. Kialakításuk többnyire hasonló volt a főépületéhez.

A melléképületek utcára merőleges vagy azzal párhuzamos gerincű oromfalas épületek jellemzően téglalapítségűek, cserépfedéssel.

A magánkertek dús növényzete a közterületen hiányzó zöldet is pótolni képesek, ha közterületen a közművezetékek, vízvezető árkok nem teszik lehetővé a megkívánt növénytelepítést.

▲ Boros pince kőből rakott homlokfallal és szép kovácsoltvas kapuval készült

REKLÁMOK, CÉGÉREK, MŰSZAKI ÉPÍTMÉNYEK

8

REKLÁMHORDOZÓK

A reklámok és cégek fontos alkotóelemei az utcaképeknek a település arculati jellemzőinek. Ha nagyon zavaros és sok stílust képvisel, nem tölti be szerepét, a településképet pedig vizuálisan elszennyezi. Napjainkban nagy jelentőséggel bír a közlés formája, stílusa. Egy-egy településnek sajátos karaktert adhat az utcánév-táblák megjelenése, az információs eszközeinek rendszere, az üzletportálok és cégek kialakításának módja. Sem a reklámok, sem a hirdető eszközök nem lehetnek „ad hoc”(alkalmi) kinézetűek, egyéni ízlések szerint alakíthatóak. Meg kell tervezni, s előírást kell arra nézve is megfogalmazni, hogy milyen formai jegyeket kell képviselniük egy-egy település, vagy településrész karakteréhez illő reklámeszközöknek és cégeknek. Anyagokban, színekben harmonikusaknak kell lenniük környezetükkel és egymással.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

Sajátos építményfajtának számítanak a többnyire épületnek nem minősülő, közlekedési, hírközlési, közmű-, energia- és vízellátási, illetve vízgazdálkodási, a bányászati, vagy honvédelmi tevékenységgel összefüggő sajátos technológiájú építmények, amelyekhez rendeltetésüknél fogva sajátos követelmények meghatározása szükséges. Ide sorolandók a különböző műszaki berendezések (pl. az antennák, adótornyok, közművezetékek tartóoszlopai, transzformátorok), amelyek többnyire közterületen jelennek meg, vagy olyan berendezések, melyek az épületekre, vagy egyéb tartószerkezetre szerelendők (pl. parabola antennák, kültéri hűtő-fűtő berendezések, klímaberendezések, napelemek, napkollektorok, vagy egyéb alternatív energiát hasznosító, (pl. szél-, víz, esetleg földenergiát hasznosító) berendezések.

Meg kell fontolni, hogy mennyi napelemet lehet egy épület tetőzetén elhelyezni annak veszélye nélkül, hogy az épület megjelenését ne befolyásolja hátrányosan. A napelemek egyéb gépészeti berendezések szerencsés, ha takarásba tudnak kerülni, hogy ne uralkodjanak el az épület építészeti megjelenését. Ha teljes takarásban nem is lehet elhelyezni egy-egy berendezést, legalább arra kell törekedni, hogy a közterületről legkevésbé lehessen észrevenni, ezért mellékhomlokzatra kerüljön elősorbán. A magastető síkjából kiálló, nem a tető hajlásszögét követő napelem, vagy napkollektor használata nem javasolható. Elsősorban a garázsok, teraszfedések, előtetők alkalmasak a napelemek elhelyezésére, s lehetőleg a tetősíkkal párhuzamos síkon elhelyezve.

Ajánlások: általában az antennák, napelemek, napkollektorok szélgenerátorok utcafronti tetőfelületen kerülendők. A kémények jellemzően falazott szerkezettel készüljenek. Ha utólagos fémkémény készül, célszerű azt a tetőn kívül körbefalazva, vagy tartós anyagú építőlemezrel szerelt módon burkolással megoldani, vagy lehetőleg sötétszürke, vagy fekete védőcsővel burkoltan felvezetni a tetőre. A csillogó fémkémények alkalmazása csak rendkívüli esetben sajátos építészeti arculatnál alkalmazható, a hagyományos építőanyagból készült épületek megjelenését jelentősen lerontja.

A parabolaantenna és a kültéri klímaberendezés megjelenése az épület homlokzatának fali sávjában nem szerencsés. Méretüknél fogva a főhomlokzaton idegen elemként jelenik meg, a homlokzatot elcsúfítják, esetleg értékes részleteit eltakarják. Ezért, ha lehet csak a tetőn, s annak is a nagyobb felülettel rendelkező részén helyezük el a parabolaantennát, álcázva tetőeresz alá a klímadobozt, vagy legalább a nem közterület felől látható homlokzaton. Ha mindenképpen a közterület irányába kell állítani, vagy helyezni a berendezést, akkor legalább ne az utca felőli főhomlokzatra, vagy annak közelében helyezük el.

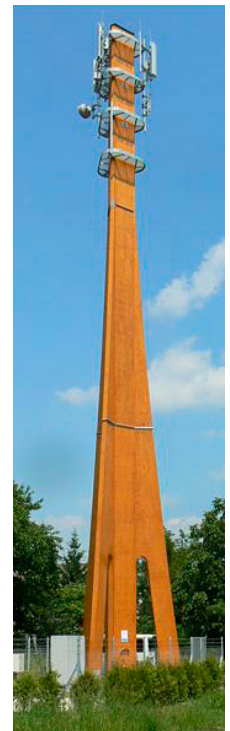
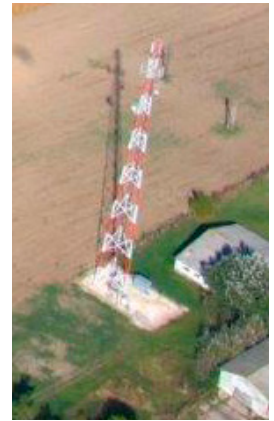
A belterületek utcaképet leginkább zavaró látvány a villamos és hírközlési légvezetékek megjelenése az utcák hosszában és azokat lekeresztezően. Egy-egy utcában olykor megjelennek a középvezetékű vezeték magas tartóoszlopai, a kisméretű vezeték kisebb méretű tartóoszlopok, a hírközlési vezeték oszlopai, a közvilágítás oszlopai, majd mindezt pókhálószerűen beszövő szabadvezetékek, a házakhoz történő bekötő vezetékek. (Azt szokták mondani, hogy a hó sem tud a földre érkező vezetéknek annyira sok a vezeték az utca légtérében, hogy azok felfogják.) Az említett látvány elkerülésére - sok más üzemeltetési, üzembiztonsági előnnyel járva - a vezetékeket földben kívánatos elhelyezni. A földkábeles hálózat kiépítésére szolgálnak a járdák, amelyek alatt mindezek elvezethetőek. A házakhoz pedig a földben érkező vezetékek szintén alulról kerülnek bekötésre, ez által elkerülve a bekötő légvezetékeket. Ilyen módon az utcakép kedvezőbb lesz, s a kilátást nem csúfítják el a tartóoszlopok, az utcában keresztben-hosszában futó légvezetékek. Ha nincsen az utcában légvezeték, akkor az utcában a fák megnőhetnek, nem csonkolják azokat, illetve nagy lombkoronát növesztő fák telepíthetők.

Lakóterületeken, belterületeken az oszlopra helyezett új transzformátorokat (elektromos feszültség-átalakító berendezéseket) látványuk miatt nem lenne szabad elhelyezni, a meglévőket fokozatosan le kellene cserélni épített-házias transzformátor állomásokra, melyek a talajon álló és 1,5m-nél nem magasabb fémdobozok formájában jelennek meg jobb esetben a parkosított közterületek gépjárművel megközelíthető sarkán.

A távközlésben nélkülözhetetlen adótornyok telepítését amennyiben technikailag megoldható, célszerű a lehetséges környezeti feltételeknek leginkább megfelelő módon álcázva végezni. A szolgáltató antennákat belterületen magasabb épületek tetőszerkezetére illetve, vagy abban elrejtve (pl. templomtornyokban) is el lehet helyezni. Külterületen, vagy olyan helyeken, ahol nincsen megfelelő magasságú fogadó hely, ott a „Monopol tornyok”, vagy acélrácsos tornyok építése jöhet szóba. Ilyenkor nagy hangsúlyt kell fektetni a tornyok külső megjelenésére.

▲ A képen látható tornyok: Színes textillel álcázott torony (30m), kilátóként megépített acélrácsos torony (50m), fatartóként épített monopol torony – ECOPOL (30m) fenyőfának álcázott monopolt torony (30m)

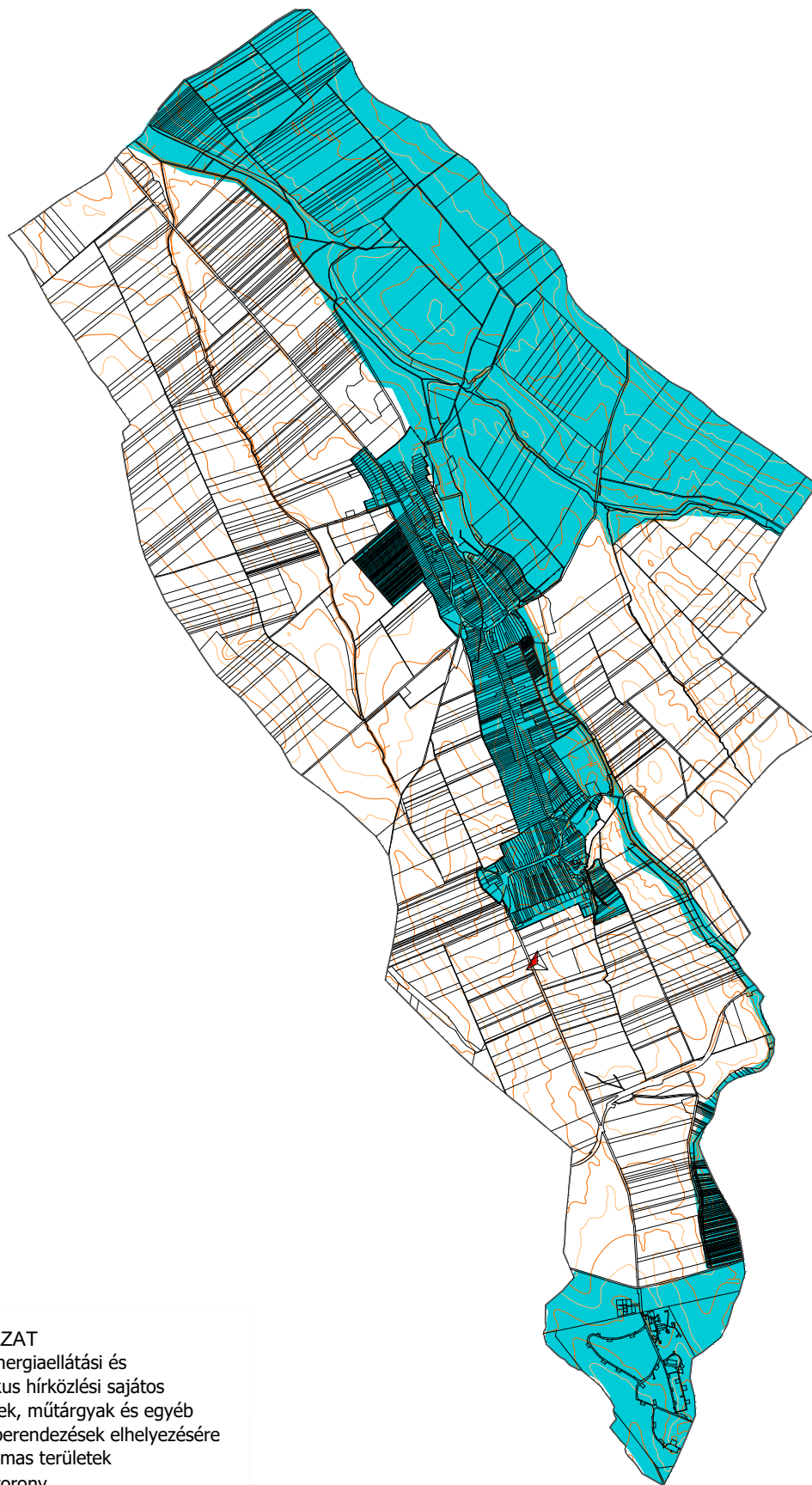
A természetes anyagok ez esetben is előnyben részesítendőek, így a fa, mint építőelem használata javasolt. Hogyha fémszerkezetű torony létesítésére kerül sor, a lágyabb, íves formák alkalmazása ajánlott.

Ha a környezeti adottságok lehetővé teszik, valamint kilátás-rálátás szempontjából is indokolt, kilátóval is kombinálható az adótorny.

Szákszend térségében a szélkerekek telepítése nagy számban megjelent. Elfogadható tájban való megjelenésük, hiszen természetes energiaforrások mindenképpen hozzájárulnak környezetünk megővéséhez. Telepítésük minden esetben igen körültekintő természetvédelmi és tájképvédelmi és környezeti vizsgálatokat igényelnek.

ENERGIAELLÁTÁS, HÍRKÖZLÉS, MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

JELMAGYARÁZAT

- Felszíni energiaellátási és elektronikus hírközlési sajátos építmények, műtárgyak és egyéb műszaki berendezések elhelyezésére nem alkalmas területek
- Meglévő torony

IMPRESSZUM

Készült Szákszend Község Önkormányzata megbízásából, a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény kapcsán

Szákszend Község Önkormányzata

László Kálmán polgármester

2856 Szákszend, Száki u. 91.

honlap: www.szakszend.hu

Önkormányzati kapcsolat:

email: hivatal@szakszend.hu

tel: +36-34-491-013

A kiadványt készítette:

PRO-TERRA Kft.

Kapcsolat:

email: proterra@proterra.hu

tel: +36-1-237-0059

Szerző: S. Vasi Ildikó megbízott főépítész

Szerzői munkatársak: Szilágyi Csilla, Tóthné Pocsok Katalin, Varga Márta

Borító és kiadvány grafikai tervezése: Sóllymos Ágnes

Fotók szerzői:

PRO-TERRA Kft. (S. Vasi Ildikó, Szilágyi Csilla, Tóthné Pocsok Katalin, Varga Márta)

A kiadvány készítéséhez felhasznált irodalom, térképek és képek forrása:

Szákszend Község Településrendezési eszközök

Balogh K. – Bárdos I.: Komárom-Esztergom megye településtörténeti kalauza 1993.

<http://www.juopnet.hu/>; <https://www.fentrol.hu/hu/>; <https://hu.wikipedia.org/>; <https://hu.wikipedia.org/>;

<https://hu.wikipedia.org/>; <https://hu.wikipedia.org/>; <http://www.sulinet.hu/oroksegtar/>; <http://mapire.eu/hu/>;

<https://www.fentrol.hu/hu/>; <https://www.google.hu/maps>; <https://library.hungaricana.hu>; <http://nava.hu/id/2336646/>

A kiadvány a Lechner Tudásközpont Nonprofit Kft. ábra és fotógyűjteményének felhasználásával készült.

Az ábrák a Lechner Nonprofit Kft. tulajdonát képezik. Forrás: <http://tak.lechnerkozpont.hu>

A kiadvány a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXIV. törvény védelme alatt áll.

Szákszend, 2017.

SZÁKSZEND KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

*„Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent,
nekem szülőházám itt e lángoktól ölelt
kis ország, messze ringó gyermekkorom világa.
Belőle nőttem én, mint fatörzsből gyöngye ága
s remélem, testem is majd e földbe süpped el.
Itthon vagyok. S ha néha lábamhoz térdepel
egy-egy bokor, nevét is, virágát is tudom,
tudom, hogy merre mennek, kik mennek az úton,
s tudom, hogy mit jelenthet egy nyári alkonyon
a házfalokról csorgó, vöröslő fájdalom.”*

/Radnóti Miklós: Nem tudhatom/

MELLÉKLET

